

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ, ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Το μεταναστευτικό ζήτημα στην Πάτρα

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Παπαδόπουλος Δημοσθένης
(ΑΕΜ: 04201116)**

**Τριμελής εξεταστική επιτροπή:
Βεντούρα Λίνα, Καθηγήτρια, Επιβλέπουσα
Καρύδης Βασίλης, Καθηγητής
Σπυριδάκης Μάνος, Αναπληρωτής Καθηγητής**

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2014

Copyright © Παπαδόπουλος Δημοσθένης, 2014.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και μόνο.

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή.....	8
Ορισμοί.....	12
ΜΕΡΟΣ Α.....	15
A.1. Η μεταπολεμική μετανάστευση στην Ευρώπη. Σύγχρονα μεταναστευτικά ρεύματα προς την Ελλάδα κατά τις 3 τελευταίες δεκαετίες: η κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων, η επιδείνωση της διεθνούς οικονομικής κατάστασης, ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός και ο πόλεμος κατά της “τρομοκρατίας”.....	15
A.1.1 Από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ως τα μέσα της δεκαετίας του 1970.....	15
A.1.2 Από το 1973 και έπειτα.....	17
A.2. Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα. Η ευρωπαϊκή πολιτική για τη μετανάστευση. Ο ρόλος του κανονισμού Δουβλίνο II και ο εγκλωβισμός χιλιάδων μεταναστών στην επικράτεια του ελληνικού κράτους. Η γκετοποίηση, η αύξηση της εγκληματικότητας και η ανάπτυξη ρατσιστικών στάσεων και αντιλήψεων.....	23
A.2.1 Περιοδολόγηση μετανάστευσης προς την Ελλάδα.....	23
A.2.2 Η μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα	27
A.2.3 Οι ευρωπαϊκές πολιτικές μετανάστευσης και ασύλου.....	30
A.2.4 Φαινόμενα γκετοποίησης των μεταναστών.....	35

ΜΕΡΟΣ Β38

B.1 Υπόβαθρο: το λιμάνι και ο ρόλος του στην ανάπτυξη του φαινομένου – η Πάτρα ως πύλη εισόδου προς τη Δύση – μικρή ιστορική αναδρομή στα χρόνια της ελληνικής μετανάστευσης προς το εξωτερικό – Πάτρα: ένα διαχρονικά μεταναστευτικό λιμάνι.....38

B.2. Το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Πάτρα από τη δεκαετία του 1990 και μετά42

B.2.1 Γενική περιγραφή..... 42

B.2.2. Πρώτη περίοδος.....44

B.2.3. Μετά το 2002..... 45

B.2.4. Κατασταλτική πίεση, εκκένωση και εμπρησμός του καταυλισμού.....48

B.2.5. Καταυλισμός στο αμαξοστάσιο ΟΣΕ Αγίου Ανδρέα.....51

B.2.6. Ο καταυλισμός στο πρώην εργοστάσιο της Πειραιϊκής-Πατραϊκής.....53

B.2.7. Οι εσωτερικές κόντρες, τα δίκτυα και οι μαφίες.....54

B.3. Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών (ΣΕΜ) και μεταναστευτικές κοινότητες στην

Πάτρα.....56

B.3.1. Γενικά για τα ΣΕΜ.....56

B.3.2. Το ΣΕΜ του Δήμου Πατρέων.....57

B.3.3. Απολογισμός δράσεων του ΣΕΜ.....58

B.3.4. Οι μεταναστευτικές κοινότητες που λειτουργούν στην πόλη.....60

B.4. Η στάση των τοπικών ΜΜΕ απέναντι στους μετανάστες: η εφημερίδα “Πελοπόννησος” σε δυο διαφορετικές στιγμές του μεταναστευτικού φαινομένου της Πάτρας.....63

B.4.1 Μετανάστες και ΜΜΕ.....63

B.4.2 Επιλογή της εφημερίδας και του χρόνου της έρευνας.....65

B.4.3 Πρώτη περίοδος (Οκτώβρης 2007-Νοέμβρης 2008).....68

B.4.4. Δεύτερη Περίοδος: Η δολοφονία του Θανάση Λαζανά και το πογκρόμ στο παλιό εργοστάσιο της Πειραιϊκής-Πατραϊκής που ακολούθησε.....78

B.4.5. Συμπερασματικά.....	86
B.5. Έρευνα σε μετανάστες που ζουν στην Πάτρα.....	88
B.5.1. Σκοπός της έρευνας και ερευνητικά ερωτήματα.....	88
B.5.2 Μέθοδος έρευνας.....	88
B.5.3 Συνεντεύξεις.....	90
B.5.4. Τα αποτελέσματα της έρευνας.....	92
B.5.5. Συμπεράσματα από την έρευνα.....	108
B.6. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	113
B.6.1 Για τη μεταναστευτική πολιτική του ελληνικού κράτους.....	113
B.6.2 Για την πόλη της Πάτρας ως σημείο διαρκούς έλξης μεταναστών.....	115
B.6.3 Συμπεράσματα γύρω από τους μετανάστες που ζουν στην Πάτρα.....	117
B.6.4 Για τις ρατσιστικές συμπεριφορές από πλευράς των ντόπιων κατοίκων.....	119
B.6.5 Για την εικόνα του μετανάστη-”εγκληματία” και το ρόλο των τοπικών ΜΜΕ στη διαμόρφωσή της.....	121
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	124
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	127
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	129

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα, πραγματεύεται το μεταναστευτικό φαινόμενο και ειδικότερα το μεταναστευτικό, ως ζήτημα που εμφανίστηκε στην πόλη της Πάτρας από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και έπειτα. Η έντονη παρουσία μεταναστών στην πόλη, όσο και η επιρροή που έχει ασκήσει η παρουσία τους στην καθημερινότητα της κατά καιρούς, στάθηκαν η αφορμή για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας. Για να γίνει κατανοητή η ανάπτυξη του φαινομένου στην Πάτρα, επιχειρείται αρχικά να γίνει η παρουσίαση του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ευρώπη και στην Ελλάδα από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και έπειτα και στην συνέχεια η παρουσίαση της πολιτικής των ευρωπαϊκών κρατών, και κυρίως του ελληνικού, πάνω στο ζήτημα της μετανάστευσης. Ακολούθως, και ως απόρροια της εμφάνισης του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ελλάδα και της πολιτικής του ελληνικού κράτους γύρω από αυτό γίνεται αναφορά στο μεταναστευτικό ζήτημα της Πάτρας, όπως αυτό αναπτύχθηκε από τις αρχές του αιώνα εξαιτίας του ότι η πόλη αποτέλεσε και εξακολουθεί να αποτελεί «την πύλη προς τη Δύση». Ιδιαίτερη βάση δίνεται στα τελευταία 20 περίπου χρόνια όπου το φαινόμενο οξύνεται και γίνεται αιτία ξεσπάσματος έντονων κοινωνικών συγκρούσεων, τέμνοντας κάθετα και οριζόντια ολόκληρο τον κοινωνικό και αστικό ιστό της πόλης με ιδιαίτερη έμφαση στην παραλιακή περιοχή της, όπου τοποθετούνται και τα δύο λιμάνια της (παλαιό και νέο).

Λέξεις κλειδιά: Μετανάστευση, Ελλάδα, Πάτρα, Τύπος

Abstract

The present research deals with the immigration phenomenon and especially with the immigration as an issue which appeared in the city of Patras since the mid-1990 and then. The strong presence of the immigrants in the city, and the influence that their presence has pursued in daily life from time to time, have stood the opportunity for the development of this work. To understand the development of the phenomenon in Patras, firstly is attempting to be made the presentation of the immigration phenomenon in Europe and in Greece from Second World War until now, and then the presentation of the politic of the european states, and mainly the greek one's, on the issue of immigration. Then, as a result of the appearance of the immigration phenomenon in Greece and the greek state policy on that, there is a reference to the immigration issue of Patras, as it developed since the beginning of the century because the city was and still is considered to be «the Gate to West». Particular attention is paid in the last 20 years when the phenomenon gets stronger and becomes the cause of severe social conflicts, tearing the social and urban web of the city and especially in the coastal area, where the two ports (the old and the new) are.

Key words: immigration, Greece, Patras, press

Εισαγωγή

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται μεγάλη αύξηση των μεταναστευτικών ροών από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής προς την κεντρική, τη δυτική και τη νότια Ευρώπη. Το φαινόμενο αυτό είναι απότοκο των κοσμοϊστορικών ανακατατάξεων που συνέβησαν -και συνεχίζουν να συμβαίνουν- στο διεθνές γεωπολιτικό επίπεδο σε ολόκληρο αυτό το διάστημα. Εκατομμύρια άνθρωποι εγκαταλείπουν τους τόπους τους αναζητώντας ένα καλύτερο μέλλον με καλύτερες συνθήκες δουλειάς και ζωής, ενώ πολλοί φεύγουν από αυτούς διωγμένοι εξαιτίας πολέμων, πολιτικών, εθνικών ή θρησκευτικών λόγων.

Μεγάλο ποσοστό των μεταναστών και προσφύγων που κινούνται προς την Ευρώπη κατευθύνονται προς την Ελλάδα. Παλιότερα, κυρίως όσοι προέρχονταν από την Ανατολική Ευρώπη και τις Βαλκανικές χώρες έμεναν στη χώρα και σταδιακά διαμόρφωναν το έδαφος για να φέρουν σε αυτήν και τις οικογένειες τους. Σήμερα, πολλοί μετανάστες έρχονται στη χώρα χωρίς πρόθεση να μείνουν σε αυτήν, ενώ αναζητούν τρόπο για να περάσουν σε κάποια άλλη χώρα της Ευρώπης όπου οι συνθήκες φαντάζουν περισσότερο ευνοϊκές.

Η πόλη της Πάτρας, ως βασική πύλη εξόδου της χώρας προς τη Δύση, έχει διαχρονικά αποτελέσει μεταναστευτικό προορισμό. Εδώ και 20 περίπου χρόνια αποτελεί πόλο έλξης για δεκάδες χιλιάδες μετανάστες που παραμένουν σε αυτή ζώντας σε άθλιες συνθήκες στις περιοχές γύρω από το λιμάνι της και σε κοντινές σε αυτό γειτονιές, έως ότου κατορθώσουν να διαφύγουν παράνομα προς την Ιταλία. Η έντονη παρουσία του μεταναστευτικού στοιχείου στην πόλη, το παράτυπο νομικό καθεστώς των περισσοτέρων, οι άσχημες συνθήκες διαβίωσης τους, η ανάπτυξη ρατσιστικών αντιλήψεων από τα μέσα ενημέρωσης και από μερίδα των ντόπιων κατοίκων, οι αστυνομικές επιχειρήσεις και η δράση οργανωμένων ρατσιστικών ομάδων, έχουν κατά καιρούς δημιουργήσει το πεδίο

ανάπτυξης συγκρουσιακών καταστάσεων στο κοινωνικό πεδίο που έχουν επηρεάσει σε τέτοιο βαθμό τη ζωή της πόλης ώστε να θεωρείται πως το μεταναστευτικό ζήτημα είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την κοινωνική ζωή της, την επηρεάζει και επηρεάζεται από αυτήν.

Η παρούσα εργασία στοχεύει να παρουσιάσει εκτενώς την εξέλιξη του μεταναστευτικού φαινομένου στην Πάτρα από τη δεκαετία του 1990 και έπειτα σταματώντας σε κάποιες βασικές στιγμές του έτσι ώστε να γίνουν περισσότερο κατανοητές οι συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών, η σχέση τους με την τοπική κοινωνία, η στάση των αστυνομικών αρχών και ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης. Γίνεται συγκεκριμένη αναφορά στο ρόλο, τις στοχεύσεις και τα αποτελέσματα της μέχρι τώρα δράσης του Συμβουλίου Ένταξης Μεταναστών του Δήμου Πατρέων, αλλά και στις μεταναστευτικές κοινότητες που δραστηριοποιούνται στην ευρύτερη περιοχή της Πάτρας.

Στο ερευνητικό κομμάτι, η παρούσα εργασία επιθυμεί να εξετάσει μέσα από την ανάλυση ενός τοπικού εντύπου τη στάση των τοπικών μέσων ενημέρωσης απέναντι στους μετανάστες και το ρόλο που αυτά έπαιξαν στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, ειδικά σε περιόδους όξυνσης του ζητήματος. Για το λόγο αυτό εξετάζονται δύο διαφορετικές περιόδους του μεταναστευτικού ζητήματος της Πάτρας, ιδιαίτερα σημαντικές και οριακές, και επιχειρείται μέσα από την ανάλυση των άρθρων της να φανεί η στάση μιας τοπικής εφημερίδας απέναντι στους μετανάστες και η πολιτική διαχείριση που προκρίνεται από την πλευρά της. Μέσα από την παράθεση ορισμένων στοιχείων επιχειρείται η διερεύνηση της διεισδυτικότητας που έχει στην τοπική κοινωνία η συγκεκριμένη έντυπη έκδοση κυρίως εξαιτίας της αναγνωσιμότητας που γνωρίζει σε δημόσιους και κοινωνικούς χώρους.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, επιχειρείται να διερευνηθούν οι αντιλήψεις των ίδιων των

μεταναστών για τη ζωή τους στην Πάτρα, τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην ανεύρεση εργασίας, στη σχέση τους με τους ντόπιους, τα προβλήματα που πιθανώς βιώνουν από την επαφή τους με τις αρχές και τους δημόσιους φορείς και τις αδυναμίες που προκύπτουν από τη μερική γνώση της ελληνικής γλώσσας. Όλα αυτά, η έρευνα προσπαθεί να τα συσχετίσει με το νομικό καθεστώς στο οποίο υπόκεινται και τις επιπτώσεις που αυτό έχει στη ζωή τους. Έτσι, έγιναν προσωπικές συνεντεύξεις με 3 μετανάστες που ζουν στην πόλη υπό διαφορετικό νομικό καθεστώς. Η μία είναι μετανάστρια από τη Βουλγαρία, πλέον νόμιμα εργαζόμενη εδώ, ο δεύτερος είναι αναγνωρισμένος πολιτικός πρόσφυγας από το Αφγανιστάν και ο τρίτος παράτυπος μετανάστης από την Αλγερία που ήρθε στη χώρα με σκοπό να περάσει στη δυτική Ευρώπη, οι καταστάσεις όμως τον εγκλώβισαν εδώ, τον οδήγησαν σε μια σειρά από διαδοχικές φυλακίσεις και σήμερα ψάχνει ακόμα να βρει τον τρόπο ώστε να μείνει στην πόλη, να αποκτήσει χαρτιά και να χτίσει τη ζωή του σε αυτήν.

Το μεταναστευτικό ζήτημα της Πάτρας εντάσσεται σε ένα γενικότερο πλαίσιο, που δεν είναι άλλο από αυτό του ευρύτερου μεταναστευτικού ζητήματος της Ελλάδας και της Ευρώπης. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει 2 κεφάλαια. Στο πρώτο γίνεται αναφορά στα σύγχρονα μεταναστευτικά ρεύματα προς την Ευρώπη, πρώτα από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ως την πετρελαϊκή κρίση του 1973 και έπειτα από το 1973 μέχρι τις μέρες μας. Στο δεύτερο κεφάλαιο πραγματοποιείται περιοδολόγηση της μετανάστευσης προς την Ελλάδα η οποία χωρίζεται σε δύο βασικές περιόδους, ενώ έπειτα γίνεται αναφορά στην μεταναστευτική πολιτική του ελληνικού κράτους, στην εξέλιξη των σχετικών με το μεταναστευτικό ζήτημα νόμων και στα προγράμματα νομιμοποίησης που προωθήθηκαν από τις ελληνικές κυβερνήσεις. Ακόμα πραγματοποιείται μια σύντομη παρουσίαση των ευρωπαϊκών πολιτικών μετανάστευσης και ασύλου.

Στο δεύτερο μέρος υπάρχει ένα αρχικό κεφάλαιο όπου παρουσιάζεται η πόλη της

Πάτρας ως ένα διαχρονικά μεταναστευτικό λιμάνι. Αρχικά, γίνεται μια μικρή ιστορική αναδρομή στα χρόνια της ελληνικής μετανάστευσης προς το εξωτερικό, ενώ στη συνέχεια περιγράφονται μερικές βασικές στιγμές του μεταναστευτικού ζητήματος της πόλης, όπως αυτό εκδηλώθηκε από τη δεκαετία του 1990 και μετά. Στο επόμενο κεφάλαιο εξετάζεται η στάση μιας τοπικής εφημερίδας για το μεταναστευτικό ζήτημα στην Πάτρα. Για το λόγο αυτό επιλέγεται η ανάλυση των άρθρων της μεγαλύτερης σε κυκλοφορία εφημερίδας της πόλης σε δύο διαφορετικές στιγμές του μεταναστευτικού της Πάτρας και στη συνέχεια εξάγονται τα αντίστοιχα συμπεράσματα με βάση το πώς τοποθετήθηκε η εφημερίδα και οι αρθρογράφοι της. Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζεται η έρευνα σε τρεις μετανάστες που ζουν στην πόλη, γίνεται αναφορά στο χρονικό διάστημα που ζουν σε αυτήν, στο νομικό τους καθεστώς, στην εργασιακή τους κατάσταση, στη σχέση τους με τους ντόπιους κατοίκους και με τις αρχές. Παρατίθενται αυτούσια αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις των μεταναστών που χωρίζονται σε έξι διαφορετικές θεματικές ενότητες, ενώ τέλος εξάγονται και τα αντίστοιχα συμπεράσματα γύρω από τα όσα παρουσιάστηκαν από τις συνεντεύξεις. Στο τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας εξάγονται τα γενικά συμπεράσματα για το μεταναστευτικό ζήτημα στην Πάτρα, συσχετιζόμενα με την μεταναστευτική πολιτική του ελληνικού κράτους, την πόλη της Πάτρας ως διαρκή προορισμό των μεταναστευτικών ροών, τη συμπεριφορά των ντόπιων κατοίκων και το ρόλο των μέσων ενημέρωσης. Τελειώνοντας, παρατίθενται και κάποιες σύντομες προτάσεις του γράφοντος για το πώς θα μπορούσε να αλλάξει η συνθήκη που έχει παγιωθεί τα τελευταία χρόνια στην πόλη και ποιοι παράγοντες θα μπορούσαν να συμβάλλουν σε αυτήν την αλλαγή.

Ορισμοί

Για πληρέστερη εννοιολογική σαφήνεια παρατίθενται αρχικά οι ορισμοί κάποιων βασικών όρων:

Με τον όρο μετανάστευση εννοούμε την μόνιμη ή προσωρινή μεταβολή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου ή κοινωνικής ομάδας. Ο κυριότερος λόγος της μετανάστευσης είναι η αναζήτηση εργασίας και η οικογενειακή επανένωση (ΕΚΚΕ, 2005, σ. 67). Άλλοι λόγοι που οδηγούν κάποια άτομα στην εγκατάλειψη της χώρας προέλευσης, σχετίζονται με την εμπόλεμη κατάσταση στην οποία βρίσκεται η χώρα τους, καθώς και με πολιτικούς, εθνικούς και θρησκευτικούς λόγους. Σε πολλές περιπτώσεις η εγκατάλειψη της χώρας προέλευσης δεν είναι εκούσια, αλλά πραγματοποιείται κατόπιν ασκήσεως βίας και δίωξης (ΕΚΚΕ, 2008, σ. 7) . Η μετανάστευση ανάλογα με τα αντίστοιχα κριτήρια διακρίνεται σε πολλές κατηγορίες. Εσωτερική ή εξωτερική / διεθνής μετανάστευση είναι εκείνη που χαρακτηρίζεται με κριτήριο την μεταναστευτική κίνηση μέσα στην επικράτεια του ίδιου κράτους ή από το ένα κράτος στο άλλο. Ως εκούσια ή ακούσια, διακρίνεται όταν η κίνηση είναι αποτέλεσμα ελεύθερης επιλογής του ατόμου ή όχι και ως μόνιμη ή προσωρινή, με κριτήριο τη διάρκεια παραμονής του μετανάστη στη χώρα υποδοχής¹.

Ως σύγχρονη μετανάστευση νοείται η μετάβαση σε μια ξένη χώρα μέσα στα πλαίσια της σύγχρονης βιομηχανικής εποχής. «Ο όρος σύγχρονη έχει χρησιμοποιηθεί προκειμένου να χαρακτηρίσει τη μεταπολεμική ενδοευρωπαϊκή μετανάστευση σε αντιδιαστολή με την παραδοσιακή υπερπόντια» (Μουσούρου, 2003:16) Αντίθετα, η παραδοσιακή μετανάστευση αναφέρεται κυρίως στην υπερπόντια μετανάστευση κατά τα τέλη του 19ου και της αρχής του 20ου αιώνα.²

¹

<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7> (πρόσβαση 15/10/2012)

² Πηγή: Υπουργείο Εσωτερικών, Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής, *Εθνική*

Επίσης, «νόμιμοι μετανάστες» θεωρούνται τα πρόσωπα που έχουν εισέλθει από τα επίσημα σημεία διέλευσης (αεροδρόμια, λιμάνια ή άλλα επίσημα σημεία εισόδου) και παραμένουν στη χώρα, διαθέτοντας τα απαραίτητα έγγραφα νομιμοποίησης. Η φυσική τους παρουσία είναι καταγεγραμμένη από τις αρμόδιες αρχές και είναι εφοδιασμένοι με την απαιτούμενη άδεια παραμονής, από την εκάστοτε Περιφέρεια, νυν Αποκεντρωμένη Διοίκηση. Στην κατηγορία αυτή συγκαταλέγονται επίσης άτομα που είναι εφοδιασμένα με ειδικά δελτία ταυτότητας ομογενούς, π.χ. άτομα ελληνικής καταγωγής, ή πρόσωπα τα οποία ανήκουν στην ελληνική διασπορά ή ομογένεια και παλιννόστησαν στην χώρα, χρησιμοποιώντας τις σχετικές νομικές διατάξεις (Σαββάκης, 2012:3).

Με τον όρο «παράτυποι μετανάστες» περιγράφονται οι άνθρωποι που εισήλθαν στη χώρα εξαρχής από μη οριοθετημένα σημεία χωρίς να έχουν καταφέρει να αποκτήσουν τα απαραίτητα ταξιδιωτικά έγγραφα (διαβατήρια, VISA). Συνήθως εγκαταλείπουν τη χώρα τους με σκοπό να εγκατασταθούν σε κάποια άλλη χώρα για απροσωπικούς, οικογενειακούς ή οικονομικούς λόγους και ως εκ τούτου τείνουν να ονομάζονται «οικονομικοί μετανάστες» (Σαββάκης, 2012:3).

Από την άλλη, πρόσφυγας, σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει η Σύμβαση της Γενεύης και το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης που την τροποποίησε, «είναι κάθε άτομο που έχει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, πολιτικών πεποιθήσεων, βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του και δεν μπορεί ή δε θέλει να υπαχθεί στην προστασία της χώρας αυτής ή να επιστρέψει σε αυτή λόγω φόβου δίωξης».³ Ο «πολιτικός πρόσφυγας» χαρακτηρίζεται από

Στρατηγική για την ένταξη των πολιτών τρίτων χωρών

<http://socialpolicy.gr/2013/12/%ce%b5%ce%bd%ce%bd%ce%bf%ce%b9%ce%bf%ce%bb%ce%bf%ce%b3%ce%b9%ce%ba%cf%8c-%cf%80%ce%bb%ce%b1%ce%af%cf%83%ce%b9%ce%bf-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%bf%cf%81%ce%bf%ce%bb%ce%bf%ce%b3%ce%af%ce%b1-%cf%83%cf%84.html> (πρόσβαση 18/7/14)

³ <http://www.asylumaware.eu/%CE%B4%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%AE%CF%82-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF->

ειδικό καθεστώς που καθορίζεται από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ και ο χαρακτηρισμός ενός ατόμου ως «πρόσφυγα» επισείει μία σειρά από συγκεκριμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις⁴.

Τέλος, ως αιτούντες άσυλο θεωρούνται τα πρόσωπα των οποίων η αίτησή τους για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα δεν έχει κριθεί ακόμη, συμπεριλαμβάνοντας και αυτούς που δεν έχουν ακόμη υποβάλλει αίτηση, αλλά προτίθενται να το κάνουν.⁵ Στο ελληνικό κράτος, η παροχή ασύλου είναι γεγονός εντελώς σπάνιο μια και τα ποσοστά της παροχής του προσφυγικού καθεστώτος σε σχέση με τους αιτούντες άσυλο, τα τελευταία χρόνια κυμαίνονται από 0,04% έως 1,76% σύμφωνα με στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες.⁶

Πογκρόμ (από τη ρωσική λέξη *погром*) είναι μια μαζική και οργανωμένη βίαιη επίθεση εναντίον κάποιας συγκεκριμένης εθνικής, θρησκευτικής ή άλλης ομάδας, με ταυτόχρονη καταστροφή του περιβάλλοντός τους (σπίτια, επιχειρήσεις, θρησκευτικοί χώροι, κοκ). Ο όρος έχει χρησιμοποιηθεί ιστορικά για να δηλώσει τις μαζικές πράξεις βίας είτε αυθόρμητες είτε προμελετημένες, κατά των Εβραίων αλλά επίσης και για παρόμοια περιστατικά εναντίον άλλων μειονοτικών ομάδων.

[%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%83%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%B5%CF%82/](#) (πρόσβαση 15/10/2012)

⁴ http://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/ethniki_stratigiki.pdf Εθνική Στρατηγική για την ένταξη πολιτών τρίτων χωρών, Υπουργείο Εσωτερικών (πρόσβαση 23/1/2013)

⁵ <http://www.asylumaware.eu/%CE%B4%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%AE%CF%82-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1%CE%B9%CF%84%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CF%84%CE%B5%CF%82-%CE%AC%CF%83%CF%85%CE%BB%CE%BF/> (πρόσβαση 15/10/2012)

⁶ <http://www.unhcr.gr/genikes-plirofories/statistika.html> (πρόσβαση 15/10/2012)

A.1. Η μεταπολεμική μετανάστευση στην Ευρώπη. Σύγχρονα μεταναστευτικά ρεύματα προς την Ελλάδα κατά τις 3 τελευταίες δεκαετίες: η κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων, η επιδείνωση της διεθνούς οικονομικής κατάστασης, ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός και ο πόλεμος κατά της «τρομοκρατίας».

A.1.1 Από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ως τα μέσα της δεκαετίας του 1970

Είναι γεγονός πως οι πληθυσμιακές μεταβολές που γνώρισε η Ευρώπη και η Ελλάδα κατά τις τελευταίες δεκαετίες είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Ακριβέστερα, από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '70, η διεθνής μετανάστευση και το πέρασμα των συνόρων αποτέλεσαν βασικά χαρακτηριστικά της καπιταλιστικής ανάπτυξης στη Δυτική Ευρώπη. Η πληθυσμιακή αύξηση των χωρών του λεγόμενου τρίτου κόσμου, η ηλικιακή γήρανση του ευρωπαϊκού πληθυσμού εξαιτίας των εκατομμυρίων νεκρών νέων ανθρώπων του πολέμου, καθώς και οι ολοένα και αυξανόμενες ανάγκες των ανεπτυγμένων κρατών για πλεονάζον εργατικό δυναμικό, συνέτειναν στην αύξηση των μεταναστευτικών ροών προς τις χώρες της Ευρώπης (Πετρονώτη, Τριανταφυλλίδου, 2003). Ο πόλεμος, βασικός πυλώνας στην προσπάθεια αναδιάρθρωσης του καπιταλισμού ύστερα από την κρίση του 1929, είχε πλέον ξεπεραστεί και η πραγματικότητα αυτή άνοιγε νέους δρόμους ανάπτυξης για τις οικονομίες των δυτικών ευρωπαϊκών κρατών. Η δυνατότητα εφαρμογής του φορντικού μοντέλου μαζικής παραγωγής είναι πλέον εφικτή, απαιτούνται όμως πολλά, φθηνά και ελέγξιμα εργατικά χέρια για να το πλαισιώσουν που συχνά βρίσκονταν και μέσα από επιχειρήσεις προσέλκυσης μεταναστών εργατών από τις χώρες υποδοχής και μέσω της σύναψης διμερών συμφωνιών ανάμεσα στις χώρες προέλευσης και προορισμού (Τριανταφυλλίδου,

Γρώπα 2009).

Στην κατεύθυνση αυτή συνέβαλε και η διαδικασία της αποαποικιοποίησης από παραδοσιακά αποικιακά κράτη όπως η Αγγλία, η Γαλλία και η Ολλανδία, καθώς και τα αποτελέσματα που αυτή επέφερε, η οποία ήδη από την περίοδο του μεσοπολέμου και κατά κύριο λόγο κατά τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες, λειτούργησε καθοριστικά στην ανεύρεση αυτού του δυναμικού προσελκύνοντας εργάτες από χώρες του Μάγκρεμπ στη Γαλλία, της Ινδίας και του Πακιστάν στη Μ. Βρετανία (Μουσούρου 1991). Έτσι αποδόθηκαν στον πληθυσμό που ζούσε στις περιοχές αυτές σημαντικές διευκολύνσεις ώστε να μπορεί να μεταναστεύσει, να εγκατασταθεί και να στελεχώσει το νέο αναπτυξιακό ξεκίνημα στην ευρωπαϊκή ήπειρο διατηρώντας πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα και έχοντας παράλληλα και την ιθαγένεια των αντίστοιχων μητροπόλεων (Τριανταφυλλίδου, Γρώπα 2009).

Παράλληλα, υπήρξε θεαματική ανάπτυξη στις περισσότερες Δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Από το 1950 και για 25 χρόνια στην Ευρώπη υπήρξε συνεχής οικονομική μεγέθυνση, γεγονός πρωτόγνωρο για τα οικονομικά χρονικά (Ψαλιδόπουλος 2008:239) Αυτό σήμαινε την ταχύτατη απορρόφηση των ανέργων και τη δημιουργία μιας συνεχώς αυξανόμενης ζήτησης την οποία δεν μπορούσε να ικανοποιήσει η εσωτερική αγορά εργασίας. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Γαλλίας, όπου περισσότεροι από 350 χιλιάδες μετανάστες από την Αλγερία εισήλθαν στη χώρα εκείνα τα χρόνια, ύστερα από τη συμφωνία του Ενίαν, που θέσπιζε την ελεύθερη μετακίνηση ανάμεσα στα δύο κράτη (Μουσούρου, 1991).

Την ίδια περίοδο, οι χώρες του ευρωπαϊκού νότου, ανάμεσα τους και η Ελλάδα, αποτελούσαν οικονομικά υπανάπτυκτα μεγέθη, και συμπεριλαμβάνονταν στις χώρες αποστολής μεταναστών. Οι παράγοντες οι οποίοι δημιούργησαν την έλξη προς τις χώρες υποδοχής συνυπήρξαν και συνδυάστηκαν και με άλλους, που δημιούργησαν την απώθηση από τις χώρες προέλευσης (Castles and Kosack 1985). Και αυτοί δεν ήταν άλλοι από την

ανεργία, τη φτώχεια και την υπανάπτυξη (Μουσούρου 1991). Αρκετά είναι τα σύμφωνα μετανάστευσης που υπεγράφησαν εκείνη την περίοδο ανάμεσα σε κράτη της βόρειας και της νότιας Ευρώπης για την εγκατάσταση στα πρώτα φιλοξενούμενων εργατών. Ειδικά στη Γερμανία προωθήθηκε πολύ το μοντέλο της προσέλκυσης εργατικού δυναμικού για διαμονή και εργασία στη χώρα, με πάντα ανοικτή την προοπτική επανόδου στην πατρίδα του (Schnapper, 1992, σ. 70), πριν δημιουργήσει οικογενειακές ρίζες. Οι φιλοξενούμενοι αυτοί εργάτες (gastarbeiter) γνώριζαν, πριν ξεκινήσουν για τη χώρα υποδοχής, την επιχείρηση που θα εργάζονταν, τους όρους της εργασίας και το μέγεθος της αμοιβής που θα λάμβαναν. Στην πορεία του χρόνου όμως, οι εργάτες αυτοί, επειδή έπρεπε να καταρτιστούν σε συγκεκριμένες δεξιότητες και οι επιχειρήσεις ήταν απρόθυμες να τους στέλνουν κάθε τόσο πίσω και να εκπαιδεύουν νέους, μονιμοποίησαν τη διαμονή τους ενώ έφεραν σταδιακά και τις οικογένειές τους.

Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, στην Ευρώπη η Γερμανία και στην Αμερική οι ΗΠΑ και ο Καναδάς άρχισαν σιγά - σιγά να γίνονται οι παγκόσμιες αγορές εργατικής δύναμης. Η δυνατότητα άντλησης τόσο μεγάλου σε μέγεθος εργατικού δυναμικού οφείλεται στην τεράστια οικονομική ανάπτυξη που ακολούθησε τα χρόνια του πολέμου. Οι ΗΠΑ βγήκαν κερδισμένες από τον πόλεμο ενώ ακόμα και η Γερμανία που ηττήθηκε κατάφερε γρήγορα να ανακάμψει και να γίνει μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανικές χώρες της Ευρώπης⁷.

A.1.2 Από το 1973 και έπειτα

Από το 1973 και μετά, το ξέσπασμα της πετρελαϊκής κρίσης αλλά και οι μέχρι τότε διεκδικητικοί αγώνες των μεταναστών εργατών, έφεραν σε κρίση το μοντέλο των διακρατικών προγραμμάτων. Οι βιομηχανικές ευρωπαϊκές χώρες αποφάσισαν να σταματήσουν την εισροή μεταναστών (Kaya, 2002). Για τους φιλοξενούμενους εργάτες τα

⁷ Άρθρο για τη μετανάστευση από τη Βικιπαίδεια, <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7> (πρόσβαση 19/1/2013)

ευρωπαϊκά κράτη προωθούν τον επαναπατρισμό τους χωρίς όμως ιδιαίτερα αποτελέσματα (Hansen, 2003). Η ανεργία των ξένων αυξάνεται κατά πολύ ανάμεσα στα 1973 και 1979. Σ' αυτό το σημείο αρχίζει να αναπτύσσεται η αντιμεταναστευτική προπαγάνδα, κυρίως εις βάρος των μουσουλμάνων και η άνοδος εθνικιστικών και ρατσιστικών κομμάτων, όπως το Εθνικό Μέτωπο σε Γαλλία και Μ. Βρετανία (Miller, 2005). Παράλληλα, μειώνονται σταδιακά τα μεταναστευτικά ρεύματα από τη Νότια προς τη Βόρεια Ευρώπη. Όταν η Ελλάδα, η Ισπανία και η Πορτογαλία εντάχθηκαν στην ΕΟΚ, ελάχιστοι άνθρωποι μετανάστευαν πια στις βορειοευρωπαϊκές χώρες εξαιτίας της σχετικής βιομηχανικής τους ανάπτυξης και της επέκτασης του τομέα των υπηρεσιών που έδιναν περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης (Τριανταφυλλίδου, Γρώπα, Vogel, 2009)

Κατά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες, η κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων (πτώση του τοίχους του Βερολίνου, κατάρρευση Σοβιετικής Ένωσης) και οι αντίστοιχες ανακατατάξεις στο χώρο των Βαλκανίων ύστερα από τους εμφυλίους πολέμους που ακολούθησαν (διάλυση της Γιουγκοσλαβίας), η επιδείνωση της διεθνούς οικονομικής κατάστασης και η λεηλασία της φύσης και των κοινωνιών ορισμένων κρατών της περιφέρειας, η οικολογική καταστροφή σε περιοχές της Ασίας και της Αφρικής, η έξαρση του θρησκευτικού φονταμενταλισμού και η περιστολή βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών, επέφεραν δραματική αύξηση στα ρεύματα μεταναστών από την ανατολική και την κεντρική Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική (Kaya, 2002). Οι μετανάστες διασχίζουν τα εθνικά σύνορα πολλές φορές αντικανονικά, χωρίς να διαθέτουν δηλαδή πάντα νόμιμα πιστοποιητικά και εγκαθίστανται προσωρινά ή σε μακροχρόνια βάση σε ξένα προς αυτούς εθνικά εδάφη. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της Eurostat, ήδη από το 1985 η μετανάστευση προς τις ευρωπαϊκές χώρες του νότου (Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία και Ελλάδα) έχει αυξηθεί ραγδαία, ενώ ως το 1991, μέσα σε 6 χρόνια δηλαδή, λαμβάνει ποσοστιαία μεταβολή της τάξεως του 36%. Μέχρι τότε, το βασικό κύμα της μετανάστευσης δέχονταν οι παραδοσιακές χώρες υποδοχής μεταναστών της βόρειας και κεντρικής

Ευρώπης και οι ΗΠΑ.

Από τις αρχές του 1980, οργανωμένα το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο εφάρμοσε τα λεγόμενα Προγράμματα Δομικής Προσαρμογής. Τα συσσωρευμένα χρέη των κρατών του παγκόσμιου νότου, τα οποία απειλούνταν με διάφορους τρόπους από τους διεθνείς πιστωτές τους, καλύπτονταν από το ΔΝΤ που προσφερόταν να σώσει τις χώρες αυτές καλύπτοντας τα δάνεια τους, με τον όρο βέβαια ότι η εκάστοτε κυβέρνηση θα υλοποιήσει ένα πρόγραμμα δομικής προσαρμογής κομμένο και ραμμένο στη νεοφιλελεύθερη οικονομική διακυβέρνηση. Συνέπεια των προγραμμάτων αυτών ήταν οι μισθοί να πέφτουν δραματικά, η ανεργία και η υποαπασχόληση να καλπάζουν και η άτυπη απασχόληση να βασιλεύει. Η εφαρμογή, λοιπόν, των Προγραμμάτων Δομικής Προσαρμογής με τη δημιουργία των «ζωνών παραγωγής-προς-εξαγωγή» και την ανατροπή της παραδοσιακής γεωργίας, οδήγησαν άμεσα στην εξαθλίωση μεγάλα τμήματα του πληθυσμού των χωρών αυτών (Mezzadra, 2004). Κάπως έτσι αρχίζει σταδιακά, στο μετα-αποικιακό καπιταλιστικό σκηνικό, από τη δεκαετία του '80 αλλά πιο δυναμικά από τη δεκαετία του '90 και μετά, η μετανάστευση εργατών και εργατριών από την Αφρική και την Ασία στην Ευρώπη⁸.

Αργότερα, με την εσωτερική κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη στις αρχές της δεκαετίας του '90, παρατηρήθηκε μεγάλη εκροή μεταναστών από τις χώρες αυτές. Πιο συγκεκριμένα, η τάση προς μετανάστευση εντείνεται σημαντικά με τη διάλυση του σοσιαλιστικού μπλοκ και την εμφάνιση μιας νέας διεθνούς συνθήκης που έρχεται να αντικαταστήσει την όποια ισορροπία είχε διαμορφωθεί μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ανάμεσα στις δυο υπερδυνάμεις, τις ΗΠΑ και τη Σοβιετική Ένωση. Τα κλειστά σύνορα που χώριζαν τις χώρες της ανατολικής από τις χώρες της δυτικής Ευρώπης ξαφνικά άνοιξαν και πολλοί πολίτες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, αντιμέτωποι με την αποδόμηση του συστήματος παραγωγής και του κοινωνικού

⁸ Καπιταλισμός, Μετανάστευση και Κρίση: ανιχνεύοντας τις συνδέσεις στην παγκόσμια οικονομία στο Factory: Επιθεώρηση για τους Μητροπολιτικούς Ανταγωνισμούς, τ.2, (2010), <http://factoryfanet.wordpress.com/> (πρόσβαση 25/11/2012)

κράτους στις χώρες καταγωγής τους, άρχισαν να αναζητούν ευκαιρίες εργασίας και μια καλύτερη ζωή στη δυτική και νότια Ευρώπη (Τριανταφυλλίδου, 2010)

Την περίοδο εκείνη μεγάλος αριθμός μεταναστών εισήλθε στις ευρωπαϊκές χώρες, εργάστηκε και εγκαταστάθηκε σε αυτές ακολουθώντας μια σειρά από δρόμους, νόμιμου ή παράνομους (Τριανταφυλλίδου, 2010).

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των Αλβανών μεταναστών που εισήλθαν μαζικά στο ελληνικό κράτος που την περίοδο εκείνη διήγε την αρχή μιας δεκαετίας ξέφρενης οικονομικής ανάπτυξης στον τομέα των κατασκευών (οικοδομή, μεγάλα δημόσια έργα), του τουρισμού και της αγροτικής παραγωγής. Άλλωστε, η μετανάστευση προς την Ελλάδα δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια ειδική συνθήκη του ευρύτερου σύγχρονου μεταναστευτικού φαινομένου που απασχολεί τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κομμάτι και νοτιοανατολικό σύνορο της οποίας αποτελεί το ελληνικό κράτος. Πρόκειται για μια συνθήκη που είναι κοινή σε όλα τα κράτη της νότιας Ευρώπης.

Ήδη από τη δεκαετία του 1980, το ελληνικό κράτος άρχισε να κάνει διακρατικές συμφωνίες με διάφορα ασιατικά και αφρικανικά κράτη όπως το Πακιστάν, οι Φιλιππίνες, η Αίγυπτος, το Μαρόκο κ.α. για αποστολή απ' τη μεριά τους μεταναστών για λόγους εργασίας (Μουσούρου 1991). Μέσα σε δύο δεκαετίες το ελληνικό κράτος αύξησε τον πληθυσμό του κατά 8-10% (Αγγελόπουλος, 2007).

Το καθεστώς πολιτικής αστάθειας εντάθηκε σε διεθνές επίπεδο ύστερα από την 11η Σεπτεμβρίου 2001 και την επίθεση στο Διεθνές Κέντρο Εμπορίου και το Πεντάγωνο των ΗΠΑ που προκάλεσε το θάνατο χιλιάδων ανθρώπων και σηματοδότησε την έναρξη του “πολέμου κατά της τρομοκρατίας” όπως ονομάστηκε. Άμεση συνέπεια των επιθέσεων αυτών υπήρξε η ανάπτυξη πλήθους ανησυχιών σχετιζόμενων με την εθνική ασφάλεια, ανησυχίες που απέρρεαν από το φαινόμενο της μετανάστευσης. Η αντίληψη αυτή υπήρχε και τα προηγούμενα χρόνια, μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001 όμως διογκώθηκε, φτάνοντας

στο σημείο να θεωρεί τη μετανάστευση ή ακόμα και την παγκοσμιοποίηση ως συνώνυμο της τρομοκρατίας και κατ' επέκταση ως απειλή για την εθνική ασφάλεια (Τριανταφυλλίδου, 2010).

Παράλληλα, μέσα από μια συστηματική και στοχευμένη προπαγάνδα, διαμορφώθηκε ο χώρος για να επανεμφανιστεί στη συνείδηση των δυτικών κοινωνιών το παλιότερο και βαθιά ριζωμένο σ' αυτήν πρόσωπο του μουσουλμάνου ως υπανάπτυκτου δολοφόνου που επιδιώκει να εισβάλλει και να καταλάβει την πολιτισμένη Δύση. Ούτε λίγο ούτε πολύ, στο δημόσιο λόγο υπονοούνταν πως η μετανάστευση είναι έννοια συνώνυμη της τρομοκρατίας και υπ' αριθμόν ένα κίνδυνος για την εθνική ασφάλεια των δυτικών κρατών. Ουσιαστικός στόχος ήταν η απόσπαση της συναίνεσης της πλειοψηφίας των δυτικών κοινωνιών στις πολεμικές επιχειρήσεις που ακολούθησαν τα επόμενα χρόνια σε Αφγανιστάν (2001) και Ιράκ (2003), αλλά και η ενεργοποίηση μιας σειράς άλλων πολέμων, κυρίως σε κράτη της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής. Επιπρόσθετα, οι νέες τρομοκρατικές επιθέσεις, στο μετρό της Μαδρίτης το Μάρτη του 2003 και στου Λονδίνου, τον Ιούλιο του 2005 ήρθαν να ενισχύσουν την άποψη πως οι μετανάστες είναι εν δυνάμει απειλή για την ευημερία και την εσωτερική συνοχή των δυτικών κοινωνιών, ενώ παράλληλα τόνωσαν και τη στερεοτυπική αντίληψη πως οι λέξεις μουσουλμάνος και μετανάστης είναι σχεδόν συνώνυμες. (Τριανταφυλλίδου, Γρόπα, 2009).

Επίσης, οι πόλεμοι σε Αφγανιστάν, Ιράκ, Λίβανο, πρόσφατα στη Συρία, αλλά και οι φυσικές καταστροφές που δημιουργήθηκαν εξαιτίας της παγκόσμια κλιματολογικής αλλαγής, γέννησαν εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες που αδυνατούσαν να γυρίσουν στις περιοχές τους αντιμετωπίζοντας εκεί τον κίνδυνο της φυλάκισης ή του θανάτου. Κι αν η βασική στόχευση των επιχειρήσεων αυτών επετεύχθη, και όπως χαρακτηριστικά δήλωνε ο Αμερικανός στρατηγός Sullivan “αποκαταστάθηκαν οι ευνοϊκές συνθήκες για το παγκόσμιο εμπόριο, τις επενδύσεις και την οικονομική ανάπτυξη”, εκείνο που δεν ήταν σίγουρο ότι είχε προβλεφθεί είναι το γεγονός της τεράστιας μετατόπισης πληθυσμών από τα μέρη

αυτά προς το καπιταλιστικό κέντρο ούτως ώστε να ξεφύγουν από τους πολέμους κάθε είδους και να αλλάξουν τους όρους της ζωής τους. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της Eurostat περισσότεροι από 32 εκατομμύρια υπήκοοι άλλου κράτους ζουν και στα 27 κράτη μέλη της ΕΕ, τα 2/3 αυτών περίπου είναι υπήκοοι τρίτης χώρας, εκτός ΕΕ. Ειδικά για το έτος 2009 περίπου 3 εκατομμύρια μετανάστες εισήλθαν στο εσωτερικό της ευρωπαϊκής ένωσης από τρίτες χώρες, αριθμός μάλιστα μικρότερος από τον αντίστοιχο των προηγούμενων ετών⁹. Εύλογα λοιπόν, αντιλαμβανόμαστε πως οι χιλιάδες μετανάστες και πρόσφυγες που προσπαθούν εδώ και τριάντα χρόνια περίπου, με ιδιαίτερη ένταση και επιμονή, να αποδράσουν από το θάνατο και την ανέχεια, δεν αποφάσισαν ξαφνικά να εγκαταλείψουν τις οικογένειες, τα παιδιά τους και τις κοινότητες τους γιατί δεν έχουν κάτι καλύτερο να κάνουν. Ζουν σε περιοχές του πλανήτη που το παγκόσμιο κεφάλαιο μαζί με ντόπιες κυβερνήσεις έχουν δημιουργήσει μια ζώνη άγριας καπιταλιστικής εκμετάλλευσης. Άλλοτε γιατί δεν μπορούσαν να επιβιώσουν στον τόπο τους και άλλοτε γιατί η επιθυμία μιας καλύτερης ζωής τους ωθούσε στη φυγή, εγκατέλειψαν τις εστίες τους και ήρθαν στην Ευρώπη.

Στο σήμερα, με δεδομένους τους παγκόσμιους συσχετισμούς δυνάμεων και το γεωπολιτικό χάος στο οποίο έχει βυθιστεί ένα μείζον τμήμα της ασιατικής ηπείρου από το δυτικό άκρο της ινδικής χερσονήσου ως τις ακτές της Μεσογείου και σε συνδυασμό με την ανίατη χρόνια κατάσταση στην οποία βρίσκεται η μαύρη Αφρική, αλλά και ύστερα από τις πρόσφατες εξεγέρσεις του βορειοαφρικανικού τόξου που συνοπτικά ονομάστηκαν “Αραβική άνοιξη” δεν φαίνεται στο ορατό μέλλον πιθανότητα παύσης των μεταναστευτικών ροών από τις περιοχές αυτές (Χριστόπουλος, 2012). Ειδικά από τη στιγμή που η γεωγραφική θέση της Ελλάδας στο νοτιοανατολικό άκρο της Ευρώπης είναι κομβικής σημασίας ως σημείο-πέρασμα από την Ανατολή στη Δύση, όσο συνεχίζονται αυτές οι ροές

⁹ Στατιστικές για τη μετανάστευση και τους μετανάστες
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/el (πρόσβαση 18/2/2013)

δύσκολα η χώρα μπορεί πάψει να αποτελεί ένα είδος transit, ένα μεταβατικό χώρο δηλαδή ενός σημαντικού τμήματος των ροών αυτών, όταν δεν είναι ο τελικός τους προορισμός.

A.2. Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα. Η ευρωπαϊκή πολιτική για τη μετανάστευση. Ο ρόλος του κανονισμού Δουβλίνο II και ο εγκλωβισμός χιλιάδων¹⁰ μεταναστών στην επικράτεια του ελληνικού κράτους. Η γκετοποίηση, η αύξηση της εγκληματικότητας και η ανάπτυξη ρατσιστικών στάσεων και αντιλήψεων.

A.2.1 Περιοδολόγηση μετανάστευσης προς την Ελλάδα

Κατά την τελευταία εικοσιπενταετία η Ελλάδα έχει μετατραπεί από χώρα αποστολής σε χώρα μαζικής υποδοχής μεταναστών από μια σειρά από βαλκανικές χώρες και χώρες της Ασίας και της Αφρικής. Τα χαρακτηριστικά της νέας μεταναστευτικής διαδικασίας και των ίδιων των μεταναστών κατά τα τελευταία χρόνια, όχι μόνο προς τις χώρες της νότιας Ευρώπης αλλά και ευρύτερα είναι κατά πολύ διαφορετικά από την παλαιά οργανωμένη μετανάστευση προς τις χώρες της βορειοδυτικής Ευρώπης (Λαφαζάνη, 2003). Στα πλαίσια της νέας μετανάστευσης παρατηρούμε μια σημαντική διεύρυνση των πηγών μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού, μια υποχώρηση της οργανωμένης μετανάστευσης, μια μετατόπιση στους παραγωγικούς τομείς απασχόλησης των μεταναστών (από τον δευτερογενή στον πρωτογενή τομέα).

¹⁰ Σύμφωνα με έκθεση του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), ο αριθμός των ανθρώπων που βρίσκονται στην Ελλάδα χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα είναι περίπου 400.000. Το «ένα εκατομμύριο λαθρομετανάστες» που αναμασούν καθημερινά τα μέσα ενημέρωσης ανταποκρίνεται στο συνολικό αριθμό των μεταναστών στην Ελλάδα, συνυπολογίζοντας τους χωρίς χαρτιά, τους νόμιμους, τους νομιμοποιημένους και τους κοινοτικούς, δηλαδή ένα ποσοστό επί του συνολικού πληθυσμού κοντά στο μέσο όρο της ΕΕ και μικρότερο από ό,τι σε άλλες χώρες

A.2.1.1 Πρώιμη περίοδος (έως αρχές 1989)

Μια πρώτη φάση, που θα διαρκέσει περίπου ως το 1990, χαρακτηρίζεται από τους μικρούς συγκριτικά αριθμούς μεταναστών και μαζί, από την ανεκτικότητα και την αδιαφορία της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στην εισερχόμενη μετανάστευση. Η φάση αυτή περιέλαβε την μετανάστευση από την Πολωνία, λίγο νωρίτερα από το 1990 (Κούρτοβικ, 2001), αλλά και τις ροές εισόδου μεταναστών από την Μέση Ανατολή και τις Φιλιππίνες, οι οποίες μεταβάλλουν την Ελλάδα από χώρα εξαγωγής μεταναστών, σε χώρα υποδοχής (Βλαχάκη, 2010).

Στην περίοδο αυτή οι ξένοι εργάτες ήρθαν να καλύψουν τις ανάγκες της εγχώριας αγοράς εργασίας και κατά κανόνα θεωρούνταν προσωρινοί κάτοικοι (Τριανταφυλλίδου, Μαρούκης, 2010).

A.2.1.2 Πρώτη βασική περίοδος

Η δεκαετία του 90 χαρακτηρίζεται ορόσημο όσον αφορά την μελέτη του σύγχρονου μεταναστευτικού πληθυσμού στην Ελλάδα. Η ανατροπή του σοσιαλιστικού μπλοκ, η γεωπολιτική θέση της Ελλάδας, η άμεση γεινίαση με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, καθώς και η ισχυρή της οικονομική παρουσία ανάμεσα στις χώρες των Βαλκανίων οδήγησαν στην κατακόρυφη αύξηση της εισροής μεταναστών. Πιο συγκεκριμένα, οι μεταναστευτικές ροές ομαδοποιούνται ως εξής:

- «Παλιννοστούντων» ομογενών, κυρίως Ελλήνων Ποντίων από τις πρώην Σοβιετικές δημοκρατίες (Γεωργία, Καζακστάν, Ρωσία και Αρμενία).
- Ελλήνων ομογενών αλβανικής υπηκοότητας (Βορειοηπειρώτες).
- Οικονομικών μεταναστών από χώρες που τότε ήταν εκτός ΕΕ όπως Αλβανούς, Ουκρανούς, Γεωργιανούς, Ρουμάνους και Βουλγάρους, αλλά και από ορισμένους Πακιστανούς και Μπαγκλαντεσιανούς.

- Ένας συγκριτικά μικρότερος αριθμός απόδημων Ελλήνων που επιστρέφουν από την Βόρεια Ευρώπη, τις ΗΠΑ, τον Καναδά και την Αυστραλία.

Στην συντριπτική τους πλειοψηφία οι οικονομικοί μετανάστες εγκαταλείπουν τις πατρίδες τους και εισέρχονται αντικανονικά στην Ελλάδα με αποκλειστικό σκοπό την εργασία. Οι μετανάστες προσφέρουν χαμηλά αμοιβόμενη ανειδίκευτη εργασία, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα σε μικρομεσαίες κυρίως επιχειρήσεις να αντιμετωπίσουν τον αυξανόμενο ανταγωνισμό συμπιέζοντας το κόστος τους. Επίσης όσα επαγγέλματα είναι εποχιακής φύσεως (γεωργία, τουρισμός, κατασκευές), καταλαμβάνονται συχνά από μετανάστες οι οποίοι λόγω της οικονομικής τους δυσπραγίας, καθίστανται ευέλικτο εργατικό δυναμικό. Οι μετανάστες χρησιμοποιούνται ως εφεδρεία για την μεγέθυνση και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου της κοινωνίας της χώρας υποδοχής (Λαφαζάνη, 2003). Οι μετανάστες απορροφώνται επίσης σε δουλειές που δεν προτιμούν οι γηγενείς, ή με εργασιακά καθεστώτα που αυτοί δεν αποδέχονται (Λαφαζάνη, 2003). Σαν τέτοιες μπορούμε να αναφέρουμε κάποιες αγροτικές δραστηριότητες, τόσο στον γεωργικό, στον κτηνοτροφικό ή στον τομέα της αλιείας (ενασχόληση με τα ζώα, οικοδομικές και χωματουργικές εργασίες, κλάδεμα, κάποιες συγκομιδές, και άλλες χειρωνακτικές εργασίες στην εκτατική γεωργία), αλλά και τομείς υπηρεσιών (καθαριότητας, φροντίδας ηλικιωμένων κ.λπ.) και γενικότερα τομείς χαμηλής απόδοσης ή/και χαμηλού κύρους και κοινωνικής καταξίωσης. Οι τομείς αυτοί απορροφούν μετανάστες, σε μεγάλο ποσοστό 'χωρίς χαρτιά', ενώ ορισμένοι που είχαν εγκαταλειφθεί, επαναδραστηριοποιούνται χάρη σ'αυτούς (Council of Europe, 2003) όπως η «οικόσιτη απασχόληση» στη διάθεση του εργοδότη 24 ώρες το 24ωρο ή η αμοιβή σε είδος (στέγη ή/και τροφή), με επιπλέον αντίτιμο την παραίτηση από την προσωπική ζωή.

Βασικό χαρακτηριστικό της περιόδου αυτής λοιπόν είναι η εισροή μεταναστών από γειτονικές χώρες (κυρίως τη Αλβανία) που σκοπό έχουν να εργαστούν στη χώρα και σταδιακά να φέρουν και τις οικογένειες τους σε αυτήν ελπίζοντας σε καλύτερες συνθήκες

ζωής. «Η πλειοψηφία των αλλοδαπών βρίσκεται στις πιο παραγωγικές ηλικίες δηλαδή μεταξύ των 20 και 44 ετών. Οι γυναίκες αλλοδαπές είναι κατά μέσο όρο μεγαλύτερης ηλικίας από τους άνδρες. Οι μεταναστευτικές εισροές συντέλεσαν στην αύξηση του πληθυσμού της χώρας, παρά τους χαμηλούς δείκτες φυσικής αύξησης την τελευταία δεκαετία. Από το επίπεδο εκπαίδευσης των μεταναστών φαίνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος τους έχει δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση και λιγότεροι είναι οι αναλφάβητοι» (Ινστιτούτο Στρατηγικών και Αναπτυξιακών Μελετών, 2000:1).

A.2.1.3 Δεύτερη βασική περίοδος

Μετά το 2001 και το ξέσπασμα των πολέμων σε Αφγανιστάν και Ιρακ, η Ελλάδα μαζί με άλλες μεσογειακές χώρες (π.χ. Ιταλία) αποτελούν βασικό σημείο εισόδου των αντικανονικών μεταναστών στην ΕΕ. Αυτή τη φορά αποτελεί τον πιο σημαντικό μεταβατικό σταθμό της παράτυπης-αντικανονικής μετανάστευσης προς την Δυτική Ευρώπη. Παράλληλα, όλο και περισσότεροι μετανάστες από την Αφρική χρησιμοποιούν την Ανατολική Μεσόγειο για το πέρασμα τους στην Ευρώπη. Η τάση αυτή συνδέεται με την εντατικοποίηση των ελέγχων στη Δυτική Μεσόγειο και στις Κνάρειες Νήσους. Προσδοκία των μεταναστών είναι να φύγουν προς άλλα κράτη της δυτικής Ευρώπης. Εργάζονται περιστασιακά, είτε στην επαρχία βγάζοντας ελάχιστα χρήματα είτε στην Αθήνα, πηγαίνοντας στις πιάτσες όπου προσφέρουν χειρονακτική εργασία σε τιμή ευκαιρίας. Ζουν με δανεικά από φίλους, με πίστωση από μικρομάγαζα άλλων αλλοδαπών ή από συγγενείς που στέλνουν χρήματα από το εξωτερικό. Κάποιοι ασχολούνται με το υπαίθριο μικροεμπόριο, με βασική πελατεία άλλους μετανάστες (Maroukis, Triantafyllidou, 2012).

Ειδικά για την τριετία 2008 έως 2010 τα στοιχεία είναι συγκλονιστικά. Στην Ελλάδα εγκλωβίζονται (κυρίως σε Αθήνα και Πάτρα) 120 χιλιάδες μετανάστες «χωρίς χαρτιά» (Αφγανοί, Σομαλοί, Αλγερινοί, Ιρακινοί, Ιρανοί, Σουδανοί, Υποσαχάρια και Δυτική Αφρική) ενώ αν προσθέσουμε τους 45 χιλιάδες αιτούντες άσυλο που έχουν προσφύγει σε δεύτερο

βαθμό και τους 15 χιλιάδες που έχουν απορριφθεί μέχρι σήμερα το παραπάνω νούμερο μπορεί να φθάσει και τα 180 χιλιάδες άτομα. Τα προβλήματα στέγασης, σίτισης, στοιχειωδώς ανθρώπινων συνθηκών διαβίωσης είναι μεγάλα και επιτακτικά. (Τριανταφυλλίδου, Μαρούκης, 2010).

A.2.2 Η μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα

Η μετανάστευση, αρχικά, αντιμετωπίστηκε από τις διάφορες κυβερνήσεις ως ένα προσωρινό παρά ως ένα μακροχρόνιο και ίσως μόνιμο φαινόμενο και μόνο στα τέλη της δεκαετίας του 1990 έγινε αντιληπτή η ανάγκη χάραξης μακροπρόθεσμων πολιτικών για την αντιμετώπιση της (Triantafyllidou & Maroufof, 2008:34). Ένας νόμος του 1948 είναι ο βασικός μεταναστευτικός νόμος του ελληνικού κράτους μέχρι τη δεκαετία του 1990. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις στην Ελλάδα συνεχίζονται το 1991 και μπορούν να χωριστούν σε δύο περιόδους. Μία από το 1991 έως το 2001 και μία από το 2001 έως το 2011 (Triantafyllidou, 2009)

A.2.2.1 Πρώτη περίοδος

Ο πρώτος νόμος αυτής της περιόδου 1975/1991 είχε τίτλο «Είσοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις». Βασικός στόχος του νόμου ήταν η αποτροπή της αντικανονικής μετανάστευσης, η διευκόλυνση των διαδικασιών απέλασης και η ποινικοποίηση της παράτυπης διαμονής στη χώρα (Triantafyllidou, 2009). Είναι χαρακτηριστικό ότι κατά την 5ετία 1991-1995 περίπου ένα εκατομμύριο άνθρωποι που εισήλθαν παράνομα στη χώρα απελάθηκαν από αυτή (Baldwin – Edwards and Fakiolas, 1998: 197). Επίσης, ο νόμος έδινε βάρος στη φύλαξη των συνόρων μέσω της συγκρότησης ειδικού σώματος συνοριακών φυλάκων, ενώ προέβλεπε και τη σύλληψη όσων διευκόλυναν την

αντικανονική πρόσβαση των αλλοδαπών στη χώρα. Αρχικά λοιπόν, το ελληνικό κράτος δεν προχώρησε στη δημιουργία προγραμμάτων νομιμοποίησης του μεταναστευτικού πληθυσμού, αλλά επικεντρώθηκε στην καταπολέμηση της πρόσβασης του στη χώρα (Antonopoulos, 2006).

Το πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης τέθηκε σε εφαρμογή το 1997. Περίπου 400 χιλιάδες άνθρωποι έκανα αίτηση για να πάρουν «λευκή κάρτα» (άδεια περιορισμένης διάρκειας) που ήταν το πρώτο βήμα για την απόκτηση της «πράσινης κάρτας» (άδεια προσωρινής διαμονής για 1,2 ή 5 χρόνια). Η αδυναμία του κρατικού μηχανισμού να υλοποιήσει στην πράξη το πρόγραμμα σε συνδυασμό με την προϋπόθεση απόδειξης ενός συγκεκριμένου αριθμού ημερών νόμιμης εργασίας από τους μετανάστες (σε μια περίοδο που πολλοί εργοδότες αρνούσαν να πληρώσουν ασφαλιστικές εισφορές) που έθετε, λειτούργησαν καθοριστικά ώστε να μην γίνουν αποδεκτές πάρα πολλές αιτήσεις και δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι να παραμείνουν σε καθεστώς χωρίς νόμιμη άδεια απραμονής στη χώρα. Τελικά, μόλις 212 χιλιάδες αλλοδαποί νομιμοποιήθηκαν. (Triantafyllidou, 2009).

A.2.2.2 Δεύτερη περίοδος

Σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης του φαινομένου της αντικανονικής μετανάστευσης, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ ψηφίζει το νόμο 2910/2001 με τίτλο «είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην ελληνική επικράτεια». Η συγκεκριμένη νομοθεσία, αν και συνεχίζει να επικεντρώνει στην απομάκρυνση και την καταστολή των αντικανονικών μεταναστών, έδινε όμως τη δυνατότητα νόμιμης παραμονής στους μετανάστες εφόσον υπήρχε ανάγκη από την αγορά εργασίας. Στην περίπτωση που ήταν άνεργοι ή δεν χρειάζονταν πια στην αγορά εργασίας καλούνταν να αποχωρήσουν από τη χώρα (Triantafyllidou, 2009) Επίσης, καθόριζε και διάφορα άλλα δικαιώματα των μεταναστών, όπως τη δυνατότητα ακρόασης των δικαιωμάτων τους κατά την κράτηση τους στη γλώσσα

τους, τη δυνατότητα να φέρουν τα ανήλικα μέλη της οικογένειάς τους και τους/τις συζύγους τους στη χώρα μετά από διετή διαμονή τους σε αυτή και τη μείωση των χρόνων κτήσης της ιθαγένειας, από 15 σε 10 χρόνια.

Επίσης, τέθηκαν σε εφαρμογή δύο ακόμα προγράμματα νομιμοποίησης, ένα το 2005 και ένα το 2007. Το 2005 ψηφίζεται ο νόμος 3386 όπου επιχειρεί την εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με τις ευρωπαϊκές οδηγίες για την οικογενειακή επανένωση και τη μακροχρόνια διαμονή με βάση τη γνώση της ελληνικής γλώσσας και ιστορίας¹¹. Ο δεύτερος νόμος 3536/2007 έδινε τη δυνατότητα σε όσους δεν κατάφεραν να νομιμοποιηθούν με το νόμο του 2005 να ξαναπροσπαθήσουν, εξαγοράζοντας το 20% των ενσήμων που απαιτούνταν για διετή νομιμοποίηση. «Με αυτή τη ρύθμιση υπολογίζεται ότι περίπου 680 χιλιάδες αλλοδαποί απέκτησαν νόμιμα έγγραφα» (Triantafyllidou & Maroufouf, 2008:12).

Μια σημαντική αλλαγή στην ελληνική νομοθεσία γίνεται το Μάρτη του 2010 με το νόμο 3838. Συγκεκριμένα, τότε, με τις διατάξεις περί απόκτησης ιθαγένειας, ο νόμος ήταν από τις πιο θετικές εξελίξεις σχετικά με τη διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος (Triantafyllidou, 2012). Ο νέος νόμος μείωνε τα χρόνια παραμονής σε 7 από 10, ενώ αναγνώριζε το δικαίωμα σε υπηκόους χωρών της Ε.Ε., σε «επί μακρόν διαμένοντες» και σε αναγνωρισμένους πρόσφυγες να κάνουν αίτηση για κτήση της ελληνικής ιθαγένειας. Επίσης, όπως την ελληνική ιθαγένεια αποκτούσαν με τη γέννηση τους στην Ελλάδα και τα παιδιά από αλλοδαπούς γονείς, εφόσον και οι δυο διέμεναν στη χώρα νόμιμα και μόνιμα επί πέντε τουλάχιστον έτη. Τέλος, αναγνωριζόταν το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι για τους αλλοδαπούς στις δημοτικές εκλογές. Ο νόμος 3838/2010 κρίθηκε αντισυνταγματικός από το Συμβούλιο της Επικρατείας την 1/2/2010. Σύμφωνα με το ΣτΕ, το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι στις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές το έχουν μόνο οι έλληνες πολίτες και τα όσα προβλέπει ο νόμος περί ιθαγένειας είναι

¹¹ Όλες οι οδηγίες της Ε.Ε. Για το άσυλο βρίσκονται στη σελίδα <http://www.unhcr.gr/prostasia/to-asylo-stin-eyropi/nomothesia-tis-ee.html?L=kczsoggakdk>

αντισυνταγματικά επίσης¹².

A.2.2.3 Συμπερασματικά

Σε όλη τη δεκαετία του 1990 είναι εμφανές ότι η ελληνική μεταναστευτική πολιτική χαρακτηρίζεται από το «φόβο» της μετανάστευσης. Στην πραγματικότητα, οι φόβοι αυτοί αποτελούν κοινό τόπο τόσο για τα δυο κυβερνητικά στρατόπεδα της εποχής, όσο και για την ίδια την ελληνική κοινωνία σε μεγάλο βαθμό, καθώς όλοι αντιλαμβάνονται τη μετανάστευση ως απόπειρα αλλοίωσης των εθνικών χαρακτηριστικών και απώλειας της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας (Triantafyllidou, 2009). Η αντίληψη αυτή δημιούργησε σοβαρά προβλήματα στο να υιοθετηθεί ένα μακρόπνοο εθνικό σχέδιο για τη μετανάστευση και είναι αυτοί οι παράγοντες που οδήγησαν την Ελλάδα να υλοποιήσει το πρώτο νομιμοποιητικό πρόγραμμα μόλις στα 1997 και το κοινοβούλιο να ψηφίσει ένα σχετικά περιεκτικό νόμο για το ζήτημα στις αρχές της επόμενης δεκαετίας.

Είναι επίσης φανερό ότι η μετανάστευση μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισε να αποτελεί ένα κεντρικό ζήτημα στην πολιτική ατζέντα, καθώς ως τώρα λογιζόταν ως μια διαδικασία που θα έχει τέλος. Μέχρι στιγμής πάντως, οι πολιτικές διαχείρισης του φαινομένου μπορούν να κριθούν ως αναποτελεσματικές αφού στην πράξη τα άτυπα δίκτυα μετανάστευσης συνεχίζουν τη δράση τους, οι μετανάστες συνεχίζουν αν έρχονται στη χώρα παράνομα, ενώ όσοι ζουν ήδη εδώ συνεχίζουν κατα κάποιον τρόπο να εργάζονται με ή χωρίς ανανεωμένες άδειες (Τριανταφυλλίδου, 2005).

A.2.3 Οι ευρωπαϊκές πολιτικές μετανάστευσης και ασύλου

Η ενασχόληση της ΕΕ με ζητήματα που αφορούν το άσυλο, την μετανάστευση και

¹² <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=496838>

τον έλεγχο των συνόρων καταγράφηκε πρώτη φορά με την Συνθήκη του Μάαστριχτ¹³ (1992), όπου η ΕΕ απέκτησε αρμοδιότητα στα θέματα Εσωτερικών Υποθέσεων και δικαιοσύνης, ως λογική απόρροια της ανάγκης θεσμικής θωράκισης των 4 ελευθεριών που κατοχυρώνει το Μάαστριχτ. Πριν την συνθήκη του Μάαστριχτ, το 1985, είχε υπογραφεί από ορισμένα κράτη-μέλη η Συνθήκη Σένγκεν¹⁴, στην οποία θεσπίστηκε ο όρος «εισόδου ελεύθερης κυκλοφορίας» στο χώρο Σένγκεν, καθώς και η βίζα Σένγκεν. Δημιουργήθηκε το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν (SIS I), που αποτελεί την πρώτη τράπεζα καταχώρησης και ανταλλαγής πληροφοριών. Στην ίδια Συνθήκη ορίζεται η έννοια του “ανεπιθύμητου αλλοδαπού”, του υπόπτου για την δημόσια τάξη, ασφάλεια και υγεία. Έτσι δημιουργήθηκαν οι Εθνικοί Κατάλογοι Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών (EKANA).

Με την εξέλιξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, την σύμβαση Σένγκεν I ακολούθησε η Σένγκεν II¹⁵, η οποία δεν έχει ακόμα τεθεί σε λειτουργία για τεχνικούς λόγους καθώς περιλαμβάνει το Σύστημα Πληροφοριών για τις βίζες (VIS), τον Κώδικα Συνόρων Σένγκεν, τον Κοινοτικό Κώδικα Θεωρήσεων, την καταγραφή βιομετρικών στοιχείων και την δημιουργία καταλόγων με γενετικά στοιχεία. Προς το παρόν λειτουργεί το σύστημα Eurodac, δηλαδή μια βάση δεδομένων, καταχώρησης, επεξεργασίας και ανταλλαγής δακτυλικών αποτυπωμάτων, στην οποία καταχωρούνται όσοι κάνουν αίτηση για άσυλο στα πλαίσια του Κανονισμού του Δουβλίνου.

Καθοριστική για τα θέματα της μετανάστευσης είναι η Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997)¹⁶ όπου θεσμοθετήθηκε η αρμοδιότητα της ΕΕ σε θέματα ασύλου, μετανάστευσης και συνόρων, στην συνθήκη αυτή διατυπώθηκε η έννοια «Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και δικαιοσύνης». Πλέον οι πολιτικές για το Άσυλο και τους Μετανάστες διαχωρίστηκαν

¹³ http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_maastricht_el.htm (πρόσβαση 28/1/14)

¹⁴

http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/l33020_el.htm (πρόσβαση 28/1/14)

¹⁵ Βλ. σχετικά http://europa.eu/legislation_summaries/other/l33183_el.htm (πρόσβαση 28/1/14)

¹⁶ http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/amsterdam_treaty/a11000_el.htm (πρόσβαση 28/1/14)

από την Ασφάλεια και τη δικαιοσύνη και εντάχθηκαν στις κοινοτικές πολιτικές, δηλαδή στις πολιτικές όπου τον πρώτο λόγο για την χάραξη των κατευθύνσεων και την εναρμόνιση των νομοθεσιών με αυτές, την έχει η ΕΕ. Με την συνθήκη του Άμστερνταμ, ενσωματώθηκε στο κοινοτικό δίκαιο η Συνθήκη Σένγκεν και οι ρυθμίσεις της απέκτησαν καθολική ισχύ. Επιπλέον, με την Αναθεωρητική Συνθήκη της Λισσαβόνας, η οποία αντικατέστησε προγενέστερη προσπάθεια, γνωστή ως Ευρωσύνταγμα το οποίο δεν επικυρώθηκε, συντάσσεται το Σύμφωνο για την Μετανάστευση (Οκτώβρης του 2008), όπου συνοψίζεται και διευκρινίζεται ο ρόλος των οργάνων της ΕΕ, ώστε να υπάρξει σαφής κατανομή των αρμοδιοτήτων τόσο μεταξύ των μερών (εθνικών-υπερεθνικών οργάνων) όσο και μεταξύ των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων.

Οι δεσμεύσεις που η Ένωση αναλαμβάνει και καταγράφονται είναι οι εξής :

1. Η κοινή διαχείριση των συνόρων. Προβλέπει την μετατροπή σε βιομετρικές όλες τις βίζες Σένγκεν, την ολοκλήρωση του Συστήματος Πληροφοριών για τις Βίζες (VIS). Την δημιουργία κοινών προξενικών υπηρεσιών στις τρίτες χώρες για ενιαία και σύμφωνη με τα κοινά κριτήρια έκδοση βίζας. Στόχος που τίθεται είναι η αναβάθμιση της Frontex, ώστε να αποκτήσει επιχειρησιακή αυτονομία με τις δυνάμεις Ταχείας Επέμβασης στα Σύνορα. Επιπλέον σε λειτουργία καλείται να μπει το ηλεκτρονικό σύστημα εισόδου – εξόδου στα σύνορα για την αποτροπή παραβίασης του χρόνου της βίζας, που σημαίνει ότι ο αλλοδαπός βρίσκεται σε συνεχή παρακολούθηση. Αρμόδιο όργανο για αυτή την δουλειά είναι το Eurosur, δηλαδή το Ευρωπαϊκό Σύστημα Επιτήρησης των Συνόρων με την συνδρομή στρατιωτικών, λιμενικών, αστυνομικών μέσων επιτήρησης και δορυφόρων.

2. Η νόμιμη μετανάστευση εναρμονίζεται με τις ανάγκες της αγοράς του κάθε κράτους μέλους αλλά και του συνόλου της ΕΕ. Η απόφαση του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου για ενιαιοποίηση της άδειας παραμονής, κάνει πιο αυστηρούς τους όρους των διακρατικών συμφωνιών με τις τρίτες χώρες. Οι συμφωνίες με τις τρίτες χώρες θα πρέπει να

αναφέρουν επακριβώς το διάστημα, τον αριθμό και το είδος των μεταναστών που χρειάζεται κάθε κράτος μέλλος. Η χώρα προέλευσης του μετανάστη δεσμεύεται να προσαρμόσει τον έλεγχο των συνόρων και την έκδοση διαβατηρίων σύμφωνα με τις ρυθμίσεις ελέγχου που ισχύουν στην ΕΕ. Συγχρόνως η ΕΕ δεσμεύεται να διαμορφώσει ειδικές υπηρεσίες που να διευκολύνουν την εύκολη και γρήγορη μεταφορά εμβασμάτων στις τρίτες χώρες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η μπλε κάρτα, δηλαδή η ειδική άδεια παραμονής και εργασίας εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού και επιστημών. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για αυτού του είδους τη μετανάστευση έχει δείξει η Γερμανία.

3. Η ίδια συμφωνία αναφέρει για την παράνομη μετανάστευση, ότι προβλέπεται κατ' ανώτατο όριο 18μηνη φυλάκιση, απέλαση και απαγόρευση εισόδου στην ΕΕ για πέντε χρόνια. Τα κράτη μέλη της ΕΕ είναι γεμάτα κέντρα κράτησης μεταναστών και προσφύγων¹⁷. Κέντρα κράτησης υπάρχουν με συγχρηματοδότηση της ΕΕ και σε μια σειρά από αφρικανικές και ανατολικές χώρες. Επίσης, έχουν υπογραφεί συμφωνίες επανεισδοχής με εκτός ΕΕ χώρες προέλευσης ή διέλευσης μεταναστών, που τις υποχρεώνουν έναντι ανταλλαγμάτων να δεχθούν πίσω τους μετανάστες ή τους διερχόμενους από αυτές. Τέτοιες συμφωνίες επανεισδοχής έχει υπογράψει η Ελλάδα με την Τουρκία, την Αίγυπτο και την Αλβανία. Όμως, η Τουρκία δεν τηρεί την συμφωνία με αποτέλεσμα να μην μπορούν να απελαθούν στην Τουρκία δεκάδες χιλιάδες μετανάστες που έφτασαν στην Ελλάδα μέσω αυτής. Πρόκειται για συμφωνίες οι οποίες παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο και κάθε έννοια ανθρωπίνων δικαιωμάτων, βάζοντας τις χώρες να παίζουν τους κυνηγούς μεταναστών.

4. Όσον αφορά το άσυλο, έχει ολοκληρωθεί η βασική εναρμόνιση της νομοθεσίας σε επίπεδο ΕΕ, μέσω Οδηγιών και Κανονισμών, δηλαδή η 1η φάση του λεγόμενου Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου (ΚΕΣΑ).

¹⁷ Ανώνυμου (2008), «Χώροι κράτησης μεταναστών: τεχνικές εγκλεισμού και υποκειμενοποίηση», Αθήνα, Έργων εξύβριση

Το δίκαιο το οποίο έχει θεσπιστεί από την ΕΕ, έρχεται σε αντιπαράθεση με την Συνθήκη της Γενεύης, παρόλο που την επικαλείται. Στοιχεία περί τρομοκρατίας, εξασφάλιση δημόσιας τάξης και ασφάλειας, οδηγούν στην ταχύρυθμη απόρριψη αιτήσεων για άσυλο.

Ο κανονισμός Δουβλίνο II¹⁸ (κανονισμός 343/2003) είναι ένα νομικό κείμενο που θεσπίστηκε από την ΕΕ και καθορίζει την χώρα που θα είναι υπεύθυνη για να δώσει άσυλο στον αιτούντα πρόσφυγα. Σύμφωνα με το κεφάλαιο 3, αριθμός 10 του κανονισμού, οι αιτούντες άσυλο θα πρέπει να επιστρέφονται στην πρώτη χώρα εισόδου που λόγω γεωγραφικής εγγύτητας και μόνο είναι το πιθανότερο να είναι μια από τις χώρες που αποτελούν τα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης. Στόχος είναι η αποφυγή της αποστολής των αιτούντων άσυλο από τη μια χώρα στην άλλη αλλά επίσης η αποτροπή της κατάχρησης του συστήματος με την υποβολή περισσότερων αιτήσεων ασύλου από ένα μόνο άτομο. Στην κατεύθυνση αυτή έχει θεσπιστεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μια κοινή διαδικασία εναρμόνισης των διαδικασιών για την παροχή ασύλου και δημιουργίας ενός ομοιόμορφου καθεστώτος σε όλη την Ένωση για τα άτομα στα οποία χορηγείται άσυλο¹⁹.

Τον Απρίλιο του 2011 το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο ψήφισε οδηγία με την οποία συνιστά στα κράτη μέλη να μην εφαρμόζουν την αρχή της επαναπροώθησης των αιτούντων άσυλο στην πρώτη χώρα εισόδου στην ΕΕ, καθώς η ισχύουσα κοινοτική νομοθεσία για το άσυλο δεν προστατεύει τα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο στην Ευρώπη ενώ προκαλεί πολύ μεγάλες διαφορές μεταξύ των κρατών-μελών σε ότι αφορά την μεταχείριση των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων. Στις 21 Δεκεμβρίου 2011, το

¹⁸

http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/133153_el.htm (πρόσβαση 9/3/2013)

¹⁹ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ για τη θέσπιση κοινή διαδικασία παροχής ασύλου και ομοιόμορφου καθεστώτος σε όλη την Ένωση για τα άτομα στα οποία χορηγείται άσυλο <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihtmlang=en&lng1=en,el&lng2=da,de,el,en,es,fi,fr,it,nl,pt,sv,&val=241115:cs> (πρόσβαση 9/3/2013)

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι κινδυνεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών που επιστρέφουν στην Ελλάδα μέσω του Κανονισμού Δουβλίνο II. Η απόφαση του δικαστηρίου χαρακτηρίστηκε ότι ανατρέπει τον κανονισμό. Επίσης, λόγω της κακής λειτουργίας του συστήματος αιτήσεων και παροχής ασύλου στην Ελλάδα, η Γερμανία το 2010 αποφάσισε για ένα έτος να αναστείλει την εφαρμογή του κανονισμού Δουβλίνο 2, απόφαση την οποία είχαν πάρει και εφάρμοσαν στο παρελθόν η Σουηδία, η Μ. Βρετανία, η Ισλανδία, η Νορβηγία, η Αυστρία, η Φινλανδία και η Δανία²⁰. Τέλος, σύμφωνα με την μη Κυβερνητική Οργάνωση ECRE (European Council on Refugees and Exiles) η πιθανότητα κάποιος μετανάστης να αναγνωριστεί στην Ελλάδα ως πρόσφυγας (αν καταφέρει και αιτηθεί άσυλο είναι πολύ μικρή²¹).

A.2.4 Φαινόμενα γκετοποίησης των μεταναστών

Η καθημερινή συνάντηση χιλιάδων μεταναστών που αγωνίζονται να επιβιώσουν, διαμορφώνει τις συνθήκες για ανάπτυξη παραβατικών ενεργειών. Σταδιακά καλλιεργείται ένα αίσθημα μειωμένης δημόσιας ασφάλειας, γεγονός που αποθαρρύνει την κατοικία και

²⁰ Τον Φεβρουάριο του 2009 η Φινλανδία άρχισε πάλι τις επιστροφές, αφού είχε παύσει τις επιστροφές αιτούντων άσυλο προς την Ελλάδα από τον Ιούνιο του 2008. Πριν από τις 3 Μαρτίου του 2009, οι βελγικές αρχές Ασύλου και Μετανάστευσης, πριν επιστρέψουν αιτούντες άσυλο προς την Ελλάδα, ζητούσαν από τις ελληνικές αρχές γραπτές εγγυήσεις ότι το εν λόγω άτομο θα έχει την ευκαιρία να υποβάλλει αίτημα ασύλου με την επιστροφή του εφόσον το επιθυμεί. Μετά από αυτή την ημερομηνία οι βελγικές αρχές σταμάτησαν να ζητούν τέτοιες εγγυήσεις και εξήγησαν στη Διεθνή Αμνηστία ότι πλέον οι εγγυήσεις δεν χρειάζονταν επειδή η Ελλάδα είχε εφαρμόσει τη νομοθεσία της ΕΕ για ζητήματα ασύλου (επιστολή από τον Υπουργό Υποθέσεων Μετανάστευσης και Ασύλου προς το Βελγικό Τμήμα της Διεθνούς Αμνηστίας την 16^η Ιουλίου 2009). Στις 7 Μαΐου 2009 η Δευτεροβάθμια Επιτροπή της Υπηρεσίας Μετανάστευσης της Νορβηγίας άρχισε ξανά τις επιστροφές υπό προϋποθέσεις προς την Ελλάδα, ενώ τις είχε σταματήσει προσωρινά τον Φεβρουάριο του 2008 για να συλλέξει περαιτέρω πληροφορίες για πιθανές παραβιάσεις των δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο. Από τότε η Δευτεροβάθμια Επιτροπή θα αποφασίζει για κάθε υπόθεση εάν είναι σωστό να επιστραφεί στην Ελλάδα ή όχι, λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη την ευπάθεια του αιτούντα άσυλο (Επιστροφές υπό όρους προς την Ελλάδα, <http://www.cisionwire.com/utlendingsnemnda/conditional-returns-to-greece>).

²¹

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%B6%CE%AE%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%B1_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1#.CE.86.CF.83.CF.85.CE.BB.CE.BF_.CE.94.CE.BF.CF.85.CE.B2.CE.BB.CE.AF.CE.BD.CE.BF_.CE.99.CE.99 (πρόσβαση 12/3/2013)

την επιχειρηματική δραστηριότητα και προσελκύει κάθε είδους έκνομες δραστηριότητες. Η αστυνομία μιλάει για συνθήκες γκέτο ήδη από το 2008 καθώς τονίζεται ότι στην ευρύτερη περιοχή του κέντρου της Αθήνας ανθεί το παρεμπόριο, η εμπορία κλοπιμαίων και λαθραίων τσιγάρων, το εμπόριο ναρκωτικών ουσιών καθώς στην ευρύτερη περιοχή συχνάζουν τοξικοεξαρτημένοι εξαιτίας της ύπαρξης σταθμών του ΟΚΑΝΑ και η πορνεία. Η συνθήκη αυτή τροφοδοτείται και ανατροφοδοτεί το οργανωμένο έγκλημα, για να παράγονται από την πλευρά του ουσιαστικότερα αποτελέσματα στο πλαίσιο ενός συγκεκριμένου χώρου. Παράλληλα, η γενικότερη ανομία που επικρατεί εντείνει τις ρατσιστικές προκαταλήψεις από την πλευρά των ελλήνων κατοίκων και σταδιακά πολλαπλασιάζει τις ρατσιστικές επιθέσεις. Την κατάσταση εκμεταλλεύονται και διάφορες ακροδεξιές ομάδες για να διαχύσουν το εθνικιστικό τους μένος και το ρατσιστικό τους δηλητήριο. Συχνά παρουσιάζονται συγκρουσιακά γεγονότα ανάμεσα σε Έλληνες και μετανάστες που αργά αλλά σταθερά εγκαθιδρύουν ένα σκηνικό πολέμου χαμηλής έντασης σε καθημερινό επίπεδο με θύματα -νεκρούς και τραυματίες- εκατέρωθεν. Ενδεικτικά αναφέρουμε την πρόσφατη δολοφονία του Μ. Κανταρη στις 9 Μάη 2010 και το ρατσιστικό πογκρόμ σε βάρος των μεταναστών που ακολούθησε.

Γενικά, αν θέλαμε να ορίσουμε εννοιολογικά τη διαδικασία γκετοποίησης μιας περιοχής, θα λέγαμε πως πρόκειται για τη σταδιακή εγκατάλειψη της από τους παλαιότερους κατοίκους της και επανεποίκισης της από φτωχότερα κοινωνικά στρώματα και μειονοτικές πολιτισμικές ή εθνοτικές ομάδες (Wacquant, 2005). Πιο συγκεκριμένα, τμήματα του πυκνοδομημένου ιστορικού κέντρου μεγάλων πόλεων κυρίως των βιομηχανικά ανεπτυγμένων χωρών, που κατά τα άλλα εμφανίζουν υψηλά επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης κι ευημερίας, εγκαταλείπονται από τους παλαιότερους κατοίκους τους που μετακινούνται προς όσα προάστια προσφέρουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Οι περιοχές που εγκαταλείπονται, επανεποικίζονται στη συνέχεια από φτωχότερα κοινωνικά στρώματα και μετανάστες. Η παράλληλη απουσία συγκεκριμένων πολιτικών για

το δημόσιο χώρο αλλά και άλλων συνδυαστικών πολιτικών (κοινωνικών, μεταναστευτικών, ενταξιακών κ.ο.κ) υποχρεώνει τα συγκεκριμένα τμήματα της πόλης να περάσουν σε φάση παρατεταμένης οικονομικής παρακμής και τα μετατρέπει σε πόλους έλξης ατόμων με παραβατική συμπεριφορά. Η ανασφάλεια που προξενεί η αλματώδης αύξηση της εγκληματικότητας, ενεργοποιεί ένα φαύλο κύκλο υπανάπτυξης.

B.1. Υπόβαθρο: το λιμάνι και ο ρόλος του στην ανάπτυξη του φαινομένου – η Πάτρα ως πύλη εισόδου προς τη Δύση – μικρή ιστορική αναδρομή στα χρόνια της ελληνικής μετανάστευσης προς το εξωτερικό – Πάτρα: ένα διαχρονικά μεταναστευτικό λιμάνι

Η Πάτρα, ανήκει στον ιδιαίτερο εκείνο τύπο των πόλεων που χαρακτηρίζονται πόλεις-λιμάνια. Οι ενέργειες για την κατασκευή του λιμανιού άρχισαν αμέσως μετά την απελευθέρωση καθώς είχε ήδη παρατηρηθεί αυξημένη εμπορική κίνηση, κυρίως λόγω της εμπορίας της σταφίδας (Θωμόπουλος, 1950). Τελικά μετά από πολλές καθυστερήσεις, διεργασίες και παλινδρομήσεις, η πόλη απέκτησε το λιμάνι της το 1889 (Λάζαρης, 1986).

Οι πόλεις-λιμάνια αναπτύσσουν έναν ιδιαίτερο κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, αφενός μεν λόγω της συρροής σ' αυτές διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων που συχνά διατηρούν στοιχεία της ιδιαίτερης τοπικής τους ταυτότητας, αφετέρου δε λόγω της επαφής τους με άλλα εμπορικά κέντρα στο εξωτερικό λειτουργώντας ως συνδετικοί κρίκοι της ενδοχώρας με τη δυτική Ευρώπη, όπου παράλληλα με τα εμπορεύματα ανταλλάσσονταν και ιδέες, μόδες, τάσεις, απόψεις. Βασικές πόλεις που λειτουργούσαν έτσι ήταν στην περιοχή της ανατολικής Μεσογείου η Θεσσαλονίκη, η Αλεξάνδρεια, η Βηρυτός, η Ερμούπολη, η Μασσαλία, η Τεργέστη και η Σμύρνη, οι οποίες λόγω της θέσης τους εξελίχθηκαν σε ανοιχτούς τόπους εμπορίου. Από αυτές, η πόλη της Πάτρας αποτελεί αντιπροσωπευτική περίπτωση ελληνικού εμποροναυτικού κέντρου μέχρι τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα. Συγκεκριμένα, από το 1794 έως το 1814 διακινούνταν μέσω του λιμανιού της Πάτρας το 30 % των εξαγωγών της Πελοποννήσου, ενώ το 1867 το ποσοστό αυτό είχε ανέβει στο 54% και διαρκώς αυξανόταν, ακόμα και για τα πρώτα χρόνια μετά την διάνοιξη του Ισθμού της Κορίνθου, το 1893 (Ζαχαρόπουλος, 2011:21).

Σε δημογραφικό επίπεδο, η Πάτρα γιγαντώνεται σε συνδυασμό με το λιμάνι της, που σε όλο το 19ο αιώνα μεγάλωνε και ενδυναμωνόταν. Η πόλη διαθέτει μεγάλη οικονομική ευρωστία, κάτι που την καθιστά πόλο έλξης για πολλούς ανθρώπους που επιθυμούν να επεκτείνουν τις επιχειρηματικές δραστηριότητες τους αλλά και για άλλους που απλά ψάχνουν δουλειά (Μούλιας, 2000). Για παράδειγμα, αρκετοί έμποροι από τη Σμύρνη εγκαθίστανται στην περιοχή μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, ενώ τα νέα επαγγέλματα που δημιουργούνται, όπως αυτά του κασελοκαρφωτή (για τις κασέλες σταφίδας), του μαουνιέρη και του σημειωτή φορτίου δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας και αυξάνουν την παρουσία του εργατικού -ανειδίκευτου κυρίως- εργατικού δυναμικού²². Η μετανάστευση, από το εξωτερικό, αλλά και από το εσωτερικό, αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την αύξηση του πληθυσμού της πόλης, που στα τέλη του 19ου αιώνα υπολογίζεται σε 40 χιλιάδες.

Ήδη από το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα η Πάτρα, εξαιτίας της αθρόας εξαγωγής σταφίδας -και όχι μόνο- προς τα δυτικά κράτη, βρισκόταν σε έντονη αλληλεπίδραση μαζί τους με αποτέλεσμα γύρω στα 1880 να έχει μετατραπεί σε ένα κοσμοπολίτικο και πλούσιο αστικό κέντρο (Στιβανάκη, 2000). Τα πλοία που έφευγαν από το λιμάνι είχαν προορισμό τα αγγλικά και τα γαλλικά λιμάνια κατά κύριο λόγο. Ειδικά, τις τελευταίες δεκαετίες του αιώνα, οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά πολύ καθώς μια καταστροφική ασθένεια των αμπελώνων της Γαλλίας, η φυλλοξήρα, οδήγησε σε αύξηση της ζήτησης σταφίδας στο εξωτερικό. Η εξέλιξη αυτή κατέστησε την Πάτρα αγοραστικό κέντρο του συγκεκριμένου προϊόντος δημιουργώντας παράλληλα εμπορικές και εργασιακές ευκαιρίες και προσελκύοντας ανθρώπους από τα Ιόνια νησιά και περιοχές της υπόλοιπης Πελοποννήσου. Ως τα 1890, η Πάτρα είχε καθιερωθεί ως το κύριο σταφιδοεξαγωγικό κέντρο και γενικά σαν το κύριο εισαγωγικό και εξαγωγικό κέντρο ανάμεσα σε όλα τα ελληνικά λιμάνια.

²² Αλεξανδροπούλου Α. «Το μεταναστευτικό κύμα στην Πάτρα στο Λυκαύγες του 20ου αι.» περ. Παλμός, τχ. 1

Όταν περίπου στα 1890 μειώθηκαν αισθητά οι εξαγωγές προς την Αγγλία και έκλεισε η γαλλική αγορά, ξέσπασε η λεγόμενη «σταφιδική κρίση» και η Πάτρα μετατράπηκε σε «λιμάνι της μετανάστευσης» για εκατοντάδες χιλιάδες νέους ανθρώπους που προσπαθούσαν να μεταβούν κατά κύριο λόγο στην Αμερική, αλλά και στις χώρες της δυτικής Ευρώπης, με στόχο την αναζήτηση μιας καλύτερης τύχης²³. Η κρίση του σταφιδοεμπορίου, που αποδίδεται στη μεγάλη παραγωγή σταφίδας και στην κατ' επέκταση μείωση της τιμής του προϊόντος, είχε καταστρεπτικές συνέπειες για πολλούς εμπόρους, δημιούργησε κλίμα ηττοπάθειας και οδήγησε στον περιορισμό της ζήτησης και στη μείωση των θέσεων εργασίας. Πολλοί ήταν αυτοί που έφυγαν μετανάστες εκείνη την περίοδο.

Βέβαια, οι μετανάστες δεν προέρχονταν μόνο από τις πληγείσες σταφιδοπαραγωγικές περιοχές και από τις άγονες επαρχίες του νομού (σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της δεκαετίας 1889-1899 μόνο το 1,5% του συνόλου των μεταναστών κατάγονταν από την περιοχή), αλλά κατέκλυζαν το λιμάνι από όλες τις περιοχές της χώρας. Τα οξυμένα οικονομικά προβλήματα του ελληνικού κράτους (η πτώχευση και η υποβολή του σε Διεθνή Οικονομικό Έλεγχο), ο κατακερματισμός του ήδη μικρού αγροτικού κλήρου και η πλήρης απουσία κρατικής μέριμνας για τη βελτίωση της αγροτικής παραγωγής αλλά και γενικότερα για τον κόσμο της υπαίθρου, ώθησε πάρα πολλούς ανθρώπους στην απομάκρυνση από τη γενέτειρά τους. Επρόκειτο στη συντριπτική πλειοψηφία τους για νέους ανθρώπους που συνωστίζονταν γύρω από το λιμάνι και γέμιζαν τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια, τα εμπορικά καταστήματα και τα γραφεία ταξιδίων. Μπορούσε κανείς να τους ξεχωρίσει εύκολα αφού κινούνταν στην περιοχή κρατώντας στα χέρια το σήμα του πρακτορείου με το οποίο θα ταξίδευαν.

Παράλληλα, το λιμάνι της Πάτρας χρησίμευε και σαν κέντρο συγκέντρωσης και αναχώρησης για χιλιάδες εξαθλιωμένους νέους ανθρώπους που προέρχονταν σύμφωνα

²³ ο.π., σελ.9

με τις εφημερίδες της εποχής από τη Μέση Ανατολή, τη Βουλγαρία, την Αλβανία, την Οθωμανική Αυτοκρατορία, από την οποία έφευγαν οι Άραβες κυρίως μην αντέχοντας άλλο την καταπίεση των Νεοτούρκων.

Φυσικό επακόλουθο της ραγδαίας αύξησης του αριθμού των επίδοξων μεταναστών ήταν η εγκατάσταση αρκετών πρακτόρων στην παραλιακή ζώνη του λιμανιού, οι οποίοι είχαν σα στόχο την προώθηση αυτών των φτωχών ανθρώπων. Η «Αμέρικαν Λάιν», η «Αυστροαμερικάννα», η «Εθνική Ατμοπλοία της Ελλάδος», η «Ελληνική Υπερωκεάνιος Ατμοπλοία», η γαλλική «Φαβρ Λάιν», τα «Ηνωμένα πρακτορεία δι' Αμερικήν» και άλλα τέτοια γραφεία προσέφεραν τις υπηρεσίες τους στους υποψήφιους μετανάστες. Οι εταιρείες αυτές δημιουργούσαν ολόκληρους καταυλισμούς σε όλο το μήκος της λιμενικής ζώνης των Πατρών όπου μαζεύονταν οι υποψήφιοι μετανάστες και προετοιμάζονταν μέσα από τη διαδικασία έκδοσης ταξιδιωτικών εγγράφων και με ιατρικούς ελέγχους για το μεγάλο ταξίδι που τους περίμενε²⁴.

Συνεπώς, το λιμάνι της πόλης από λιμάνι εξαγωγής σταφίδας και χώρος περιπάτου που ήταν, είχε μεταβληθεί σε τόπο μαζικής συγκέντρωσης μεταναστών αλλά και των συγγενών τους που τους συνόδευαν για να τους αποχαιρετήσουν για το υπερπόντιο ταξίδι τους, αλλά και που πολλές φορές επιχειρούσαν να τους αποτρέψουν, καταφέροντας το κιάλας σε ορισμένες περιπτώσεις. Χαρακτηριστικές έχουν μείνει οι σκηνές του αποχωρισμού που περιλαμβάνονταν στις εφημερίδες της εποχής, οι οποίες, ως επί το πλείστον, κάλυπταν το μεγαλύτερο μέρος της ύλης τους από τέτοιου είδους δραματικές περιγραφές²⁵.

²⁴ Αλεξανδροπούλου Α. "Το μεταναστευτικό κύμα στην Πάτρα στο Λυκαύγες του 20ου αι." περ. Παλμός, τχ. 1, σελ. 10

²⁵ ο.π., σελ. 10

B.2. Το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Πάτρα από τη δεκαετία του 1990 και μετά.

B.2.1 Γενική περιγραφή

Το μεταναστευτικό είναι από τα σημαντικότερα ζητήματα που απασχολούν την πόλη της Πάτρας από τη δεκαετία του 1990, και ειδικά από τα μέσα της και έπειτα, εξαιτίας της αθρόας εισροής οικονομικών μεταναστών στη χώρα και της διαβίωσής τους στην ευρύτερη περιοχή λόγω της ύπαρξης του λιμανιού (Παπαδάτου, 2008). Ήδη, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, άρχισαν να καταφθάνουν στην πόλη, όπως και σε όλη την Ελλάδα, εκατοντάδες Αλβανοί μετανάστες που με παράνομο τρόπο -περνώντας τα σύνορα με τα πόδια- αποχωρούσαν μαζικά από την Αλβανία και περνούσαν στις γειτονικές χώρες της Ιταλίας και της Ελλάδας, είτε σε χώρες της κεντρικής Ευρώπης (Vullnetari, 2007).

Το ζήτημα οξύνθηκε ιδιαίτερα λόγω των πολεμικών επιχειρήσεων σε Ιράκ και Αφγανιστάν που προκάλεσαν το μαζικό ξεριζωμό χιλιάδων ανθρώπων²⁶ ανθρώπων από τον τόπο τους. Μέχρι σήμερα έχουν υπάρξει διακυμάνσεις στον αριθμό και στην εθνικότητα των μεταναστών που ζουν στην πόλη, ενώ το πρόβλημα μέχρι σήμερα παραμένει άλυτο, εντεινόμενο ιδιαίτερα από τις αρχές του 21ου αιώνα όταν άρχισε να μετακινείται στην περιοχή μεγάλος αριθμός Αφγανών χωρίς χαρτιά, καθώς επίσης και Σομαλοί και Σουδανοί (έκθεση Γιατρών του Κόσμου, 2011).

Σήμερα υπολογίζεται ότι στην Πάτρα ζουν περίπου 1000 μετανάστες χωρίς χαρτιά, ενώ στο πρόσφατο παρελθόν ο αριθμός τους έχει αγγίξει και τους 5000²⁷, με σκοπό -στη συντριπτική πλειοψηφία τους- την ακτοπλοϊκή έξοδο από την Ελλάδα στην Ιταλία και από εκεί στις χώρες της ανεπτυγμένης Δ. Ευρώπης. Το διάστημα 2000-2011 η μετανάστευση γίνεται κυρίως μέσω της Τουρκίας διαμέσου του Έβρου ποταμού και των νησιών του

²⁶ Σύμφωνα με στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών ο αριθμός των εκτοπισμένων που εγκαταλείπουν τις εστίες τους παγκόσμια εξαιτίας συγκρούσεων και κρίσεων ξεπερνούν τα 50 εκατομμύρια <http://www.capital.gr/News.asp?id=2045594> (πρόσβαση 16/7/14)

²⁷ <http://patrastimes.gr/arxeia/ala.pdf> (14/6/2014)

Αιγαίου με σκοπό (συνήθως) την μετάβαση σε κάποια άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνήθως μέσω του λιμανιού της Πάτρας ή της Ηγουμενίτσας²⁸. Το λιμάνι της Πάτρας αποτελεί το βασικό κόμβο ακτοπλοϊκής σύνδεσης με την Ιταλία και συνεπώς αποτελεί την κυριότερη πύλη εξόδου από την Ανατολή στη Δύση. Οι πρόσφυγες από το Αφγανιστάν, το Σουδάν, τις χώρες της Βόρειας Αφρικής (Μαρόκο-Αλγερία-Τυνησία), τη Σομαλία επιλέγουν ως συντομότερο και ασφαλέστερο δρόμο για το πέρασμα τους στη δυτική Ευρώπη τα λιμάνια της Ηγουμενίτσας και της Πάτρας.

Τα τελευταία χρόνια, το λιμάνι της Πάτρας, λόγω των συχνών δρομολογίων προς τα λιμάνια της Ιταλίας (Πρίντεζι, Ανκόνα, Μπάρι, Βενετία, Κατάνια) αλλά και των συχνών ευκαιριών που παρουσιάζονται εξαιτίας της ελλιπούς φύλαξης του, έγινε πόλος έλξης για χιλιάδες μετανάστες χωρίς χαρτιά. Κύριος στόχος τους είναι να φτάσουν στη Γερμανία, την Ολλανδία, τις Σκανδιναβικές χώρες ή τη Μεγάλη Βρετανία. οι περισσότεροι έχουν εκεί συγγενείς ή γνωστούς ομοεθνείς τους που θα τους βοηθήσουν να εγκλιματιστούν και να αναζητήσουν δουλειά. Φυσικά, οι μετανάστες ενισχύονται από ένα ολόκληρο κύκλωμα λαθρέμπορων που έναντι χρηματικής αμοιβής αναλαμβάνουν να τους περάσουν από τα σύνορα και να τους οδηγήσουν στη Δυτική Ευρώπη. Η διαδικασία με την οποία περνάνε στην κεντρική Ευρώπη είναι η εξής. Αφού περάσουν τα ελληνικά σύνορα, προς την Πάτρα και με τη βοήθεια μεσαζόντων -ή και μόνοι τους- κρύβονται σε φορτηγά που πρόκειται να επιβιβαστούν σε ένα από τα πλοία της γραμμής με κατεύθυνση την Ιταλία. Πολλές φορές τα φορτηγά περιέχουν ειδικές κρύπτες έτσι ώστε οι μεταφερόμενοι να μη γίνονται αντιληπτοί από τις αρχές²⁹.

²⁸ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Δελτίο Τύπου: Ομιλία Υφυπουργού Προστασίας του Πολίτη κ. Σπύρου Βούγια στο Άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων που πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες στις 15 Ιουλίου 2010, με θέμα: «Πως θα πετύχουμε το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου μέχρι το 2012», 16-07-2010

²⁹ Χαρακτηριστικό της κατάστασης είναι το παρακάτω δημοσίευμα <http://thebest.gr/news/index/viewStory/61262> (πρόσβαση 20/6/14)

B.2.2. Πρώτη περίοδος

Οι πρώτες ομάδες Κούρδων «παράνομων» μεταναστών εμφανίστηκαν το 1996 και ήταν απότοκο του πολέμου στο Ιράκ αλλά και των διώξεων που αντιμετώπιζαν από το τουρκικό κράτος. Πολλοί είναι πρόσφυγες με την ισχυρή σημασία του όρου, και συνεπώς προστατεύονται από τους διεθνείς νόμους. Άλλοι είναι απλά οικονομικοί μετανάστες.

Ενδεικτικό της κατάστασης είναι ότι από το 1995 έως τον Νοέμβριο του 1997 υπολογίζεται σύμφωνα με στοιχεία του υπουργείου δημοσίας τάξεως, εισήλθαν παράνομα στην Ελλάδα 22.451 ιρακινοί υπήκοοι, πλειοψηφία των οποίων ήταν Κούρδοι (Καλούμενος, 2013). Οι Κούρδοι του Βόρειου Ιράκ που επιθυμούσαν να εξέλθουν από τη χώρα εντοπιζόνταν από τους «εμπόρους κεφαλών», οι οποίοι τους μετέφεραν αρχικά στην Κωνσταντινούπολη. Από εκεί, αφού αναμειγνύονταν με οικονομικούς μετανάστες από τη Ρουάντα, το Μαρόκο και τη Λιβερία, κατευθύνονταν είτε προς τον Έβρο είτε προς τα παράλια της Μικράς Ασίας, όπου παρέμεναν αρκετές ημέρες ώσπου να βρουν ευκαιρία να περάσουν στην Ελλάδα. Και οι δύο διαδρομές, ήταν και πολυδάπανες, αφού κάθε μετανάστης κατέβαλε ακόμα και 2.000 δολάρια στους σύγχρονους «κυνηγούς κεφαλών», αλλά και επικίνδυνες. Στον Έβρο, πολλές φορές, οι μετανάστες οδηγούνταν από τους λαθρέμπορους σε μονοπάτια που ήταν σπαρμένα με νάρκες, με αποτέλεσμα να πληρώνουν και με την ίδια τους τη ζωή το τίμημα της αναζήτησης καλύτερης μοίρας. Από την άλλη, στα παράλια της Μικράς Ασίας «φορτώνονταν» σε σαπιοκάραβα, τα οποία συχνά βούλιαζαν προτού προσεγγίσουν κάποιο νησί του Αιγαίου. Οι Κούρδοι, που αποτελούσαν τη συντριπτική πλειονότητα των μεταναστών από το Ιράκ, προτιμούσαν συνήθως να διαμένουν στην Ελλάδα για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, ώσπου δηλαδή να εξασφαλίσουν τους αναγκαίους πόρους για να μεταπηδήσουν προς τις χώρες της Ευρώπης. Κυρίως τη Γερμανία και την Αγγλία. Οι συνθήκες διαβίωσής τους ήταν άθλιες. Στην Πάτρα, διαβιούσαν περισσότερα από 300 άτομα σε εγκαταλελειμμένα βαγόνια του

ΟΣΕ στο αμαξοστάσιο του Αγίου Διονυσίου, ώστε να είναι κοντά στο λιμάνι, με την ελπίδα ότι κάποιος καράβι θα τους μεταφέρει παράνομα στην Ιταλία³⁰. Η αντιμετώπιση απέναντι στους Κούρδους από τους ντόπιους ήταν ιδιαίτερα θετική, καθώς πολλοί σύλλογοι και πολίτες τους εφοδίαζαν με τρόφιμα και ρούχα, μιας και μεταξύ άλλων είχαν το πλεονέκτημα να είναι εχθροί των Τούρκων, ιστορικών εχθρών των Ελλήνων. Αργότερα, στα χρόνια που ακολούθησαν, απωθήθηκαν προς τη Βόρεια πλευρά της πόλης, κοντά στον ποταμό Μείλιχο εξαιτίας και της αντιπαράθεσης που ανέπτυξαν με τους Αφγανούς μετανάστες, οι πρώτοι από τους οποίους άρχισαν να έρχονται στην πόλη στα τέλη τους 1999 με αρχές του 2000 κυνηγημένοι από τους Ταλιμπάν. Στο ενδιάμεσο, οι περισσότεροι Κούρδοι είχαν μεταφερθεί σε οργανωμένες κατασκηνώσεις στην Περαχώρα Λουτρακίου³¹. Επειδή όμως η μόνιμη επιδίωξη τους ήταν να περάσουν στη δυτική Ευρώπη, ο καταυλισμός του Λουτρακίου γρήγορα ερημώθηκε και οι Κούρδοι μετανάστες επέστρεψαν στην Πάτρα από όπου σταδιακά στη συντριπτική τους πλειοψηφία πέρασαν στην Ιταλία. Ακόμα και σήμερα, ζουν στην Πάτρα μερικές δεκάδες Κούρδοι που γνωρίζουν ελληνικά, έχουν ενταχθεί στον ιστό της πόλης δουλεύοντας εδώ και εκεί και ελπίζουν αν νομιμοποιηθούν (Λαδάς, 2008).

Ο πληθυσμός των Κούρδων και δεν έφερε έντονες αλλαγές στον χώρο της πόλης. Οι κατασκευές τους ήταν οι ελάχιστες που χρειάζονταν για να επιβιώσουν και ακόμα όταν εγκαταστάθηκαν στο οικόπεδο της οδού ηρώων Πολυτεχνείου, οι πυκνότητες και ο χαρακτήρας των κατασκευών τους δεν κατάφεραν να οργανώσουν ισχυρά τον δικό τους χώρο. Γενικότερα, οι κάτοικοι περιέγραφαν τους Κούρδους [ήταν σχετικά λίγοι επίσης] σαν ομάδες που δεν είχαν έντονη παρουσία, και που σε γενικές γραμμές σέβονταν τον πολιτισμό και τα άτομα που συναντούσαν στην πόλη (Καλούμενος, 2013).

³⁰ Το πέρασμα στην Ελλάδα <http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=93095&ct=75> (πρόσβαση 18/3/2013)

³¹ [Είδηση σχετικά με την μεταφορά Κούρδων από την Πάτρα](http://www.hri.org/E/1998/98-01-08.dir/), άρθρο από το Hellenic Resources Network <http://www.hri.org/E/1998/98-01-08.dir/> (πρόσβαση 27/6/14)

B.2.3. Μετά το 2002

Αναφέρθηκε ήδη πως ο καταυλισμός των μεταναστών στην οδό Ηρώων Πολυτεχνείου, στο βόρειο τμήμα της πόλης, σε μια συνοικία που περιλαμβάνει νεοαναγειρόμενες οικοδομές, νυχτερινά μαγαζιά και χώρους πρασίνου και περιπάτου, είχε ήδη δημιουργηθεί από την προηγούμενη περίοδο, από το 1998. Οι συνθήκες με τις οποίες η εγκατάσταση στο οικόπεδο «νομιμοποιήθηκε» ως προς τον ιδιοκτήτη είναι γενικά πολύ ασαφείς αν και από τους κατοίκους υπάρχει η αντίληψη ότι ο εργολάβος και κάτοχος του οικοπέδου είχε πληρωθεί για αυτήν την «εξυπηρέτηση» ώστε να «ταχτοποιηθούν» οι Κούρδοι (Καλούμενος, 2013).

Οι Αφγανοί άρχισαν να έρχονται κατά κύματα μετά το 2002, όταν οι Αμερικάνοι εισέβαλαν στη χώρα τους. Οι περισσότεροι ήταν γεωκτηνοτρόφοι που αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν εξαιτίας της πείνας και του πολέμου που τους επιφύλασσε το θάνατο. Σε μια έκταση 4-5 στρεμμάτων περίπου, έχτισαν τα πρώτα παραπήγματα, κυρίως από χαρτόκουτα, ξύλα και νάιλον από τις παρακείμενες οικοδομές, χωρίς νερό, τουαλέτες, ηλεκτρικό ρεύμα (Παπαδάτου, 2008). Ο συγκεκριμένος χώρος έμελλε να αποτελέσει για περισσότερο από μια δεκαετία το βασικό πυρήνα συσπείρωσης των μεταναστών που προέρχονταν κυρίως από το Αφγανιστάν και το “ορμητήριο” τους στην προσπάθειά τους να μπουν κρυφά σε μια από τις δεκάδες νταλικές που περνούσαν από εκεί με κατεύθυνση το λιμάνι και μετέπειτα την Ιταλία. Η περιοχή αυτή αποτελεί ένα από τα καλύτερα «φιλέτα» της πόλης, με θέα τον Πατραϊκό κόλπο. Είναι γεμάτη με νεόδμητες πολυκατοικίες με διαμερίσματα προς πώληση ή ενοικίαση, των οποίων η αξία είχε πέσει κατακόρυφα από τότε που οι Αφγανοί άρχισαν να χτίζουν τα δικά τους σπίτια στην περιοχή, με χαρτόνια, μουσαμάδες και σκουριασμένες λαμαρίνες (Λαδάς 2008).

Ο καταυλισμός αποτελεί τον τελευταίο σταθμό πριν το πέρασμα στη Δύση. Αποτελείται από μικρά αυτοσχέδια σπίτια, σχεδόν κολλητά το ένα με το άλλο, ενώ στο κέντρο του υπάρχει και πλατεία στην οποία δεσπόζει το τζαμί καθώς και μερικά άτυπα

μαγαζιά που πουλάνε τρόφιμα. Ορισμένοι διέθεταν και οχήματα. Ήταν αυτοί που ζούσαν από την ύπαρξη του καταυλισμού και τη διαχείριση του, από την υποτυπώδη αγορά του και τους σκοπούς που εξυπηρετούσε (Λαδάς, 2008). Το παράδειγμα του καταυλισμού της Πάτρας είναι ιδιαίτερο. Δεν θεσπίστηκε από μια γενικότερη πολιτική «ανθρωπιστικής διαχείρισης» του ζητήματος παρά το γεγονός ότι από το 2007 μη κυβερνητικές οργανώσεις πραγματοποιούν διαρκώς επισκέψεις σε αυτόν και παρέχουν ιατοφαρμακευτική και ψυχολογική υποστήριξη στους μετανάστες. Δεν είναι επίσης προϊόν ούτε της κατασταλτικής πολιτικής που έχει γεμίσει με κέντρα κράτησης την παραμεθόριο περιοχή και τα τελευταία χρόνια επιχειρεί να κάνει κάτι αντίστοιχο και στην ενδοχώρα. Επίσης, δεν είναι ένας χώρος που δημιουργήθηκε από τα κυκλώματα λαθρεμπορίας. Στην ουσία, επρόκειτο για έναν χώρο που διακρινόταν από μια χαλαρή αυτοοργανωση, ένα μικρό αφγανικό χωριό μέσα στην Πάτρα το οποίο δημιουργήθηκε από τους ίδιους του πρόσφυγες και τους μετανάστες. Γι' αυτό από την πρώτη στιγμή ο καταυλισμός πολεμήθηκε από τους πάντες. Επειδή αποτελούσε ένα αγκάθι που όλοι ήθελαν να το ελέγξουν άλλα κανείς δε μπορούσε εξ ολοκλήρου. Ούτε οι ίδιοι οι μετανάστες για τους οποίους τότε λειτουργούσε ως ασφαλές καταφύγιο και πότε ως φυλακή (Λαδάς, 2008).

Στην πόλη, ιδιαίτερα μετά το 2008, ζουν επίσης και μετανάστες χωρίς χαρτιά από χώρες της Βόρειας Αφρικής (Αλγερία, Μαρόκο, Τυνησία), αλλά και Σομαλοί και Σουδανοί μετανάστες. Αυτοί ζουν στον ιστό της πόλης, σε εγκαταλελειμμένα σπίτια τα οποία καταλαμβάνουν ή ενοικιάζουν συλλογικά στην περιοχή του κέντρου, της Άνω Πόλης ή στην περιοχή του Αγίου Ανδρέα. Εμφανής είναι η κόντρα που υπάρχει ανάμεσα τους για τον έλεγχο των εισόδων του λιμανιού που πολλές φορές έχει προξενήσει άγριες συγκρούσεις στο χώρο πέριξ αυτού αλλά και σε συνοικίες του κέντρου όπως η πλατεία Νόρμαν. Οι Αφγανοί, όπως παλιότερα οι Κούρδοι, δεν άφησαν περιθώρια στους νεοεισερχόμενους αλλοεθνείς μετανάστες να διεκδικήσουν καλύτερους χώρους εγκατάστασης (Καλούμενος, 2013).

B.2.4. Κατασταλτική πίεση, εκκένωση και εμπρησμός του καταυλισμού

Ο πληθυσμός των Αφγανών συνεχώς μεγάλωνε στον οικισμό και κατέληξε το 2008 να έχει φτάσει περίπου τα 3000 άτομα (Καλούμενος, 2013). Από τον Οκτώβρη του 2007, ο πόλεμος σε βάρος του καταυλισμού εντείνεται. Οι φωνές για την κατεδάφιση του έχουν αυξηθεί από τις τοπικές αρχές, τους επιχειρηματίες της παραλιακής ζώνης, τους εργολάβους, τα τοπικά ΜΜΕ και την επιτροπή των κατοίκων που κατοικούν πέριξ του καταυλισμού. Για όλους αυτούς τους φορείς υπάρχει μία και μοναδική λύση στο ζήτημα: η κατεδάφιση του καταυλισμού που θα σηματοδοτήσει και την εξαφάνιση των μεταναστών και των προσφύγων από τη λιμενική ζώνη και την πόλη γενικότερα. Σε πλήρη σύμπνοια, όλοι αυτοί οι φορείς επιχειρούν να πείσουν ότι ολόκληρη η πόλη βρίσκεται σε μεγάλο κίνδυνο εξαιτίας της ύπαρξης των Αφγανών προσφύγων και του καταυλισμού τους. Ο καταυλισμός παρακολουθείται καθημερινά από τηλεοπτικές κάμερες που ψάχνουν να βρουν οτιδήποτε για να κατηγορήσουν όσους διαμένουν εκεί για ανάρμοστη και εγκληματική συμπεριφορά. Διαρκώς γίνεται λόγος για «υγειονομική βόμβα» και φορείς «επικίνδυνων ασθενειών» παρά το γεγονός ότι έχουν γίνει επανειλημμένα εξετάσεις από την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, το Υπουργείο Υγείας και τους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα που αποδεικνύουν πως οι ένοικοι του καταυλισμού έχουν το ίδιο ποσοστό ασθενειών με τους Έλληνες, με ελαφρώς αυξημένες τις δερματικές μολύνσεις³². Παράλληλα, η αστυνομική πίεση στην περιοχή εντείνεται. Συνεχώς, πραγματοποιούνται επιχειρήσεις – «σκούπα» κοντά στην περιοχή του καταυλισμού, όταν οι πρόσφυγες επιχειρούν να εξέλθουν από αυτόν³³.

Στις 12 Ιουλίου του 2009, η αστυνομία έθεσε σε εφαρμογή το σχέδιο εκκένωσης του

³² Παροχή πρωτοβάθμιας ιατρικής φροντίδας, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και ειδών πρώτης ανάγκης σε άτυπους μετανάστες και πρόσφυγες που διαβιούσαν σε άτυπο καταυλισμό στην περιοχή της Πάτρας. <http://www.msf.gr/tributes/24-hronia-drasis-stin-ellada> (πρόσβαση 20/3/13)

³³ Εκτενείς αναφορές γίνονται στα φύλλα της εφημερίδας “Πελοπόννησος” που χρησιμοποιούνται σε παρακάτω κεφάλαιο για τη στάση των τοπικών μέσων ενημέρωσης πάνω στο ζήτημα.

καταυλισμού που πλέον είχε μείνει με λίγους ένοικους μιας και οι περισσότεροι είχαν συλληφθεί σε επιχειρήσεις των προηγούμενων ημερών ή είχαν αντιληφθεί τη συγκεκριμένη εξέλιξη και είχαν ήδη αποχωρήσει. Γύρω στις 4 τα ξημερώματα μία τεράστια περιοχή γύρω από τον καταυλισμό αποκλείστηκε από περιπολικά και κλούβες των ΜΑΤ. Στη συγκεκριμένη έκταση απαγορευόταν η είσοδος σε οποιονδήποτε απλό πολίτη, δημοσιογράφο ή ακόμα και δικηγόρο. Μερικοί Αφγανοί κατάφεραν να το σκάσουν πριν κλείσει ο κλοιός. Οι υπόλοιποι συνελήφθησαν, στοιβάχτηκαν σε πούλμαν και έφυγαν προς άγνωστη κατεύθυνση. Σε λιγότερες από 4-5 ώρες, στην περιοχή δεν υπήρχε Αφγανός ούτε για δείγμα. Έτσι, οι ενορχηστρωτές της επιχείρησης προχώρησαν στο επόμενο στάδιο του σχεδίου τους: από τη στιγμή που ο καταυλισμός είχε ερημωθεί, η νομαρχία θεώρησε ότι νομιμοποιούταν πλέον να τον κατεδαφίσει, μιας και οι ανθρωπιστικοί λόγοι της παροχής στέγης σε πρόσφυγες είχαν πάψει να υφίστανται. Οι μπουλντόζες που είχε στείλει η νομαρχία άρχισαν να γκρεμίζουν τις αυτοσχέδιες παράγκες των προσφύγων, έτσι ώστε όσοι ξέφυγαν από την αστυνομία να μην έχουν κάπου να γυρίσουν.

Καθώς οι μπουλντόζες γκρέμιζαν την παραγκούπολη, φλόγες ξεπήδησαν από τα παραπήγματα και άρχισαν να εξαπλώνονται. Η πυροσβεστική έφτασε σχετικά σύντομα, αλλά αντί να επέμβει για να σβήσει τη φωτιά, απλά περίμενε. Στο μεταξύ, μέλη της Κίνησης Υπεράσπισης Προσφύγων κατέθεσαν ότι λίγη ώρα πριν είχαν δει να εισέρχεται στον καταυλισμό ένα αγροτικό αυτοκίνητο με μπιτόνια στην καρότσα του. Το διεθνές πρακτορείο ειδήσεων Associated Press κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τη φωτιά την έβαλαν οι αρχές προκειμένου να καθαρίσουν την περιοχή. Τα τοπικά και πανελλαδικά ΜΜΕ, αντίθετα, υιοθέτησαν την επίσημη ερμηνεία της αστυνομίας ότι κάποιοι Αφγανοί που είχαν ξεφύγει, επέστρεψαν κουβαλώντας μπιτόνια, κατάφεραν να διασπάσουν τον κλοιό της αστυνομίας και έβαλαν φωτιά στον καταυλισμό για να εκδικηθούν τους Πατρινοί³⁴.

³⁴ Η αραϊκή «Νύχτα των Κρουστάλλων» <http://www.salatatv.net/thoughtroll/item/404-%CE%B7-%CE%B1%CF%87%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE-%CE%BD%CF%8D%CF%87%CF%84%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD->

Την κατάσταση που επικράτησε μετά το γκρέμισμα του καταυλισμού την περιγράφει πολύ καλά η επικεφαλής της αποστολής των Γιατρών Χωρίς Σύνορα για τους μετανάστες, τους αιτούντες άσυλο και τους πρόσφυγες στην Ελλάδα, Μίκυ βαν Χέρβεν: «Η κατεδάφιση του καταυλισμού άφησε χωρίς στέγη όλους τους ανθρώπους που μέχρι πρότινος έμεναν εκεί. Οι περισσότεροι από αυτούς έχασαν τα πάντα, όλα τα υπάρχοντά τους, κατά τη διάρκεια της κατεδάφισης και της φωτιάς που ξέσπασε μετά. Οι αιτούντες άσυλο, δηλαδή όσοι μετανάστες έχουν χαρτιά, μεταφέρθηκαν σε ένα ξενοδοχείο αλλά δεν είναι σίγουρο για πόσο καιρό θα μπορέσουν να μείνουν εκεί. Για τους ασυνόδευτους ανήλικους, δηλαδή τα παιδιά ηλικίας κάτω των 18 ετών που βρίσκονται στην Ελλάδα χωρίς τους γονείς τους, δόθηκε η επιλογή να μεταφερθούν σε ένα κέντρο υποδοχής για ανήλικους. Ωστόσο κάποια από αυτά τα παιδιά που είναι μόλις 13 και 14 ετών φοβούνται να δεχτούν αυτή την προσφορά, γιατί φοβούνται ότι θα τους στείλουν στη φυλακή. Όλοι οι μετανάστες χωρίς έγγραφα είτε συνελήφθησαν, είτε έφυγαν από την Πάτρα, είτε κρύβονται κάπου μέσα στην πόλη. Οι άνθρωποι που βρίσκονται τώρα στους δρόμους δεν έχουν πρόσβαση σε τουαλέτες, δεν έχουν νερό και φαγητό. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι έχασαν μέσα σε μία νύχτα τα σπίτια τους και την σχετική ασφάλεια που ένωσαν. Για κάθε άνθρωπο αυτό αποτελεί μία τραυματική εμπειρία»³⁵.

Επίσης, σε ανακοίνωση της για τα γεγονότα, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ αναφέρει: «Η Ύπατη Αρμοστεία υποστήριζε εδώ και καιρό ότι ο πρόχειρος καταυλισμός της Πάτρας δεν παρείχε κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης για τους ανθρώπους που είχαν βρει εκεί καταφύγιο. Ωστόσο, η Υ.Α. ανησυχεί επειδή δεν βρέθηκε εναλλακτική λύση για πολλούς από τους ανθρώπους αυτούς, ενώ εκτιμά πως πολλοί μεταξύ των πρώην ενοίκων του καταυλισμού, συμπεριλαμβανομένων και αιτούντων άσυλο και ασυνόδευτων ανηλίκων,

[%CE%BA%CF%81%CF%85%CF%83%CF%84%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CF%89%CE%BD](#)
(πρόσβαση 20/3/2013)

³⁵ [πάτρα: «όλοι αυτοί οι άνθρωποι έχασαν τα σπίτια τους και τη σχετική ασφάλεια που ένωσαν»](http://xorisynora.wordpress.com/tag/%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%82/)
<http://xorisynora.wordpress.com/tag/%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%82/> (πρόσβαση 20/3/2013)

είχαν εγκαταλείψει το χώρο προτού ξεκινήσει η επιχείρηση εκκαθάρισης. Δεν είναι γνωστό πού βρίσκονται τώρα, ενώ υπάρχει φόβος πολλοί να είναι άστεγοι. Η Υ.Α. έχει επανειλημμένα καλέσει τις ελληνικές αρχές να βελτιώσουν την ποιότητα των συνθηκών υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο. Η έλλειψη διερμηνείας και υπηρεσιών νομικής βοήθειας στο αστυνομικό τμήμα της Πάτρας περιορίζουν τη δυνατότητα των αρχών να λαμβάνουν και να διεκπεραιώνουν τα αιτήματα ασύλου. Η Υ.Α. επιθυμεί να συνεργαστεί με τις Ελληνικές αρχές έτσι ώστε να εξασφαλιστούν ικανοποιητικές λύσεις για τους αιτούντες άσυλο. Είναι σημαντικό να διασφαλιστεί πως όλοι οι αιτούντες άσυλο που βρίσκονταν στην Πάτρα κατά τη διάρκεια της επιχείρησης, δεν θα απελαθούν από τη χώρα και ότι τα αιτήματά τους για προστασία θα εκτιμηθούν πλήρως»³⁶.

Τέλος, η Διεθνής Αμνηστία τονίζει: «Οι αναγκαστικές εξώσεις παραβιάζουν σειρά διεθνών και περιφερειακών θεσμικών κειμένων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στην επαρκή στέγαση, τα οποία έχουν κυρωθεί από την Ελλάδα. Οι αναγκαστικές εξώσεις μπορεί να πραγματοποιηθούν μόνο ως τελευταία λύση, όταν έχουν διερευνηθεί όλες οι άλλες εφικτές εναλλακτικές λύσεις, και μόνο όταν υπάρχουν όλες οι κατάλληλες διαδικαστικές προστατευτικές διατάξεις. Προστασία κατά των αναγκαστικών εξώσεων πρέπει να διασφαλίζεται σε όλα τα άτομα, ανεξάρτητα από το νομικό τους καθεστώς»³⁷.

B.2.5. Καταυλισμός στο αμαξοστάσιο ΟΣΕ Αγίου Ανδρέα³⁸

Μετά την κατεδάφιση του καταυλισμού της Ηρώων Πολυτεχνείου το καλοκαίρι του 2009, πολλοί μετανάστες βρήκαν πρόχειρο κατάλυμα στην ευρύτερη περιοχή του πρώην

³⁶ Ανησυχία της Ύπατης Αρμοστείας για τις εξελίξεις στη Πάτρα
http://www.unhcr.gr/no_cache/nea/2009/artikel//anisychia-tis-ypatis.html?L=0 (πρόσβαση 19/3/2013)

³⁷ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑ ΚΑΤΑΔΙΚΑΖΕΙ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΩΣΗ ΤΩΝ ΑΦΓΑΝΩΝ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΑ
<http://www.amnesty.org.gr/greece-amnesty-international-condemns-the-forced-expulsion-of-afghans-in-patras> (πρόσβαση 19/3/2013)

³⁸ Σημαντικές πληροφορίες από την περίοδο αυτή παρέχονται από το ντοκιμαντέρ της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες «Greece: A Harsh Welcome to Europe»
<http://www.youtube.com/watch?v=nmlsJV4SylU> (πρόσβαση 19/3/2013)

αμαξοστασίου του ΟΣΕ πίσω από την εκκλησία του Αγίου Ανδρέα, καθώς και στο κεντρικό αμαξοστάσιο του ΟΣΕ στην πόλη, αυτό του Αγίου Διονυσίου. Πρόκειται για δύο μεγάλες εκτάσεις στο κέντρο της Πάτρας, που σχεδόν ρημάζουν ύστερα από την αναστολή της λειτουργίας του τρένου που συνδέει την Αθήνα και τον Πειραιά με την Πάτρα. Δυο περιοχές που, εκτός των άλλων, προορίζονται να μετατραπούν σε παρκινγκ, χώρο πρασίνου ακόμα και εμπορικό κέντρο σύμφωνα με διάφορες επιδιώξεις των κατά καιρούς δημοτικών αρχών που επιδιώκουν τα εν λόγω οικόπεδα να περάσουν στην κυριότητά τους. Από τότε τα περιστατικά βίας και οι συλλήψεις από την αστυνομία είναι καθημερινή πραγματικότητα για τους μετανάστες και αποσκοπούν στην εκδίωξη τους από τους συγκεκριμένους χώρους.

Χαρακτηριστικά αναφέρουμε: Την Τρίτη 26 Γενάρη 2010, η αστυνομία της Πάτρας προέβη στη μαζική σύλληψη 55 προσφύγων-μεταναστών στην περιοχή του αμαξοστασίου του ΟΣΕ Αγ. Ανδρέα, διενεργώντας μια από τις συνηθισμένες επιχειρήσεις βάρους μεταναστών χωρίς χαρτιά που βρίσκονται στην πόλη. Το βράδι του Σαββάτου 27 Φλεβάρη 2010 ένας σουδανός μετανάστης τραυμαστίζεται σοβαρά κατά τη διάρκεια καταδίωξης από αστυνομικούς στην περιοχή του Φάρου. Σε ένδειξη διαμαρτυρίας αρκετοί μετανάστες που ζουν στην ευρύτερη περιοχή, αλλά και εντός του αμαξοστασίου του ΟΣΕ στον Αγ. Ανδρέα απέκλεισαν την παραλιακή οδό της Πάτρας (Ακτή Δυμαίων) και για αρκετή ώρα δημιουργήθηκε ένταση με την αστυνομία. Τελικά, ύστερα από αρκετή ώρα καθυστέρησης ο τραυματίας διακομίστηκε με ασθενοφόρο στο νοσοκομείο. Την ίδια περίοδο, διαρκείς αστυνομικές επιχειρήσεις πραγματοποιούνται και στην περιοχή του Αγίου Διονυσίου, όπου διαμένουν κυρίως αφγανοί μετανάστες. Η τελική απομάκρυνση των οποίων από το αμαξοστάσιο του ΟΣΕ στην περιοχή πραγματοποιήθηκε στις 23 Δεκέμβρη 2010³⁹

Τέλος, στις 20 Ιούνη 2011, πραγματοποιήθηκε έφοδος της αστυνομίας στον αυτοσχέδιο καταυλισμό και συνελήφθησαν 100 και πλέον μετανάστες. Οι μαζικές συλλήψεις και η πίεση γύρω από τους δυο αυτούς πρόχειρους χώρους όπου διέμεναν οι

³⁹ <http://www.youtube.com/watch?v=nKygjYqdvkU> (πρόσβαση 19/3/2013)

μετανάστες, η απομάκρυνση από τη διοίκηση του ΟΣΕ των παλιών βαγονιών που χρησιμοποιούνταν ως σπίτια από τους μετανάστες, οδήγησαν στην υποχρεωτική τους «έξωση» στις αρχές Αυγούστου 2011⁴⁰ και στην εγκατάσταση τους κάποιες εκατοντάδες μέτρα πιο μακριά, στο παλιό εργοστάσιο της Πειραιϊκής-Πατραϊκής.

Παράλληλα, αρκετοί μετανάστες αρχίζουν να εισέρχονται στον κεντρικό ιστό της πόλης καταλαμβάνοντας παλιά κτίρια στις περιοχές της Άνω Πόλης, της πλατείας Νόρμαν, της Τριών ναυάρχων και των Υψηλών Αλωνίων.

B.2.6. Ο καταυλισμός στο πρώην εργοστάσιο της Πειραιϊκής-Πατραϊκής

Ύστερα από την έναρξη λειτουργίας του καινούργιου λιμανιού στη νότια πλευρά της πόλης της Πάτρας (αρχές 2012), αρκετοί μετανάστες, προερχόμενοι κυρίως από το Αφγανιστάν, τη Σομαλία, το Σουδάν και χώρες της Βόρειας Αφρικής, εγκαταστάθηκαν στο παλιό εργοστάσιο της Πειραιϊκής-Πατραϊκής, έναν χώρο εγκαταλελειμμένο εδώ και μια εικοσαετία, ύστερα από το κλείσιμο των προβληματικών επιχειρήσεων στις αρχές της δεκαετίας του 90⁴¹. Ανάμεσα σε μισογκρεμισμένα ντουβάρια και σκουριασμένα μηχανήματα, μερικές εκατοντάδες άνθρωποι (περίπου 300) προσπαθούσαν με τα πενιχρά τους μέσα και με τη βοήθεια μιας μικρής μερίδας αλληλέγγυων που τους προμήθευαν με βασικά είδη να οργανώσουν την καθημερινότητα τους και παράλληλα να περιμένουν την κατάλληλη ευκαιρία για να περάσουν σε κάποιο καράβι που κατευθύνεται προς τη Δύση.

Μέσα σ' αυτήν την καθημερινότητα, οι μετανάστες αντιμετώπισαν μια πολεμική συνθήκη που καλλιεργήθηκε έντεχνα από ένα μέτωπο τοπικών και κεντρικών φορέων. Η αστυνομία, τα μέσα ενημέρωσης, ο δήμος Πατρέων και ο Οργανισμός Λιμένος, έχοντας τις δικές τους βλέψεις για την αξιοποίηση της περιοχής απέναντι από το νέο λιμάνι και μη βλέποντας σε καμιά περίπτωση με καλό μάτι την παρουσία των μεταναστών εκεί,

⁴⁰ <http://www.papropolitika.gr/ArticleDetails/tabid/63/ArticleID/222038/Syllipseis-47-metanaston-se-epicheirisi-> (πρόσβαση 19/3/2013)

⁴¹ <http://www.lifo.gr/team/lampros/30020> Μέσα στο κτήριο της Πειραιϊκής στην Πάτρα (πρόσβαση 19/3/2013)

ενεργοποίησαν μια ολοένα και εντεινόμενη στρατηγική εκδίωξης τους. Τα καθημερινά κυνηγητά, οι ξυλοδαρμοί και τα βασανιστήρια, οι ταπεινώσεις και οι εξευτελισμοί, οι εμπρησμοί των όποιων καταλυμάτων έχουν δημιουργήσει, και οι επιχειρήσεις “σκούπα”, εκτεταμένες ή μη, ήταν η πραγματικότητα των μεταναστών που ζούσαν στην περιοχή αλλά σίγουρα δεν απέχει και πολύ από την πραγματικότητα όλων των υπόλοιπων μεταναστών που ζουν στην περιοχή της Πάτρας μέχρι και σήμερα, από το Ρίο και την Κανελοπούλου ως τις Ιτιές και τα Βραχναίικα.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται ο σοβαρός τραυματισμός Αφγανού μετανάστη στο κεφάλι ύστερα από καταδίωξη από την αστυνομία, τον άγριο ξυλοδαρμό δυο ανήλικων μεταναστών κοντά στην Πειραιϊκή Πατραϊκή από λιμενικούς και φυσικά την επιχείρηση “σκούπα” της 5ης Γενάρη 2012 και τον εμπρησμό μεγάλου μέρους του καταυλισμού και των προσωπικών αντικειμένων όσων διέμεναν εκεί.

B.2.7. Οι εσωτερικές κόντρες, τα δίκτυα και οι μαφίες

Από το 2008 και την εμφάνιση των Σομαλών προσφύγων δημιουργήθηκαν νέες εντάσεις, σφοδρότερες από αυτές που είχαν να κάνουν με την παλιότερα κουρδοαφγανική κόντρα, αυτή τη φορά μεταξύ των Σομαλών και των Αφγανών, οι οποίοι αποτελούν και τον συντριπτικό αριθμό των προσφύγων. Στις 14 και 26 Οκτωβρίου 2008, αλλά και στις 16 Δεκέμβρη 2010⁴², ομάδες Σομαλών, Παάιστίνιων και Αφγανών συγκρούστηκαν μεταξύ τους και διαλύθηκαν ύστερα από την επέμβαση της αστυνομίας. Προφανής αιτία, ο έλεγχος του λιμανιού, δηλαδή ποιος θα καταλάβει τις ευνοϊκότερες θέσεις, έτσι ώστε να μπορεί να κρυφτεί σε φορτηγά και να περάσει λαθραία στην Ιταλία.

Στην πραγματικότητα όμως, η σύγκρουση αυτή όμως έχει και βαθύτερες αιτίες. Υπάρχουν οργανωμένα κυκλώματα διακίνησης ναρκωτικών και λαθρεμπορίου που

⁴² <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=233758> Συγκρούσεις μεταναστών στο κέντρο της Πάτρας (πρόσβαση 19/3/2013)

δραστηριοποιούνται γύρω από το λιμάνι και έχουν την έδρα τους στο κέντρο της Αθήνας⁴³. Γι' αυτά τα κυκλώματα οι μετανάστες είναι η πρώτη ύλη. Είναι το μέσο που χρησιμοποιούν, εκμεταλλευόμενα τη θέση των μεταναστών για να διευρύνουν την κυριαρχία τους στο λιμάνι και την άντληση κέρδους. Ο τρόπος είναι και αυτός γνωστός: οι μετανάστες ερχόμενοι εδώ και όντας εξαθλιωμένοι αναγκάζονται να πληρώσουν τις μαφίες για να περάσουν από το λιμάνι στην Ιταλία. Οι μαφίες με τη σειρά τους, ορισμένες φορές σε αгаσθή συνεργασία με τις αρχές (λιμενικό, αστυνομία, ασφάλεια, τελωνείο) έχουν δημιουργήσει ένα ολόκληρο δίκτυο για να καρπώνονται αυτά τα κέρδη⁴⁴.

Παρά το γεγονός ότι το λιμάνι της Πάτρας είναι πλήρως ελεγχόμενο με κάμερες, περιπολίες, συρματοπλέγματα και οι δίοδοι προς τα καράβια είναι πολύ συγκεκριμένες και έτσι, η είσοδος και η έξοδος μπορούν να ελέγχονται ανά πάσα στιγμή, κάτι τέτοιο δεν εφαρμόζεται πάντοτε.

Συμπερασματικά, οι ενδομεταναστευτικές συγκρούσεις αμβλύνονται όταν η ροή προς το λιμάνι είναι συνεχής, και φυσικά με το αζημίωτο, και οξύνονται όταν οι δίοδοι περιορίζονται για πολιτικούς ή άλλους λόγους με αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση στους περίοικους και να στρώνεται πρόσφορο το έδαφος για την ανάπτυξη ρατσιστικών πρωτοβουλιών. Το υπόβαθρο αυτών των συγκρούσεων είναι πολλές φορές και άλλες οικονομικές δραστηριότητες των κυκλωμάτων, όπως το εμπόριο ναρκωτικών.

⁴³ <http://www.thebest.gr/news/index/viewStory/190523> Όμηροι της μαφίας οι μετανάστες- Πάτρα, Ηγουμενίτσα, Ρόδος, Λέσβος, Σάμος, Κεφαλονιά- Από 1.000 έως 6.000 ευρώ η ταρίφα (πρόσβαση 19/3/2013)

⁴⁴ Πελοπόννησος, 26/11/2008, σελ.6

B.3. Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών (ΣΕΜ) και μεταναστευτικές κοινότητες στην Πάτρα⁴⁵

B.3.1. Γενικά για τα ΣΕΜ

Ο θεσμός των Συμβουλίων ένταξης μεταναστών αποκτά νομική βάση το 2010 και συγκεκριμένα από το Ν. 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης» και πιο συγκεκριμένα το άρθρο 78 (Συμβούλιο ένταξης μεταναστών).

Έργο των ΣΕΜ -όπως προκύπτει από το άρθρο 78.2- είναι η καταγραφή και η διερεύνηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες ως προς την ένταξη τους στην τοπική κοινωνία, την επαφή τους με τις δημόσιες αρχές ή τη δημοτική αρχή, η υποβολή εισηγήσεων προς το δημοτικό συμβούλιο για την ανάπτυξη τοπικών δράσεων προώθησης της ομαλής κοινωνικής ένταξης των μεταναστών και, εν γένει, την επίλυση των προβλημάτων που αυτοί αντιμετωπίζουν.

Θέτουν ως στόχο την οργάνωση σταθερών διαύλων επικοινωνίας μεταξύ της ελληνικής κοινότητας και των μεταναστών, αλλά και τη δημιουργία μηχανισμών πολιτικής συμμετοχής και έκφρασης των μελών των μεταναστευτικών κοινοτήτων ώστε να υποστηριχθεί η δημιουργία των απαιτούμενων εκείνων χαρακτηριστικών που θα ενισχύουν την κοινωνική συνοχή. Φυσικά, το ζήτημα της ένταξης των μεταναστών είναι μια διαδικασία πολυδιάστατη η οποία δεν μπορεί να κριθεί μόνο στο πλαίσιο της λειτουργίας των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Εντούτοις, υπάρχουν μια σειρά από σημαντικά ζητήματα όπως η στέγαση, η πρόσβαση σε υπηρεσίες, οι πρωτοβουλίες για την αποδοχή της διαφορετικότητας, η πολιτισμική έκφραση κλπ. Όπου μπορούν να υλοποιηθούν παρεμβάσεις από την πλευρά της αυτοδιοίκησης.

Ως προς τη δομή των ΣΕΜ, αυτά αποτελούνται από 5 ως 11 μέλη τα οποία είναι

⁴⁵ Οι πληροφορίες που παρατίθενται στην συγκεκριμένη ενότητα προέρχονται από τη συμμετοχή μου στο θεματικό εργαστήριο “Ανάπτυξη Δικτύων συνεργασίας μεταξύ εκπροσώπων των Συμβουλίων Ένταξης Μεταναστών και άλλων παρεμφερών οργανώσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο” που διοργανώθηκε στις 30/6/14 στην Αγορά Αργύρη στην Πάτρα με τη συμμετοχή εκπροσώπων μεταναστευτικών κοινοτήτων, του Δήμου Πατρέων, της ΑΔΕΠ και μη κυβερνητικών οργανώσεων.

κυρίως μέλη του δημοτικού συμβουλίου, εκπρόσωποι φορέων μεταναστών ή εκπρόσωποι άλλων φορέων που επιλέγονται από τους μετανάστες.

B.3.2. Το ΣΕΜ του Δήμου Πατρέων

Ο Δήμος Πατρέων, ως μέλος του ευρωπαϊκού προγράμματος «διαπολιτισμικές πόλεις»⁴⁶ πήρε αρκετές πρωτοβουλίες γύρω από τη δημιουργία του Συμβουλίου Ένταξης (ΣΕΜ) Μεταναστών στην κατεύθυνση της αποτελεσματικότερης ένταξής τους στην ζωή της πόλης. Τα ΣΕΜ αποτελούν για τον ελληνικό χώρο ένα νέο θεσμό ενταγμένο στη λειτουργία της αυτοδιοίκησης πρώτου βαθμού. Η σημασία τους για τη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής σε τοπικό επίπεδο είναι κεντρική αν και όπως φαίνεται ο ρόλος τους είναι ακόμα υπό διαμόρφωση.

Στην Πάτρα λειτουργεί ένα αντίστοιχο ΣΕΜ από το 2011 σύμφωνα με όσα προβλέπει ο «Καλλικράτης» και με την πρωτοβουλία της αντιδημαρχίας Υποστήριξης Δημότη, Εθελοντισμού, Ισότητας Φύλων & Ένταξης Μεταναστών. Το ΣΕΜ έχει αναλάβει συγκεκριμένα σχέδια δράσης κατά τα έτη 2011 και 2012, ενώ φέτος (2014) πραγματοποιεί την αξιολόγηση τους. Γενικότερα, στο μέτρο των δυνατοτήτων του έχει κατορθώσει να οργανώσει μια σειρά προνοιακού χαρακτήρα υπηρεσίες με στόχο την κοινωνική προστασία των ανθρώπων που έχουν ανάγκη και δεν καλύπτονται από άλλου είδους υπηρεσίες ή παροχές.

⁴⁶ Η Πάτρα έχει επιλεγεί ως η μόνη ελληνική πόλη που συμμετέχει στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πόλεων με τίτλο «Intercultural cities – Διαπολιτισμικές πόλεις» (www.coe.int/interculturalcities) του Συμβουλίου της Ευρώπης

B.3.3. Απολογισμός δράσεων του ΣΕΜ⁴⁷

Το Συμβούλιο Ένταξης μεταναστών του Δήμου της Πάτρας έθεσε από την πρώτη στιγμή της ύπαρξής του τρεις βασικές στοχεύσεις: α) την παροχή κοινωνικής πρόνοιας, β) την ένταξη των μεταναστών, κυρίως μέσω της ανάπτυξης σχέσεων συνεργασίας με τους συλλόγους τους και γ) την καταγραφή των μεταναστευτικών κοινοτήτων που βρίσκονται στα γεωγραφικά όρια του Δήμου και των ειδικότερων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν.

Για την επίτευξη αυτών των στόχων το ΣΕΜ σχεδίασε και υλοποίησε τα εξής:

- Δημιουργήθηκαν και λειτούργησαν νέες δομές όπως η Δημοτική Ιματιοθήκη, το Κοινωνικό Φαρμακείο, το Κοινωνικό Ιατρείο και το Γραφείο Διαμεσολάβησης (παροχής ψυχοκοινωνικής υποστήριξης) στο Δήμο προς όφελος ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, στις οποίες είχαν πρόσβαση τόσο οι γηγενείς όσο και οι μετανάστες.
- Παραχωρήθηκαν αίθουσες σε Δημοτικό Σχολείο για την εκμάθηση της Αλβανικής γλώσσας από την αλβανική κοινότητα.
- Μέσα από τη συμμετοχή του ΣΕΜ σε συναντήσεις εργασίας εμπειρογνομόνων του Συμβουλίου της Ευρώπης αναφορικά με τη διαπολιτισμικότητα, συντάχθηκε η ευρύτερη στρατηγική του Δήμου που έχει τους εξής βασικούς στόχους:
 1. Την προώθηση της κοινωνικής ένταξης όσων επιθυμούν να κάνουν την Πάτρα σπίτι τους και την αντιμετώπιση των ανθρωπιστικών αναγκών όσων διαμένουν προσωρινά στην πόλη
 2. Την ανάπτυξη μοντέλου διαπολιτισμικής ζωής σε δημόσιους χώρους μέσω της διοργάνωσης φεστιβάλ, θεατρικών παραστάσεων, εκθέσεων κλπ.

⁴⁷ Για την ενότητα του απολογισμού των δράσεων του ΣΕΜ χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από την παρουσία μου στη συνεδρίαση του ΣΕΜ της Τρίτης 15/7/2014 στο κτίριο “Λαδόπουλου” στην Πάτρα και από το κείμενο της εισήγησης της αντιδημάρχου Ισότητας Φύλων, εθελοντισμού και ένταξης μεταναστών, κας Ρούβαλη

3. Την κοινωνικοποίηση ιδιαίτερα των νέων στην Πάτρα μέσα από διαπολιτισμικές εμπειρίες αξιοποιώντας την τυπική ή άτυπη εκπαίδευση και τα κοινωνικά μέσα μαζικής ενημέρωσης.

- Υλοποιήθηκε το πρόγραμμα SPARDA του Συμβουλίου της Ευρώπης μέσω του οποίου πραγματοποιήθηκαν οι εξής δράσεις
 - διοργανώθηκαν εκδηλώσεις για την ημέρα του μετανάστη
 - τυπώθηκε φυλλάδιο με όλους τους όρους της μετανάστευσης
 - κατασκευάστηκε ιστοσελίδα με αληθινές ιστορίες μεταναστών
 - έγινε ημέρα Βαλκανικών χωρών
 - εκτυπώθηκε οδηγός φορέων για μετανάστες
 - πραγματοποιήθηκε έκθεση φωτογραφίας από μετανάστες
- Προωθήθηκε ο αθλητισμός ως μέσο για την προώθηση της ισότητας για όλους μέσα από τη διεξαγωγή αθλητικών αγώνων για παιδιά γηγενών και μεταναστών, ηλικίας 8 έως 18 ετών.
- Υποστηρίχθηκε πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας για εκμάθηση ελληνικών σε μετανάστες με σκοπό να αποκτήσουν την ικανότητα για ευκολότερη κοινωνική ένταξη των ίδιων των μεταναστών και των οικογενειών τους.
- Υπήρξε συμμετοχή του ΣΕΜ σε μια σειρά μικρότερα ή μεγαλύτερα προγράμματα που εξυπηρετούσαν τις στοχεύσεις του.

Από την πλευρά των ίδιων των μελών των μεταναστευτικών κοινοτήτων εκφράστηκε η ικανοποίησή τους για την μέχρι τώρα λειτουργία του ΣΕΜ και η ανάγκη για ανάπτυξη περαιτέρω δράσεων.

Συνοψίζοντας, το ΣΕΜ προσπάθησε σε όσα πεδία είχε τη δυνατότητα να βοηθήσει έμπρακτα τους μετανάστες και να συμβάλει στην κοινωνική τους ένταξη. Από την άλλη, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε ότι ο ρόλος του είναι περισσότερο συμβουλευτικός. Ένα

ΣΕΜ ή ένα δήμος δεν μπορούν να υποκαταστήσουν το κράτος. Το πλαίσιο δράσης είναι συγκεκριμένο και διαμορφώνεται από την κεντρική διοίκηση, γεγονός που πολλές φορές μπορεί να γεννά εμπόδια και καθυστερήσεις.

B.3.4. Οι μεταναστευτικές κοινότητες που λειτουργούν στην πόλη⁴⁸.

Στην Πάτρα λειτουργούν αρκετές μεταναστευτικές κοινότητες, πολλές από τις οποίες ενθαρρύνθηκαν στη λειτουργία τους από το ΣΕΜ και τις στοχεύσεις του.

Η Ρουμάνικη Κοινότητα, ιδρύθηκε το 2011, έχει ως στόχο τη διατήρηση των ηθών και των εθίμων της χώρας καταγωγής, τη διοργάνωση εκδηλώσεων με τη βοήθεια του ΣΕΜ και του Δήμου της Πάτρας, πολιτιστικού κυρίως ενδιαφέροντος, που συμβάλλουν παράλληλα στη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής.

Η Νιγηριανή Κοινότητα συμβάλλει και αυτή από την πλευρά της, μέσω του ΣΕΜ, στη διοργάνωση εκδηλώσεων και παρεμβάσεων ούτως ώστε να έρθει σε επαφή ο ντόπιος πληθυσμός με τον πολιτισμό και την κουλτούρα των νιγηριανών, αλλά και των άλλων μεταναστευτικών κοινοτήτων της πόλης.

Ο σύλλογος Αφγανών Πάτρας “Bahar” ιδρύθηκε το 2011 για να καταπολεμήσει το ρατσιστικό κλίμα που υπήρχε στην πόλη σε βάρος των Αφγανών μεταναστών, που υπήρχε κυρίως λόγω της μαζικής παρουσίας πολλών μεταναστών χωρίς χαρτιά από τη συγκεκριμένη χώρα στην πόλη. Άλλωστε αυτή τη στιγμή, υπάρχουν παγκοσμίως περίπου 50 εκατομμύρια πρόσφυγες, σημαντικό κομμάτι των οποίων κατέχουν οι πρόσφυγες από το Αφγανιστάν σε όλο τον κόσμο. Το βασικό της πρόβλημα είναι πως αν και οι περισσότεροι που διαβιούν στην πόλη είναι αιτούντες άσυλο, ελάχιστοι έχουν νομιμοποιηθεί, ενώ η

⁴⁸ Στο συγκεκριμένο θεματικό εργαστήριο συμμετείχαν και τοποθετήθηκαν οι εξής εκπρόσωποι μεταναστευτικών κοινοτήτων: από την πλευρά της Ρουμάνικης κοινότητας μίλησε η κα Μαριάννα Κρατσιούν, ιδρυτικό της μέλος. Για τη βουλγάρικη κοινότητα τοποθετήθηκε η πρόεδρος της κα Petya Petcova. Εκ μέρους του συλλόγου Ρώσων στην ημερίδα συμμετείχε η πρόεδρος του κα Ειρήνη Γκερμάκ. Για την Αφγανική κοινότητα τοποθετήθηκε ο Ναζαρί Αμάν, ενώ τέλος για την Αλβανική κοινότητα μίλησε η κα Κριστιάννα Βέλιου.

ανεργία και η απαγόρευση της πρόσβασης σε υπηρεσίες δημόσιας υγείας είναι καθημερινή πραγματικότητα για τη συντριπτική πλειοψηφία. Στόχος της κοινότητας είναι να βοηθήσει, μέσα από την παρέμβαση σε διάφορες υπηρεσίες (Αποκεντρωμένη Διοίκηση, Περιφέρεια, Αστυνομία), στην καλύτερη ενημέρωση για τα ζητήματα που απασχολούν τους μετανάστες, ενώ προσπαθεί να βοηθήσει επίσης όσους αναζητούν εργασία. Σήμερα ζουν στην πόλη περίπου 100 άτομα με νόμιμο τρόπο (αιτούντες άσυλο, αναγνωρισμένοι πρόσφυγες κλπ). Οι υπόλοιποι αυξομειώνονται ανάλογα με την εποχή⁴⁹.

Η Αλβανική κοινότητα, ιδρύθηκε το 2009, ύστερα από πρωτοβουλία δασκάλων της αλβανικής γλώσσας, με αρχικό στόχο την πραγματοποίηση μαθημάτων σε παιδιά αλβανικής καταγωγής για να διατηρήσουν τη μητρική τους γλώσσα. Συμβάλλει επίσης στην προστασία των δικαιωμάτων των Αλβανών μεταναστών στην πόλη, ενώ μέσα από την επικοινωνία και την προβολή των ηθών και της κουλτούρας της στην τοπική κοινωνία, επιχειρεί να συμβάλλει στην ομαλότερη κοινωνική ένταξη των αλβανών μεταναστών σε αυτήν.

Ο σύλλογος Ρώσων αποτελείται από μετανάστες από αρκετές ακόμα χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (Ουκρανία, Λιθουανία κ.α.), ενώ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην προώθηση του ρώσικου πολιτισμού στην πόλη καθώς διατηρεί χορευτικό όμιλο ρώσικων παραδοσιακών χωρών με μαζική συμμετοχή τόσο από παιδιά της κοινότητας όσο και από ντόπιους. Έχει λάβει μέρος σε αρκετές εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται υπό την αιγίδα του Δήμου Πατρέων.

Τέλος, η Βουλγάρικη κοινότητα, συμμετέχει ενεργά από το 2011 στο ΣΕΜ και προσπαθεί να αναδείξει τα στοιχεία της κουλτούρας του βουλγάρικου λαού στη λειτουργία της τοπικής κοινωνίας, με στόχο την ομαλή ένταξη τους σε αυτήν. Σήμερα στην πόλη ζουν περισσότεροι από 2 χιλιάδες Βούλγαροι μετανάστες, στην πλειοψηφία τους ρομά⁵⁰.

⁴⁹ Η πληροφορία προέρχεται από τη συνέντευξη που μου παραχώρησε ο πρόεδρος του συλλόγου Α. Ν.

⁵⁰ Η πληροφορία προέρχεται από τη συνέντευξη που μου παραχώρησε η Π.Π., εκ των ιδρυτικών μελών του συλλόγου Βουλγάρων Πάτρας.

Από όλους τους εκπροσώπους των μεταναστευτικών κοινοτήτων της πόλης διατυπώνεται το αίτημα και η αναγκαιότητα για περισσότερη δικτύωση και προβολή των διαφορετικών πολιτισμών που ζουν στην Πάτρα, μέσα από την παγίωση εκδηλώσεων και θεσμών σε μόνιμη βάση, αλλά και μέσα από την παραχώρηση ενός κτιρίου από το δήμο όπου θα μπορεί να αποτελεί σταθερό σημείο αναφοράς για τα μέλη τους, για τη στέγαση των δραστηριοτήτων τους και για την γνωριμία και συναναστροφή τους με τον ντόπιο πληθυσμό.

Επίσης στην Πάτρα λειτουργεί και κοινότητα Φιλιππινέζων που στο παρελθόν έχει αναπτύξει δράση⁵¹. Τέλος, λειτουργεί και ένας άτυπος σύλλογος- «στέκι» των Σουδανών της Πάτρας επί της οδού Καποδιστρίου και Θεμιστοκλέους.

⁵¹ Η Φιλιππινέζικη Κοινότητα της Πάτρας στην «active trip»
<http://onlinepressblog.blogspot.gr/2014/04/active-trip.html> (πρόσβαση 24/6/2014)

B.4. Η στάση των τοπικών ΜΜΕ απέναντι στους μετανάστες: η εφημερίδα “Πελοπόννησος” σε δυο διαφορετικές στιγμές του μεταναστευτικού φαινομένου της Πάτρας.

B.4.1 Μετανάστες και ΜΜΕ

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, ο μετανάστης ζει στη χώρα έχοντας στιγματιστεί με την αρνητική εικόνα της παρανομίας, η οποία συνδυαζόμενη με τις κοινωνικές της συνέπειες, την αύξηση της ανεργίας και της εγκληματικότητας, εστίασε όλο το δημόσιο ενδιαφέρον στην ενοχή και την υπαιτιότητα του ίδιου του μετανάστη. Στην πλειοψηφία του, ο ελληνικός τύπος, κυρίως με την επαναλαμβανόμενη παρουσίαση ειδήσεων που αφορούν στην εγκληματικότητα των διαφόρων εθνοτικών ομάδων, συμβάλει στη συγκρότηση της εικόνας της επικινδυνότητας των μεταναστών (Πουλογιαννοπούλου, 2010). Η αρνητική στερεοτυπική εικόνα των μεταναστών οργανώνεται στη βάση της εθνικής ταυτότητας των υποκειμένων στα πλαίσια της διομαδικής διαφοροποίησης και σύγκρισης και ενισχύεται τόσο από τη συνειδητή χρησιμοποίηση συγκεκριμένου λεξιλογίου, την ποιότητα των χαρακτηρισμών που τους αποδίδονται και την τεχνική της αφήγησης, όσο και από το ύφος της πλειοψηφίας των δημοσιευμάτων (Πουλογιαννοπούλου, 2010). Μετά τη μαζική άφιξη- Αλβανών κυρίως- μεταναστών στις αρχές της δεκαετίας του 1990 κυριάρχησε στο δημόσιο χώρο το αρνητικό στερεότυπο εξίσωσης του «αλλοδαπού» με τον «λαθρομετανάστη» ο οποίος στη συνέχεια ταυτίστηκε με τον «επικίνδυνο εγκληματία» (Καρύδης, 2004).

Αργότερα, με τη μαζική εισροή μεταναστών από χώρες της Ασίας και της Αφρικής, το στερεότυπο αυτό διευρύνεται και εξελίσσεται. Σε γενικές γραμμές, η συμμετοχή του λόγου των έντυπων και ηλεκτρονικών Μ.Μ.Ε. (ειδικά της τηλεόρασης) στην εγκληματοποίηση της κοινότητας των μεταναστών είναι έκδηλη μέσα από την κατασκευή και χρήση κοινωνικών κατηγοριών, όπως για παράδειγμα η «λαθρομετανάστευση». Η

τάση των μέσων ενημέρωσης να υπερπροβάλλουν την εγκληματική δραστηριότητα των μεταναστών αναπαράγει τη σύνδεση των εννοιών «(λαθρο)μετανάστης» και «εγκληματίας» και προωθεί τη σύνδεση αυτή στην αντίληψη του κοινού με επακόλουθο τη δημιουργία μιας κουλτούρας φόβου και ανασφάλειας (Πουλογιαννοπούλου, 2010)

Ειδικά σε περιόδους όπου η κοινωνία βρίσκεται σε κρίση, ο εγκληματίας εμφανίζεται ως υπαίτιος της διάρρηξης του κοινωνικού ιστού και η απομάκρυνση, η εκδίωξη του ως η λύση για τη διατήρηση της εσωτερικής κοινωνικής συνοχής (Melossi, 1999: 21-28). Συγκεκριμένα για τους μετανάστες στη χώρα μας η κοινωνική πραγματικότητα του εγκλήματος σε μεγάλο βαθμό υποκαθίσταται, από μία φανταστική πραγματικότητα, κατασκευασμένη με στερεότυπα. Βασικά προωθητικά στοιχεία της κατασκευής αυτής αποτελούν η ιστορικά λανθάνουσα αλλά υπαρκτή τάση ξενοφοβίας, η διαμεσολάβηση των Μ.Μ.Ε. σχετικά με την εμπέδωση των υφιστάμενων προκαταλήψεων και την δημιουργία νέων και η κατασταλτική δράση των διωκτικών αρχών. Γενικότερα, η ποινικοποίηση-εγκληματοποίηση της μεταναστευτικής κοινότητας έγκειται στη συγκρότηση ενός αρνητικού στερεοτύπου που συνδέει τον αλλοδαπό με το λαθρομετανάστη και αυτόν με τον εγκληματία. Μάλιστα, το συγκεκριμένο στερεότυπο είναι τόσο ισχυρό που ακόμα κι αν ομαλοποιηθεί το καθεστώς των μεταναστών, αυτό συνεχίζει να υφίσταται (Καρύδης, 2004:217). Τα ΜΜΕ, δηλαδή, αναπαριστούν, επηρεάζουν και ανακατασκευάζουν κοινωνικές πραγματικότητες, με αποτέλεσμα να διαμορφώνουν ένα αρνητικό συλλογικό φαντασιακό για ανθρώπους συγκεκριμένων εθνοτήτων, αλλά και φύλου, μέσα από επιλεκτικές απλουστεύσεις και αποσιωπήσεις (Πανούσης, 2006).

Κάτι αντίστοιχο με όσα γενικά περιγράφονται παραπάνω συνέβη και στην Πάτρα ιδιαίτερα την περίοδο ύπαρξης του καταυλισμού ως του μοναδικού αυτοσχέδιου καταφυγίου για χιλιάδες Αφγανούς πρόσφυγες που συνέρρεαν καθημερινά στην πόλη. Τα μέσα ενημέρωσης -ηλεκτρονικά και έντυπα- της Πάτρας ξεκινούν από τον Οκτώβρη του 2007 και κατά βάση εξαιτίας της σημαντικής αύξησης του πληθυσμού των μεταναστών

στην πόλη μια ανηλεή επίθεση απέναντι στους πρόσφυγες και μετανάστες που κινούνται στην περιοχή της λιμενικής ζώνης και περιλαμβάνουν μια σειρά από κατηγορίες που την ίδια περίοδο, αλλά και μέχρι σήμερα διατυπώνονται για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες της πρωτεύουσας.

Μερικά χρόνια αργότερα, το Μάη του 2012, τα μέσα ενημέρωσης της πόλης λειτούργησαν ξανά καθοριστικά στη στοχοποίηση των μεταναστών που διαβιούσαν στο παλιό εργοστάσιο της Πειραιϊκής – Πατραϊκής από κάποιους κατοίκους των νοτίων συνοικιών της Πάτρας.

Ειδικά οι τοπικές εφημερίδες, κυρίως λόγω της μεγάλης αναγνωσιμότητας τους σε καθημερινό επίπεδο σε πάρα πολλούς κοινωνικούς χώρους (γραφεία, δημόσιες και ιδιωτικές υπηρεσίες, καφενεία κ.α.) με μια σειρά από δημοσιεύματα που κατηγορούν γενικά τους μετανάστες ως επικίνδυνους εγκληματίες, υγειονομική βόμβα έτοιμη να διασπείρει λοιμώδη νοσήματα, υπόπτους βιασμών και προσάπτοντας διάφορες άλλες αβάσιμες κατηγορίες, συνέβαλαν σημαντικά στην διαμόρφωση αρνητικής, και κάποιες φορές ρατσιστικής, στάσης μερίδας των ντόπιων σε βάρος των μεταναστών.

B.4.2 Επιλογή της εφημερίδας και του χρόνου της έρευνας

Η επιλογή της εφημερίδας Πελοπόννησος για την παρούσα έρευνα έγινε με κριτήριο την καθημερινή, αδιάκοπη και σημαντική κυκλοφορία της. Πρόκειται για μια από τις παλαιότερες εφημερίδες στην Ελλάδα και είναι από τα σημαντικότερα μέσα ενημέρωσης στη Δυτική Ελλάδα. Κυκλοφόρησε για πρώτη φορά στις 10 Ιουλίου 1886, ενώ σήμερα κυκλοφορεί σε Αχαΐα, Ηλεία, Αιτωλοακαρνανία και Αθήνα⁵².

52

[http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B5%CE%BB%CE%BF%CF%80%CF%8C%CE%BD%CE%BD%CE%B7%CF%83%CE%BF%CF%82_\(%CE%B5%CF%86%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%](http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B5%CE%BB%CE%BF%CF%80%CF%8C%CE%BD%CE%BD%CE%B7%CF%83%CE%BF%CF%82_(%CE%B5%CF%86%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%)

Μεθοδολογική επιλογή της έρευνας αποτέλεσε η εξέταση μιας εφημερίδας η οποία θα είχε τη δυνατότητα να καλύψει χρονολογικά όλη την υπό εξέταση περίοδο. Τόσο αυτή της περιόδου ύπαρξης του καταυλισμού της Ηρώων Πολυτεχνείου, όσο και αυτή της δολοφονίας Λαζανά και των όσων ακολούθησαν στην περιοχή του πρώην εργοστασίου της Πειραιϊκής-Πατραϊκής. Επίσης, δεν πρέπει να παραβλέψουμε και το μεγάλο ποσοστό αναγνωρισιμότητας που κατέχει η εν λόγω εφημερίδα στο αναγνωστικό κοινό της πόλης. Εδώ και αρκετά χρόνια, η «Πελοπόννησος» είναι η εφημερίδα με τη μεγαλύτερη κυκλοφορία στην Πάτρα, πουλώντας περίπου 2.500 φύλλα την ημέρα⁵³

Στην πρώτη περίπτωση, επιχειρείται να αποδοθεί το κλίμα που σε μεγάλο βαθμό κατασκευάστηκε σε βάρος των μεταναστών ώστε να επέλθει η τελική εκκένωση του καταυλισμού και η καταστροφή του ως φυσικό επακόλουθο. Ανάμεσα στις 10 Οκτώβρη 2007 και στις 28 Ιουλίου 2008 εξετάστηκαν συνολικά 44 φύλλα της εφημερίδας, τα οποία έκανα τις πιο εκτενείς αναφορές και συνήθως έθεταν κεντρικά το μεταναστευτικό ζήτημα είτε στην αρχική σελίδα, είτε στα εσωτερικά άρθρα τους. Από αυτά, στα 34 φύλλα γίνεται αναφορά στο κεντρικό θέμα του εξωφύλλου, ενώ σε ακόμα 5 υπάρχει αναφορά στο πρωτοσέλιδο, σε πιο περιορισμένη έκταση. Στα υπόλοιπα πέντε φύλλα που δεν έχουν αναφορά στο πρωτοσέλιδο, υπάρχει ρεπορτάζ της εφημερίδας σε εσωτερικές σελίδες. Συνολικά εντοπίστηκαν 78 άρθρα σχετικά με το μεταναστευτικό ζήτημα της Πάτρας σε αυτά τα φύλλα. Από αυτά, τα 17 σχετίζονται με τις αστυνομικές παρεμβάσεις πάνω στο ζήτημα (επιχειρήσεις -"σκούπα", συλλήψεις, απόπειρες εκκένωσης του καταυλισμού κ.α.). Ακόμη 13 άρθρα αναφέρονται στη διαχείριση του ζητήματος από εμπλεκόμενους φορείς (συσκέψεις ανάμεσα σε Δήμο, Νομαρχία, Υπουργεία, σχέδια επίλυσης του ζητήματος κ.α.)

[CE%AF%CE%B4%CE%B1](#)) (πρόσβαση 13/6/14)

⁵³ Επίσημα συγκεντρωτικά στατιστικά στοιχεία για την κυκλοφορία των εφημερίδων στην Πάτρα τα τελευταία 7 χρόνια, δεν υπάρχουν. Ύστερα από προσωπική μου επικοινωνία με δημοσιογράφους τόσο της «Πελοποννήσου», όσο και άλλης τοπικής εφημερίδας, μου επιβεβαιώθηκε ότι σε ημερήσια βάση, η «Πελοπόννησος» έχει τη μεγαλύτερη κυκλοφορία, ενώ ακολουθεί η εφημερίδα «Γνώμη» με λιγότερες από τις μισές πωλήσεις. Από προσωπική εμπειρία μπορώ να επιβεβαιώσω την πολύ μεγαλύτερη αναγνωσιμότητα της, καθώς η εφημερίδα βρίσκεται καθημερινά σε δεκάδες κεντρικές καφετέριες, δημόσιες και ιδιωτικές υπηρεσίες και είναι συνηθισμένο από πολύ κόσμο να διαβάζει τις τοπικές εφημερίδες σε τέτοια μέρη.

Επίσης, 23 άρθρα σχετίζονται με την εγκληματικότητα (κλοπές, βιασμοί, συγκρούσεις ανάμεσα σε διαφορετικές εθνικές ομάδες μεταναστών κ.α.) των μεταναστών, την πολιορκία της λιμενικής ζώνης από την πλευρά τους και τις συνθήκες υγιεινής υπό τις οποίες ζουν, γεγονός που τους καθιστά απειλή για τους ντόπιους. Δύο άρθρα σχετίζονται με τη γεωπολιτική ανάλυση που σύμφωνα με την εφημερίδα γεννάει στρατιές προσφύγων οι οποίοι αναμένονταν στην Πάτρα αργά ή γρήγορα, Τέσσερα άρθρα αναφέρονται στην αγανάκτηση των κατοίκων της περιοχής της Ηρώων Πολυτεχνείου και στις αντιδράσεις τους. Συνολικά 6 άρθρα αναφέρονται στην δημιουργία κέντρου φιλοξενίας στην περιοχή της Πάτρας και των περιχώρων της (ΜΟΜΑ, Δρέπανο κλπ.). Τέλος, 3 άρθρα αναφέρονται σε εκθέσεις διεθνών οργανισμών που διατυπώνουν αυστηρές κρίσεις για τις συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών στην Πάτρα και για τις ευθύνες της ελληνικής πολιτείας, 6 κάνουν λόγο για τα προβλήματα των μεταναστών ή μεταφέρουν τις θέσεις κομμάτων και οργανώσεων φιλικά διακείμενων στους μετανάστες και 4 σχετίζονται με κινήσεις στήριξης των μεταναστών (διαδηλώσεις αλληλεγγύης, περιφρούρηση του καταυλισμού σε περιόδους όπου αναμενόταν η εκκένωση του).

Στη δεύτερη περίοδο επιχειρείται να φανεί πώς μέσα σε λίγες μόνο μέρες μπορεί να δημιουργηθεί κλίμα απόδοσης συλλογικής ευθύνης στους μετανάστες για ένα μεμονωμένο έγκλημα και τα τραγικά αποτελέσματα που γεννιούνται στη συνέχεια. Από τα συνολικά 12 φύλλα της εφημερίδας που εξετάζονται στο διάστημα 20 έως 31 Μαΐου 2012, τα 11 παρουσιάζουν το ζήτημα στο κεντρικό θέμα της πρώτης σελίδας. Συνολικά, 50 άρθρα της εφημερίδας ασχολούνται με το θέμα σε αυτό το διάστημα. Από αυτά, τα 20 αναφέρονται στην οργή και στις κινητοποιήσεις των κατοίκων ύστερα από τη δολοφονία Λαζανά. Τα 5 από τα 20 επιχειρούν να διαχωρίσουν την ειρηνική διαμαρτυρία των κατοίκων από τα επεισόδια μπροστά στην Πειραιϊκή – Πατραϊκή, τα οποία τα αποδίδουν στη δράση ακραίων στοιχείων και συγκεκριμένα σε μέλη της Χρυσής Αυγής. Στα νέα μέτρα της ΕΛ.ΑΣ. Στην περιοχή και στην εντονότερη παρουσία της αναφέρονται 6 άρθρα, ενώ 4 άρθρα σχετίζονται

με τη συζήτηση γύρω από τη δημιουργία κέντρου κράτησης μεταναστών στην Αχαΐα. Επίσης, 5 άρθρα αναφέρονται στον ξυλοδαρμό του βουλευτή Αχαΐας της Χρυσής Αυγής, Μιχάλη Αρβανίτη, υπερασπιζόμενα το δικαίωμα στη σφαιρική ενημέρωση και στην ελευθερία της άποψης. Προσωπικές απόψεις συντακτών της εφημερίδας γύρω από το ζήτημα της βίας και της επίλυσης του μεταναστευτικού προβλήματος εντοπίζουμε σε 4 άρθρα. Επιπλέον, 2 αναφέρονται αμιγώς στο περιστατικό της δολοφονίας και άλλα 2 στην εγκληματική φύση του δράστη. Με την κακή διεθνή εικόνα της πόλης και της χώρας ύστερα από τα βίαια επεισόδια ασχολούνται 2 άρθρα, ενώ άλλα 2 αναφέρονται στη σύσκεψη φορέων για την επίλυση του ζητήματος και στα πενιχρά και αόριστα αποτελέσματά της. Τέλος, 3 άρθρα φιλοξενούν “φιλομεταναστευτικές απόψεις. Ένα φιλοξενεί μια δήλωση ορισμένων μεταναστών που διέμεναν στην Πειραιϊκή-Πατραϊκή, ενώ 2 μεταφέρουν ανακοινώσεις κομμάτων που εναντιώνονται στο ρατσισμό, στην αστυνομική καταστολή και στέκονται αλληλέγγυα στους μετανάστες.

B.4.3 Πρώτη περίοδος (Οκτώβρης 2007-Νοέμβρης 2008)

Στο τεύχος της 11ης Οκτωβρίου του 2007 διαβάζουμε στην πρώτη σελίδα: «*Νέο SOS της διεύθυνσης Υγείας για την αθλιότητα του Καταυλισμού: η πόλη σε κίνδυνο. Άμεσος κίνδυνος διασποράς λοιμωδών νοσημάτων από καταυλισμό των μεταναστών*». Στις εσωτερικές σελίδες γίνεται εκτενής αναφορά στην υγειονομική έκθεση που κρούει «τον κώδωνα του κινδύνου προς τις τοπικές αρχές προκειμένου να ληφθούν μέτρα προστασίας για όλους του πολίτες καθώς υπάρχει κίνδυνος διασποράς νοσημάτων που μεταδίδονται από άνθρωπο σε άνθρωπο (ηπατίτιδες, έιτζ κλπ.) ή από έντομα και τρωκτικά στον άνθρωπο (λειψμανίαση, λεπτοσπείρωση κλπ.) ή ακόμα από μη σωστό τρόπο διαχείρισης

τροφίμων (πχ. Ελονοσία)»⁵⁴. Παράλληλα στην ίδια σελίδα δημοσιεύεται και ανακοίνωση ορισμένων πολιτών της περιοχής της έξω Αγκυιάς που μεταξύ άλλων αναφέρει τα εξής: «Εμείς που ζούμε εδώ και τους παρατηρούμε κάθε μέρα έχουμε να σημειώσουμε πως έχουν γίνει θρασύτατοι. Μετακινούνται σε ομάδες των 5-10 ατόμων και θεωρούν πλέον το χώρο δικό τους με τάση να επεκτείνονται όπου μπορούν. Οι γυναίκες και οι κόρες μας δεν κυκλοφορούν ούτε το πρωί μόνες. [...] Ο τόπος έχει μετατραπεί σε έναν απέραντο βόθρο όπου δέχεται τα περιπτώματα όλων αυτών με αποτέλεσμα η βρόμα να είναι αφόρητη»⁵⁵.

Στο φύλλο της επόμενης μέρας διαβάζουμε στη σελίδα 4: «Απόβαση στην ανοχύρωτη πόλη από 1.000 αλλοδαπούς. Έχουν καταλάβει κάθε χώρο στην παραλιακή ζώνη, ενώ κοιμούνται όπου βρουν και σιτίζονται με ότι βρουν. [...] Έχουν γίνει πιο επικίνδυνοι από παλαιότερα. Έχουν αυξηθεί τα περιστατικά επιθέσεων σε βάρος λιμενικών, αστυνομικών, αλλά και οι παρενοχλήσεις σε διερχόμενους πολίτες». Τέλος γίνεται μια ακόμα χαρακτηριστική νύξη πως οι «λαθρομετανάστες» αποτελούν πρόβλημα και για έναν ακόμα λόγο: «Εκτεθήκαμε και με κρουαζιερόπλοιο πλοίο που άραξε στο λιμάνι και οι τουρίστες έφριξαν».

Στις 14 Οκτωβρίου 2007 αναφέρεται χαρακτηριστικά στη σελίδα 4: «Αφγανική ζώνη το λιμάνι. Αφγανοί πολιορκούν ανενόχλητοι τις πύλες του λιμανιού»⁵⁶. Συνεχίζοντας, στις 17 Οκτωβρίου, η εφημερίδα αναφέρει πως «έρχεται ποτάμι προσφύγων στην Πάτρα» εξαιτίας της εισβολής της Τουρκίας στο Βόρειο Ιράκ που είχε πραγματοποιηθεί εκείνη την περίοδο και προκάλεσε τη δημιουργία караβανιών προσφύγων που «αναζητούν τρόπους να περάσουν στο Αιγαίο». Μερικές μέρες μετά, στις 23 Οκτώβρη, και με αφορμή τις κακές καιρικές συνθήκες, η εφημερίδα αναγράφει στην πρώτη σελίδα: «Αίσχος στην οδό Ευρώτα. Εισβολή προσφύγων σε γιαπιά. Έξαλλοι οι κάτοικοι ζητούν λύση». Στο εσωτερικό το ρεπορτάζ συνεχίζει στο ίδιο ύφος: «Οι περισσότεροι αλλοδαποί έτρεχαν να σωθούν από τη

⁵⁴ Πελοπόννησος, 11/10/2007

⁵⁵ Πελοπόννησος, 11/10/2007

⁵⁶ Πελοπόννησος, 14/10/2007

βροχή και το κρύο βρίσκοντας καταφύγιο σε πάρκινγκ πολυκατοικιών και οικοδομές. [...] Πολλές οι διαμαρτυρίες από τους κατοίκους της περιοχής που καταγγέλλουν ότι οι αλλοδαποί προχωρούν σε ασχήμιες μέρα μεσημέρι αδιαφορώντας αν δίπλα τους κυκλοφορούν μικρά παιδιά»⁵⁷. Σε συνέχεια δηλώσεων κατοίκων που φιλοξενεί η εφημερίδα, τονίζεται πως οι κάτοικοι δεν είναι ρατσιστές, πλήρωσαν όμως πολλά χρήματα για να μείνουν σε αυτήν την περιοχή και για να έχουν καλή ποιότητα στη ζωή τους. Μόλις δύο μέρες μετά, στις 25 του ίδιου μήνα, η εφημερίδα φιλοξενεί εκτενές ρεπορτάζ για τη σύσκεψη φορέων που αποφάσισε να δώσει οριστική λύση στο πρόβλημα. Σύμφωνα με αυτή έπρεπε να ενισχυθούν τα μέτρα αστυνόμευσης και περίφραξης του λιμανιού ούτως ώστε να γίνει απροσπέλαστο. Μια τέτοια εξέλιξη θα απογοήτευε τους μετανάστες που θα αποφάσιζαν να φύγουν σταδιακά από την πόλη αντιλαμβανόμενοι πως «από εδώ δεν περνάνε»⁵⁸.

Σε όλες τις παραπάνω αναφορές είναι εμφανής η προσπάθεια που γίνεται από πλευρά της εφημερίδας να δημιουργήσει κλίμα φόβου στους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής. Επόμενο είναι και από τη δική της μεριά η τοπική εξουσία να υποσχεθεί παρεμβάσεις. Το ζήτημα όμως είναι αν οι παρεμβάσεις αυτές -κατασταλτικού κυρίως χαρακτήρα- θα μπορούσαν να επιλύσουν το πρόβλημα. Η εφημερίδα τοποθετείται παραδοσιακά στο χώρο της Νέας Δημοκρατίας και της κεντροδεξιάς παράταξης. Εκείνη την περίοδο, ο δήμαρχος της πόλης προέρχεται από το ΠΑΣΟΚ. Ειδικά στην προεκλογική περίοδο, ο δήμαρχος έχει δεχτεί επιθέσεις από την εφημερίδα η οποία υποστήριζε ανοιχτά τον έτερο υποψήφιο, Ευάγγελο Φλωράτο. Όμως, και κατά τη διάρκεια της περιόδου που εξετάζουμε η εφημερίδα εξαπολύει συχνές επιθέσεις σε βάρος του Δημάρχου κατηγορώντας τον για οχύρωση πίσω από πολιτικά, νομικά και οικονομικά ζητήματα ώστε να μην κάνει δεκτή τη δημιουργία του κέντρου υποδοχής στην περιοχή, εξαγγελία που είχε πραγματοποιηθεί από την κεντρική κυβέρνηση.

⁵⁷ Πελοπόννησος, 23/10/2007

⁵⁸ Πελοπόννησος, 25/10/2007

Στο φύλλο της 10ης Νοεμβρίου, αν και γίνεται παραδοχή της επιτυχημένης φύλαξης της λιμενικής ζώνης από το Λιμενικό Σώμα, δεν παρατηρείται μείωση του αριθμού των μεταναστών στην πόλη. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι «ενώ μέχρι τώρα κινούνταν κατά μήκος της παραλίας, τώρα έχουν αρχίσει να ανηφορίζουν προς τα εσωτερικά, κυρίως στην περιοχή της Αγυιάς αναζητώντας καταφύγιο σε άδεια σπίτια και σε νεοαναγειρόμενες οικοδομές». Στις 15 του ίδιου μήνα γίνεται πλέον σαφές πως τα μέτρα αστυνόμευσης στη λιμενική ζώνη δεν έδιωξαν σε καμία περίπτωση τους μετανάστες. Αντίθετα, όπως παρατηρεί ο συντάκτης το πρόβλημα γενικεύεται καθώς «η απώθηση των μεταναστών από τη λιμενική ζώνη και η δεινή θέση στην οποία έχουν περιέλθει, αυξάνει προοδευτικά την εγκληματικότητα στην ενδοχώρα». Παράλληλα δεν αποφεύγεται και μια ακόμα αναφορά στα «σημεία και τέρατα» που συμβαίνουν στον καταυλισμό της Ηρώων Πολυτεχνείου. Σύμφωνα με υπάλληλο της Διεύθυνσης Υγιεινής της Νομαρχίας Αχαΐας επικρατεί «βρώμα και δυσωδία» ενώ απορούν «πώς οι κάτοικοι της περιοχής ανέχονται αυτήν την κατάσταση και δεν έχουν ακόμα ξεσηκωθεί». Το κλίμα φόβου που διαμορφώθηκε το προηγούμενο διάστημα έρχεται τώρα να αντικαταστήσει η προτροπή σε ανάληψη πρωτοβουλιών και δράσεων από τους ίδιους τους κατοίκους.

Το Δεκέμβρη του 2007 η φύλαξη του λιμανιού περιορίζεται. Στο κυριακάτικο φύλλο της 2ας Δεκεμβρίου γίνεται λόγος για επεισόδια: «Τα πρώτα σοβαρά επεισόδια σημειώθηκαν τα ξημερώματα της περασμένης Παρασκευής όταν ομάδες Αφγανών επιτέθηκαν με πέτρες κατά λιμενικών. Ο πετροπόλεμος συνεχίστηκε για αρκετή ώρα μετατρέποντας την περιοχή του λιμανιού σε εμπόλεμη ζώνη». Καμία αναφορά δεν γίνεται στον βαρύ ξυλοδαρμό ενός ανήλικου Αφγανού από τον οδηγό μιας νταλίκας και λιμενικούς λίγες ώρες νωρίτερα, που ήταν και η αιτία που ξέσπασαν τα βίαια γεγονότα (Λαδάς, 2008:49). «Βράζει η λιμενική ζώνη» αναφέρει το εξώφυλλο της 3ης Δεκέμβρη. «Την ώρα που ο υφυπουργός εσωτερικών κατεβάζει των αριθμό των λαθρομεταναστών στην Πάτρα στους 1000, οι τελευταίοι όχι μόνο αυξάνονται και πληθύνονται αλλά κλιμακώνουν την κατά

ομάδες εισβολή τους στο λιμάνι της Πάτρας. Οι κάτοικοι στην Ηρώων Πολυτεχνείου αντιδρούν και μεθαύριο Τετάρτη κλείνουν το δρόμο». Την επόμενη μέρα η εφημερίδα οξύνει ακόμα περισσότερο το κλίμα. «Στους δρόμους βγαίνουν πια οι Πατρινοί. Η αστυνομία φοβάται συμπλοκές γιατί αναμένεται αντισυγκέντρωση αντιεξουσιαστών». Όμως στο φύλλο της 6ης Δεκέμβρη γίνεται εμφανές ότι μόνο ορισμένοι επαγγελματίες της περιοχής, οι τοπικές αρχές (δήμαρχος, νομάρχης) και λίγοι κάτοικοι συμμετείχαν στο συλλαλητήριο ενώ ποτέ δε σημειώθηκε κάποια αντισυγκέντρωση. Ο συντάκτης σημειώνει χαρακτηριστικά εμμένοντας στην πάγια στάση της εφημερίδας: «Η συμμετοχή των πολιτών ήταν δυσανάλογη σε σχέση με τον αριθμό των πολιτών που θίγονται άμεσα από την άναρχη συμπεριφορά των μεταναστών στη λιμενική ζώνη». Εύλογα λοιπόν αναρωτιέται κανείς ποιοί ήταν τελικά αυτοί οι κάτοικοι που δεν υπέφεραν άλλο την κατάσταση και ήταν αποφασισμένοι να πάρουν το νόμο στα χέρια τους. Πόσο μεγάλο πρόβλημα προξένησε η παρουσία του καταυλισμού στην περιοχή ώστε ελάχιστοι κάτοικοι να παρευρίσκονται σε αυτήν; Για ποιο λόγο καλλιεργήθηκε εμφυλιοπολεμικό κλίμα με αναφορά σε δήθεν αντισυγκεντρώσεις; Το Σάββατο 8 Δεκέμβρη σταδιακά σφίγγει ακόμα περισσότερο ο κλοιός γύρω από τον καταυλισμό. «Εντολή. Σκούπα στην Πάτρα. Μεθοδεύεται πλάνο εκκένωσης σε άμεσο χρόνο» σημειώνει η «Πελοπόννησος».

Στη σελίδα 5 του φύλλου της ίδιας μέρας -χωρίς παραπομπή στο πρωτοσέλιδο- φιλοξενείται δήλωση του γιατρού και αντινομάρχη Χ. Φραγκίδη που έλαβε πρωτοβουλία να γίνουν ιατρικές εξετάσεις στον καταυλισμό από γιατρούς. Ο ίδιος αναφέρει πως οι διαμένοντες στον καταυλισμό είναι ταλαιπωρημένοι και όχι ασθενείς. Συγκεκριμένα μόνο ένα άτομα βρέθηκε να έχει ηπατίτιδα Γ και 12 ηπατίτιδα Β (ποσοστό 3,5% όσο και στους υπόλοιπους ανθρώπους), δύο νόσοι που μεταδίδονται με το αίμα και θεραπεύονται. Επίσης σημειώνεται πως κανείς δεν είχε ηπατίτιδα Α. Είναι απορίας άξιος ο σκοπός των δημοσιευμάτων του προηγούμενου διαστήματος περί επικίνδυνων ασθενειών που

μεταδίδουν οι μετανάστες στους πολίτες. Το επόμενο διάστημα και μέχρι τα Χριστούγεννα η εφημερίδα κάνει συχνές αναφορές σε σχέδιο εκκένωσης του καταυλισμού μέσα στο μήνα Δεκέμβριο, πράγμα το οποίο δεν πραγματοποιείται. Στις 16 Δεκέμβρη επανέρχεται το ζήτημα της επικινδυνότητας για τη δημόσια υγεία που επιφέρει η ύπαρξη του καταυλισμού. Τονίζεται πως «κάτοικοι του οικοπέδου που έχει στηθεί ο εξαθλιωμένος καταυλισμός σκοπεύουν να κινηθούν νομικά εναντίον των προσφύγων με βασικό επιχείρημα τη διασφάλιση της δημόσιας υγείας».

Με την έναρξη του νέου έτους γίνεται σαφές ότι σχεδιάζεται εκκένωση του καταυλισμού. Το επερχόμενο Καρναβάλι που είναι σημείο-σταθμός για την πόλη επιβάλλει άλλωστε να μην υπάρχουν «εικόνες ντροπής» που θα αντικρίζουν οι τουρίστες. Με ένα μπαράζ δημοσιευμάτων στις 12 και 13 του μήνα, η εφημερίδα τονίζει: «Ξεδιπλώνεται σχέδιο εκκένωσης της παραλιακής. Πρώτα ενημέρωση των αλλοδαπών μετά εκκένωση. Ίδου η πόρτα της εξόδου. Φύγε, αλλιώς θα σε πετάξω με τις κλωτσιές». Στις 14 του μήνα το κλίμα τρόμου επανέρχεται: «Μαχαιρίες στο κέντρο της πόλης. Εκτός ελέγχου το προσφυγικό ενώ στο χώρο μπαίνουν ακραίες ομάδες». Η προσπάθεια δημιουργίας κλίματος φόβου και ανασφάλειας στους πολίτες είναι δεδομένη και απαραίτητη προϋπόθεση για να στρωθεί το έδαφος της ανενόχλητης εκκένωσης του καταυλισμού. «Φυλλάδιο ακροδεξιάς ομάδας βρήκαν στο κατώφλι τους κάτοικοι της οδού Ηρώων Πολυτεχνείου. Κανείς δεν μπορεί να προβλέψει τί θα γίνει εάν η ομάδα αυτή συναντηθεί με μέλη οργανώσεων της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς και αντιεξουσιαστικών ομάδων, κατά τη διάρκεια συγκεντρώσεων». Προς το τέλος του μήνα πραγματοποιούνται σταδιακά επιχειρήσεις-σκούπα. Όπως διαβάζουμε στην εφημερίδα από τις 22 ως τις 25 Ιανουαρίου: «Σήκωσαν 100 μετανάστες. Κρύφτηκαν όλοι. Τάραξε νερά η επιχείρηση. Κίνηση Νο2. Αποβολή των μεταναστών από τρώγλες και παραπήγματα. Στον κλοιό ο καταυλισμός. Απομακρύνθηκαν άλλοι 300 μετανάστες. Διορία δέκα ημερών στους υπόλοιπους».

Στις 30 Ιανουαρίου οι μετανάστες κάνουν ξεκάθαρες τις προθέσεις τους.

«Απάντησαν με κάθοδο των μυρίων. Αντεπίθεση των μεταναστών με μαζική διαδήλωση. Παγώνει τώρα το τελεσίγραφο. Η μαζική εμφάνιση 800 μεταναστών στο κέντρο της πόλης με τη συνδρομή πολλών δεκάδων τοπικών υποστηρικτών κατέδειξε ότι το σήριαλ έχει πολλά ακόμα επεισόδια. Οι αρχές δεν ενεργοποιούν το τελεσίγραφο». Επίσης, η εφημερίδα ενημερώνει πως μέλη της Κίνησης Υποστήριξης Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών παρέθεσαν συνέντευξη τύπου κατά την οποία τόνισαν πως θα προσφύγουν στη δικαιοσύνη κατά της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αχαΐας, αλλά και για την υποστήριξη των ανήλικων προσφύγων, καθώς όπως τονίζουν «εδώ και μια εβδομάδα εκτοπίζονται βιαίως από την αστυνομία». Ήταν η πρώτη φορά που οι πρόσφυγες έπαυαν να είναι μια εικόνα συνυφασμένη με τα κιγκλιδώματα του λιμανιού και τον καταυλισμό και έμπαινα μαζικά στον ιστό της πόλης, ζητώντας «άσυλο, ελευθερία μετακίνησης, δικαιώματα».

Μαθαίνουμε πως «περισσότερα από 150 περιστατικά διακομίστηκαν χθες από τον καταυλισμό των λαθρομεταναστών, με ασθενοφόρα του ΕΚΑΒ, προς τα 4 νοσοκομεία της πόλης προκειμένου να υποβληθούν σε περαιτέρω εξετάσεις μετά από διαπιστώσεις που έγιναν από γιατρούς του Κέντρου Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων στο χώρο του καταυλισμού».

Στις 3 Φλεβάρη η εφημερίδα τονίζει «πως οι μετανάστες επανέρχονται στη λιμενική ζώνη παρά τις προσπάθειες της αστυνομίας να τους αποτρέψει». Συγκεκριμένα «μεγάλη προσπάθεια να κρατήσει μακριά από τη λιμενική ζώνη τους μετανάστες καταβάλλει η τοπική ΕΛ.ΑΣ συνεχίζοντας τις προσαγωγές όσων εξ αυτών κυκλοφορούν στην περιοχή της παραλιακής ζώνης. Οι μετανάστες όμως επιστρέφουν». Στις 26 του μήνα Φεβρουαρίου, η εφημερίδα παρουσιάζει μια διαδικτυακή δημοσκόπηση που πραγματοποιήθηκε στη νέα, ανανεωμένη ηλεκτρονική ιστοσελίδα της. Σύμφωνα με αυτήν στο ερώτημα που τέθηκε στους επισκέπτες εάν συμφωνούν με τα μέτρα της αστυνομίας για την απώθηση των προσφύγων, το 71% απαντά θετικά, ενώ μόλις το 26% έδωσε αρνητική απάντηση. Παρά την προφανή στήριξη όσων τάχθηκαν υπέρ της απομάκρυνσης

των μεταναστών από την πόλη και εκκένωσης του καταυλισμού, η εφημερίδα θεωρεί υψηλό το ποσοστό των διαφωνούντων, γεγονός που το αποδίδει «στο κοινό του κυβερνοχώρου που διακατέχεται σε μεγαλύτερο ποσοστό από προχωρημένες απόψεις». Σημειώνεται μάλιστα πως «εάν το γκάλοπ απευθυνόταν στο μαζικό κοινό η ψαλίδα που χωρίζει τους συμφωνούντες από τους διαφωνούντες ενδεχομένως να ήταν μεγαλύτερη».

Στις 19 Μαρτίου 2008, η εφημερίδα φιλοξενεί στην τελευταία σελίδα μια πολύ ενδιαφέρουσα έκθεση του State Department των ΗΠΑ, που βασίζεται σε εκθέσεις της Διεθνούς Αμνηστίας και άλλων ΜΚΟ για την Πάτρα που περιλαμβάνει πολύ απαξιωτικές αναφορές για την πόλη και τη συμπεριφορά των φορέων απέναντι στους «παράνομους μετανάστες και τους ρομά». Συγκεκριμένα αναφέρεται «σε καταγγελίες για κακοποίηση μεταναστών από λιμενικούς στην Πάτρα». Γίνεται αναφορά σε περιστατικό που έλαβε χώρα το Σεπτέμβριο του 2006, όταν 40 μετανάστες κρατήθηκαν στο Κεντρικό Λιμεναρχείο και αναφέρθηκε ότι ορισμένοι ήταν χτυπημένοι. Επίσης γίνεται αναφορά στους ασυνόδευτους πολιτικούς πρόσφυγες, αλλά και στην κακομεταχείριση προσφύγων και αιτούντων πολιτικό άσυλο.

Από το καλοκαίρι του 2008 εμφανίζεται στο προσκήνιο η λύση της δημιουργίας κέντρου κράτησης στο νομό Αχαΐας και σχετικά κοντά στην πόλη της Πάτρας. Αυτό το γεγονός έχει τη σημασία του γιατί μέχρι τότε αποτελούσε αντικείμενο διχογνωμίας ανάμεσα στην τοπική και την κεντρική εξουσία το εάν μπορεί να κατασκευαστεί κέντρο φιλοξενίας στην πύλη εξόδου προς τη Δύση ή αν τέτοια κέντρα πρέπει να χτίζονται μόνο στις εισόδους (σύνορα Έβρου, νησιά ανατολικού Αιγαίου). Χαρακτηριστικά, στο φύλλο της 17ης Ιουλίου 2008 τονίζεται: «Βούληση για κέντρο υποδοχής από την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος. Ωστόσο δήμος και νομαρχία δείχνουν αντίθετοι. Ο Περιφερειάρχης προτίθεται να συγκαλέσει σύσκεψη φορέων μέχρι την ερχόμενη εβδομάδα, με ζητούμενο την εξεύρεση κατάλληλου χώρου -που θα διαμορφωθεί- για να μετεγκατασταθούν οι μετανάστες. Η πρωτοβουλία βρίσκει αλληλέγγυους δύο βουλευτές, το Μιχάλη Μπείρη (ΝΔ) και το Νίκο

Τσούκαλη (ΣΥΡΙΖΑ)».

Στις 19 Ιουλίου, πιθανότατα σε μια προσπάθεια συνολικής έκθεσης των βασικών μετώπων του μεταναστευτικού της Πάτρας εκείνη την περίοδο, η εφημερίδα φιλοξενεί τρία διαφορετικά θεματικά άρθρα. Στο αρχικό γίνεται αναφορά στην κομβική εκείνο τον καιρό διαφωνία του δημάρχου Α. Φούρα για δημιουργία κέντρου κράτησης στην πόλη της Πάτρας και στα προάστια της (π.χ. Δρέπανο Πατρών, ΜΟΜΑ). Συγκεκριμένα, αναφέρεται: «Η δημοτική αρχή θέλει να τορπιλίσει την ιδέα για δημιουργία χώρου προσωρινής φύλαξης και παίρνει αποστάσεις για τον καταυλισμό». Ο αρθρογράφος τονίζει χαρακτηριστικά: «Μέχρι σήμερα η δημοτική αρχή αποφεύγει συστηματικά να ασχοληθεί σοβαρά με την υπόθεση που μοιάζει με καυτή πατάτα, καθώς αισθάνεται να κινδυνεύει από -πολιτικά- εγκαύματα πρώτου βαθμού». Στο επόμενο άρθρο γίνεται αναφορά στις θέσεις της ελάσσονος αντιπολίτευσης, και συγκεκριμένα της παράταξης «Πάτρα μπροστά». Αναφέρεται «η πάγια θέση της δημοτικής κίνησης που αφορά την χορήγηση ασύλου και άδειας παραμονής. [...] Μάλιστα, ο επικεφαλής της παράταξης παρουσίασε ένα έγγραφο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες με το οποίο ταύτισε τις απόψεις και τις προτάσεις και της δικής του παράταξης. Τα μέτρα που προτείνονται είναι τα εξής:

- Άμεση βελτίωση συνθηκών κράτησης στο λιμεναρχείο Πατρών και στα κρατητήρια της αστυνομίας.

- Χορήγηση ασύλου – άδειας παραμονής ώστε να μπορούν να μετακινούνται ελεύθερα στη χώρα.

- Στις περιπτώσεις που συντρέχουν ανθρωπιστικοί λόγοι να τους χορηγούνται ταξιδιωτικά έγγραφα για να μεταβούν σε άλλες χώρες.

- Να ανασυγκροτηθεί το ΠΙΚΠΑ και στις εγκαταστάσεις του να φιλοξενούνται οι ανήλικοι πρόσφυγες

- Δημιουργία χώρου φιλοξενίας σε δημόσια έκταση κατάλληλη να προσφέρει ανθρώπινες συνθήκες διαβίωσης».

Στην επόμενη σελίδα γίνεται αναφορά στις «συνήθειες» συμπλοκές μεταξύ μεταναστών. Η εφημερίδα φιλοξενεί δηλώσεις του τότε αστυνομικού διευθυντή Αχαΐας, Σωτήρη Χρονόπουλου, ο οποίος αποδίδει τις συμπλοκές Αφγανών, Σομαλών και Σουδανών στη μάχη για επικράτηση στη διακίνηση μεταναστών.

Στο φύλλο της Τετάρτης 23 Ιουλίου 2008 φαίνεται πως οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης αναλαμβάνουν δράση ενάντια στη δημιουργία κέντρου φιλοξενίας στην περιοχή. «Την αντίθεση τους στη δημιουργία καταυλισμού αναμένεται να μεταφέρουν στην Αθήνα Δήμαρχος και Νομάρχης στη σύσκεψη που θα πραγματοποιηθεί την Παρασκευή για την αντιμετώπιση του προβλήματος με τους μετανάστες. Έκρηξη κατοίκων στο δημοτικό συμβούλιο». Η εφημερίδα τονίζει όμως πως «δεν αποκλείεται ο καταυλισμός να είναι το ένα μέρος του σχεδίου που θα εισηγηθούν τα κυβερνητικά στελέχη».

Στις 28 Ιουλίου, η «Π» κυκλοφορεί με πρωτοσέλιδο: «*Τα 5 “αν” για τους μετανάστες*’ αναφερόμενη προφανώς στα 5 σημεία που θεωρήθηκαν απαραίτητη προϋπόθεση για αποτελεσματική αντιμετώπιση του μεταναστευτικού ζητήματος της πόλης, στη συνάντηση μεταξύ των τοπικών φορέων και του Υπουργού Εσωτερικών που πραγματοποιήθηκε την Παρασκευή 25 Ιουλίου 2008 στην Αθήνα. «Ο χώρος είναι η πρώτη παράμετρος που έχει σημασία για τη δημιουργία Κέντρου Φιλοξενίας που πρόκειται να δημιουργηθεί στην ευρύτερη περιοχή. [...] Ο καταυλισμός που υπάρχει σήμερα πρόκειται να καταργηθεί ώστε να έχει νόημα το νέο Κέντρο. Έτσι αναμένεται να ενημερωθούν οι μετανάστες και να ειδοποιηθούν ότι μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα θα πρέπει να μετακινηθούν. [...] Η αστυνόμευση της λιμενικής ζώνης σε συνδυασμό με την κατάργηση του καταυλισμού εκτιμάται ότι μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά για την επιστροφή των μεταναστών στην Πάτρα. [...] Η παροχή του πολιτικού ασύλου με προτεραιότητα όσους ζουν στην Πάτρα και με επίσπευση των διαδικασιών για τη χορήγηση είναι ένα επιπλέον μέτρο που πιθανόν να μειώσει τον αριθμό των μεταναστών που βρίσκονται στην Πάτρα. Η αντίδραση των ομάδων αλληλεγγύης που λειτουργούν υπέρ των μεταναστών και η στάση που θα

κρατήσουν πάνω στα πέντε σημεία που ορίζει το νέο σχέδιο».

B.4.4. Δεύτερη Περίοδος: Η δολοφονία του Θανάση Λαζανά και το πογκρόμ στο παλιό εργοστάσιο της Πειραιϊκής-Πατραϊκής που ακολούθησε.

Η δεύτερη περίοδος του μεταναστευτικού ζητήματος της Πάτρας που εξετάζει η παρούσα εργασία είναι η περίοδο που ακολούθησε τη δολοφονία του Θανάση Λαζανά στην περιοχή Κρύα Ιτεών της Πάτρας. Η δολοφονία συνέβη ξημερώματα του Σαββάτου 19 Μαΐου 2012⁵⁹. Από την επόμενη κιόλας μέρα, η εφημερίδα «Πελοπόννησος» τοποθετεί ως κεντρική είδηση το ζήτημα. Διαβάζουμε στο εξώφυλλο της 20ης Μάη 2012: *«Οι άνανδροι ήθελαν και πήραν αίμα. Ξημερώματα Σαββάτου και λίγα μέτρα από το σπίτι του, στα Κρύα Ιτεών, ο 30χρονος Θανάσης Λαζανάς έπεφτε αιμόφυρτος μετά από συμπλοκή με τρεις αλλοδαπούς»*, ενώ στις μέσα σελίδες ο συντάκτης συνεχίζει: *«Παρακαλούσε για τη ζωή του, όμως οι δολοφόνοι του δεν συγκινήθηκαν από τις φωνές του [...] “σύμφωνα με τα όσα έχουν καταθέσει μάρτυρες εκτιμάται ότι ήταν αλβανικής καταγωγής»*⁶⁰.

Την επόμενη μέρα, κι «ενώ ακόμα διεξάγονται έρευνες για να εντοπιστούν οι δράστες» η εφημερίδα φιλοξενεί δήλωση του υπεύθυνου προεκλογικού αγώνα της Νέας Δημοκρατίας στην Αχαΐα, Θρασύβουλου Μαυρομμάτη: *«Μόλις 30 χρονών ήταν ο Θανάσης Λαζανάς που 3 λαθρομετανάστες δολοφόνησαν χθες τη νύχτα, πίσω από τα κτίρια της παλιάς Πατραϊκής, στην Παραλία Πατρών. Όμως, ούτε μια δήλωση συμπάθειας από τους ντόπιους “ανθρωπιστές” του ΣΥΡΙΖΑ ή της ΔΗΜΑΡ. Ούτε και από το Δήμος της Πάτρας. Αν βέβαια κάποιοι Έλληνες είχαν σκοτώσει έναν λαθρομετανάστη, τότε οι κάθε λογής “αντιρατσιστές” θα είχαν κάψει την πόλη»*⁶¹. Σε επόμενο άρθρο με τίτλο «είμαστε ξένοι

⁵⁹ <http://tablet.ethnos.gr/article.asp?catid=24041&subid=2&pubid=63662438> (πρόσβαση 13/6/14)

⁶⁰ Πελοπόννησος, 20/5/2012, σελ. 11

⁶¹ Πελοπόννησος, 21/5/2012, σελ. 2

στον τόπο μας» διαβάζουμε: «Γεγονός είναι πως από την πρώτη στιγμή, οι υποψίες στράφηκαν σε αλλοδαπούς. Η συνέχεια ήταν προβλέψιμη. Η ξενοφοβία των Πατρινών άρχισε να εκδηλώνεται εντονότερα. Οι κάτοικοι στην περιοχή των Ιτεών άρχισαν να ξεσηκώνονται ζητώντας εντονότερη αστυνόμευση και απομάκρυνση των μεταναστών που συνωστίζονται στην περιοχή λόγω της λειτουργίας του νέου λιμανιού»⁶².

Είναι εμφανές, ήδη από τις πρώτες δύο ημέρες, πως η εφημερίδα έχει ήδη στοχοποιήσει τους μετανάστες χωρίς χαρτιά που ζουν στην περιοχή. Ακόμα κι όταν την πρώτη μέρα, δεν υπάρχει κανένα στοιχείο για τη δολοφονία και καμιά επίσημη ενημέρωση από την αστυνομία, τονίζεται ότι «μάρτυρες εκτιμούν πως οι δράστες ήταν Αλβανοί». Το συμβάν φυσικά ξεσπά στη χρονική συγκυρία που μεσολαβεί ανάμεσα στις δύο εκλογικές αναμετρήσεις του Μαΐου και του Ιουνίου του 2012. Είναι η περίοδος που η ρατσιστική ρητορεία της Χρυσή Αυγής, που πλέον έχει εκλεγεί στο ελληνικό κοινοβούλιο, αρχίζει να υιοθετείται κι από άλλα κόμματα, κυρίως από αυτό της Νέας Δημοκρατίας, ώστε να πέσουν τα ποσοστά του ακροδεξιού κόμματος και να ενισχυθούν τα δικά τους. Είχαν περάσει μόλις λίγες εβδομάδες από τις δηλώσεις του τότε υποψήφιου πρωθυπουργού, Α. Σαμαρά: «Εμείς θα πρέπει -και θα είμαι καθαρός- να ανακαταλάβουμε τις πόλεις μας. Έχουν, σήμερα, καταληφθεί πολλές πόλεις στην Ελλάδα, από παράνομους λαθρομετανάστες. [...] Θα αρχίσουμε να μεταφέρουμε τους λαθρομετανάστες σε κέντρα υποδοχής και φιλοξενίας, μακριά από τις πόλεις και τις γειτονιές, που σήμερα στοιβάζονται»⁶³.

Στο εξώφυλλο της 22ας Μαΐου, διαβάζουμε: «Κοινωνική έκρηξη απειλεί την Πάτρα. Τσουνάμι οργής στη δυτική Πάτρα. Κινήσεις, χθες το βράδυ, κατά μεταναστών. Οι πολίτες αποπειράθηκαν να εισβάλλουν στην Πατραϊκή. Το αίμα του 30χρονου Πατρινού ερέθισε άγρια την τοπική κοινωνία. Ξεσηκωμός και πνεύμα αυτοδικίας μετά την κηδεία. Μια κλωτσιά στο σκύλο του θύματος η αφορμή του εγκλήματος». Στις εσωτερικές σελίδες αναφέρεται πως οι δράστες είναι τρεις Αφγανοί, οι οποίοι «διαπληκτίστηκαν με το θύμα

⁶² ο.π., σελ. 2

⁶³ <http://ndthessaloniki.gr/?p=6408> (πρόσβαση 13/6/14)

λόγω της συμπεριφοράς του σκύλου του. Η κατάληξη ήταν ο 30χρονος να δεχτεί έξι μαχαιριές στον θώρακα και τα χέρια». Στην ίδια στήλη φιλοξενούνται και δηλώσεις του διοικητή Ασφαλείας Πατρών, Άρη Ανδρικόπουλου, ο οποίος παραθέτει ορισμένα στοιχεία που σχετίζονται με την εξιχνίαση του εγκλήματος και τη σύλληψη του ενός εκ των τριών δραστών. Στην επόμενη σελίδα αναφέρεται πως «χθες το βράδυ υπήρχε προγραμματισμένη συνέλευση στα γραφεία του εκπολιτιστικού συλλόγου της περιοχής. Η κατάληξη ήταν οι συγκεντρωμένοι να κατευθυνθούν προς την Ακτή Δυμαίων και να επιδιώξουν να κλείσουν το δρόμο σε ένδειξη διαμαρτυρίας»⁶⁴. Στην πραγματικότητα, το βράδυ της Δευτέρας 21 Μάη πραγματοποιείται απλά συγκέντρωση διαμαρτυρίας ορισμένων κατοίκων. Στη συγκέντρωση παρεμβαίνει και ο νεοεκλεγείς βουλευτής της Χρυσής Αυγής, Μ. Αρβανίτης, συνοδευόμενος από μέλη του κόμματος⁶⁵. Οι κάτοικοι προσπαθούν να μην τον αφήσουν να καπηλευτεί τη συγκέντρωση. Η εφημερίδα όμως αγνοεί την στοχευμένη παρουσία του βουλευτή, ενώ ήδη προοικονομεί τα γεγονότα της επομένης, σαν να γνωρίζει καλά το τί πρόκειται να συμβεί. Το ίδιο βράδι, ο βουλευτής φιλοξενείται και σε πολλά τοπικά κανάλια, όπου καλεί τους πολίτες να πάρουν το νόμο στα χέρια τους.

Την επομένη, Τετάρτη 23 Μαΐου, επιβεβαιώθηκαν οι προβλέψεις της εφημερίδας. Με κεντρικό τίτλο «νεκρή η εξουσία, ζούγκλα η κοινωνία» περιγράφει όσα τραγικά επεισόδια πραγματοποιήθηκαν την προηγούμενη νύχτα στην Πειραιϊκή-Πατραϊκή. Στη σελίδα 14 αναφέρεται ότι «ήδη από το βράδι της Δευτέρας η αστυνομία είχε σταδιακά εκκενώσει την Πειραιϊκή-Πατραϊκή από μετανάστες για την αποφυγή των χειρότερων». Στην αμέσως επόμενη σελίδα αναγράφονται τα εξής στο κεντρικό ρεπορτάζ της εφημερίδας για τα συμβάντα. «Έξω οι ξένοι από την Ελλάδα φώναζαν οι συγκεντρωμένοι στην είσοδο της Π-Π και στη συνέχεια έκαναν έφοδο. Για μερικά λεπτά σημειώθηκαν μάχες σώμα με σώμα. Η αστυνομία αναγκάστηκε να κάνει ρίψη χημικών για να απομακρύνει τα 500 περίπου άτομα

⁶⁴ Πελοπόννησος, 22/5/2012, σελ. 4-5

⁶⁵ <http://www.patrastimes.gr/arthro.php?id=16758> (πρόσβαση 13/6/14)

που προσπάθησαν να εισβάλλουν στο παλιό εργοστάσιο». Αρκετά blog που εκφράζουν πολιτικούς χώρους που υπερασπίζονται τα δικαιώματα των μεταναστών επεσήμαναν ότι προκαλεί προβληματισμό η επιλογή της ΕΛ.ΑΣ να τοποθετήσει ένα λεωφορείο της αστυνομίας και μερικούς άνδρες των ΜΑΤ στην είσοδο του κτιρίου, την ώρα που γνώριζε πολύ καλά την παρουσία στην πόλη μελών της Χρυσής Αυγής⁶⁶ από άλλες περιοχές. Μάλιστα, εντύπωση προκαλεί η παρουσία κρανοφόρου που βρισκόταν στα επεισόδια τη μια στιγμή, μετά από λίγο να βρίσκεται στις γραμμές των αστυνομικών.⁶⁷ Το ερώτημα που προκύπτει είναι κατά πόσο θα μπορούσε να θεωρηθεί κατασκευασμένο το όλο γεγονός ώστε να οξυνθούν τα ρατσιστικά αντανακλαστικά της κοινωνίας, αφού με μερικές απλές κινήσεις, όπως με τη μεταφορά των μεταναστών από την Π-Π σε άλλο μέρος και την ενεργοποίηση πολλών αστυνομικών δυνάμεων που θα συνέβαλαν στον αποκλεισμό της ευρύτερης περιοχής, θα μπορούσαν να έχουν αποτραπεί φαινόμενα πογκρόμ. Γιατί άραγε, ενώ είχε ξεκινήσει η εκκένωση του κτιρίου από το βράδι της Δευτέρας, η εφημερίδα δημοσιοποιεί το περιστατικό μετά το ξέσπασμα των επεισοδίων; Ποιον εξυπηρετεί η απόκρυψη της απουσίας των περισσότερων μεταναστών από το παλιό εργοστάσιο; Γιατί η ΕΛ.ΑΣ, αν και γνώριζε για την παρουσία «ακραίων στοιχείων» δεν προχώρησε σε προληπτικές κινήσεις.

Στο φύλλο της επομένης, Πέμπτης 24 Μαΐου, αναφέρεται συγκεκριμένα: *«Πέρασε ένας ολόκληρος χειμώνας, κατά τη διάρκεια του οποίου ζούσαν εκεί έως και 500 μετανάστες, χωρίς να ανοίξει μύτη. [...] Μια νύχτα ήταν αρκετή για να αλλάξει πρόσωπο η Πάτρα. Έστω κι αν η πόλη, εδώ και χρόνια, βιώνει το πρόβλημα των μεταναστών, ουδέποτε είχε κινηθεί με ιδιαίτερη επιθετικότητα που να μυρίζει αίμα»*. Στη σελίδα 9 φιλοξενείται δήλωση του προέδρου του Εκπολιτιστικού Συλλόγου Ιεών: «Δεν θα χτυπούσαμε. Αποποιούνται οποιαδήποτε σχέση με τη Χρυσή Αυγή και τα προχθεσινά επεισόδια οι κάτοικοι, που τονίζουν πως το μόνο που επιθυμούσαν να εκφράσουν ήταν τη θλίψη και τον

⁶⁶ <http://www.newsbomb.gr/koinwnia/story/136439/epeisodia-stin-patra> (πρόσβαση 14/6/14)

⁶⁷ <http://www.patrastimes.gr/arthro.php?id=16993> (πρόσβαση 14/6/14)

αποτροπιασμό για την άνανδρη δολοφονία του Θανάση Λαζανά». Θα δούμε παρακάτω όμως πως τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά, καθώς και μέσα στους ίδιους τους κατοίκους υπάρχουν ρατσιστικοί θύλακες. Σε επόμενη σελίδα φιλοξενείται δήλωση σύσσωμων των πολιτικών κομμάτων και των φορέων της περιοχής που καταδικάζουν τα επεισόδια.

Φυσικά, η σημασία των γεγονότων δεν αργεί να επαναφέρει τη ρητορεία περί δημιουργίας κέντρου κράτησης μεταναστών στην περιοχή. Μάλιστα, στο φύλλο της Παρασκευής 25 του μήνα, γίνεται αναφορά του αντιπεριφερειάρχη Αχαΐας, Γρ. Αλεξόπουλου, για δημιουργία πλωτού κέντρου κράτησης ώστε να μην επιβαρυνθεί από την παρουσία των μεταναστών καμιά συνοικία της πόλης. Όπως αναφέρεται «ως πρόεδρος της ΤΕΔΚΝΑ (σ.σ. Τοπική ένωση δήμων και κοινοτήτων νομού Αχαΐας) είχε αντιμετωπίσει πολλές φορές την άρνηση των τοπικών κοινωνιών για τη δημιουργία ενός χώρου όπου θα διαβιούσαν ανθρώπινα οι μετανάστες και θα υπήρχε η δυνατότητα μια κάποιας καταγραφής τους.. Για να μην ερεθίσει περαιτέρω τις συνοικίες κατέφυγε στην ...υγρή λύση. Πρότεινε να εγκατασταθούν οι μετανάστες σε ένα πλοίο που θα λειτουργούσε ως πλωτό Κέντρο Προσωρινής Διαμονής»⁶⁸. Φυσικά, η συγκεκριμένη πρόταση δεν αποτελεί κάποια πρωτότυπη ιδέα του Αντιπεριφερειάρχη. Ήδη, ένα χρόνο πριν το υπουργείο Προστασίας του Πολίτη συζητούσε τη δημιουργία τέτοιων πλωτών κέντρων στα πρότυπα της Ολλανδίας⁶⁹ ενώ και το ίδιο το καλοκαίρι του 2012 η πρόταση δεν είχε ακόμα απορριφθεί.⁷⁰

Την επόμενη μέρα, Σάββατο 26 Μάη 2012, ο σχεδιασμός ξεκαθαρίζει ακόμα περισσότερο. Από την πρώτη σελίδα γίνεται σαφής η διάθεση της αστυνομίας να ενισχύσει τη φύλαξη της ευρύτερης περιοχής των νότιων συνοικιών της πόλης. *«Η ΕΛ.ΑΣ πάει προς νότο. Η Αστυνομία εγκαθίσταται πλέον στις νότιες συνοικίες και κυρίως εκεί που εκδηλώνονται αισθήματα ανασφάλειας των πολιτών. Ο φόνος του Θ. Λαζανά και οι έντονες*

⁶⁸ Πελοπόννησος, 25/5/2012

⁶⁹ <http://tvxs.gr/node/53770/302371> (πρόσβαση 27/6/14)

⁷⁰ <http://www.crime.gr/2180/articles/eksetazoy-n-ploto-kentro-kratisis-metanast/article.aspx> (πρόσβαση 27/6/14)

αντιδράσεις που προκλήθηκαν επιφέρουν σημαντικές επιχειρησιακές αλλαγές στην αστυνόμευση της ευρύτερης περιοχής των Ιεών και των Ζαρουχλειϊκών». Στις εσωτερικές σελίδες, πέραν του εκτενούς ρεπορτάζ στα σχέδια επιχειρησιακής αναβάθμισης της αστυνομίας στην περιοχή, φιλοξενούνται και 2 ακόμα σχετικές ειδήσεις. Η πρώτη αφορά μια δήλωση του πρώην υπουργού προστασίας του πολίτη, Μ. Χρυσοχοϊδη στην οποία εμφανίζεται «ως μοναδική λύση για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού στην Πάτρα τη δημιουργία κλειστού κέντρου φιλοξενίας, έτσι ώστε να μην κυκλοφορούν ελεύθεροι όσοι παράνομα μπαίνουν στη χώρα». Μάλιστα, ο πρώην υπουργός τονίζει πως «με αυτήν την πολιτική μπορούμε να αποφύγουμε τραγικά περιστατικά, όπως αυτό που συνέβη στην Πάτρα».⁷¹ Από την άλλη, συνεχίζει να φιλοξενείται και η άποψη που εκφράζεται από τους τοπικούς φορείς και κυρίως από το περιφερειακό συμβούλιο περί της δημιουργίας πλωτού κέντρου φιλοξενίας. «Στις έκτακτες καταστάσεις χρειάζονται άμεσα μέτρα» τονίζει ο αντιπεριφερειάρχης Γρ. Αλεξόπουλος⁷².

Στο κυριακάτικο φύλλο της εφημερίδας (27 Μάη) φιλοξενείται ένα πολύ ενδιαφέρον άρθρο του δημοσιογράφου Α. Βουλδή, το οποίο επιχειρεί να εστιάσει στην ουσία του ζητήματος, που είναι η απουσία συγκεκριμένης πολιτικής διαχείρισης του προβλήματος, η οποία το διαιωνίζει. Σε αυτήν την απουσία οφείλονται τα όσα συνέβησαν εκείνες τις μέρες και όσα θα συμβούν στο μέλλον. «Οι απαντήσεις των αρμόδιων σε ανάλογες καταστάσεις είναι περίπου αυτόματες. Μπουζουριάζουν κακήν κακώς τους λαθρομετανάστες, άλλοτε σε αστυνομικές κλούβες και άλλοτε σε ναυλωμένα λεωφορεία και τους στέλνουν μακριά. Δεν πληροφορούμαστε πάντα τους ενδιάμεσους σταθμούς, αλλά άπαντες γνωρίζουμε το που θα καταλήξουν. Στην περιοχή από όπου ξεκίνησαν το σύντομο ταξίδι που τους επέβαλαν»⁷³. Και είναι πραγματικότητα πως για όσους η μόνη τους επιθυμία είναι το πέρασμα στη δυτική Ευρώπη, το λιμάνι της Πάτρας θα αποτελεί το διαρκή και αναγκαστικό

⁷¹ Πελοπόννησος, 26/5/2012, σελ.3

⁷² Πελοπόννησος, 26/5/2012, σελ. 5

⁷³ Πελοπόννησος, 27/5/2012, “Εβδομαδιαίες συνωμοσίες” σελ. 7

προορισμό τους.

«Τον φοβούνταν όλοι οι Αφγανοί»⁷⁴ είναι ο τίτλος του επόμενου άρθρου που σχετίζεται με τη σύλληψη ενός υπόπτου για το φόνο. «Εάν κάποιος ήθελε να ταξιδέψει παράνομα για Ιταλία έπρεπε πρώτα να αποτανθεί σε αυτόν. Ήταν ένας από τους βασικούς εγκφάλους παράνομης διακίνησης στην περιοχή μας».

Τη Δευτέρα 28 Μάη, στο κεντρικό θέμα της εφημερίδας φιλοξενείται η ανοιχτή συζήτηση που πραγματοποίησε η «Επιτροπή Αγώνα των κατοίκων της περιοχής των Ιτεών» ζητώντας δεσμεύσεις από την Πολιτεία για το μεταναστευτικό. «Είμαστε αποφασισμένοι να φτάσουμε μέχρι και σε κλείσιμο του λιμανιού εάν δούμε ότι το πρόβλημα συνεχίζεται» τόνισαν. Επίσης «δήλωσαν για μια ακόμα φορά πως δεν θα επιτρέψουν ο αγώνας τους να μετατραπεί σε αντικείμενο της όποιας πολιτικής ή άλλης εκμετάλλευσης»⁷⁵. Δύο μόλις μήνες μετά και συγκεκριμένα στις 24 Ιουλίου 2012, συνελήφθη ένα μέλος αυτής της επιτροπής αγώνα, ο Δ. Μούζος, για ξυλοδαρμό ενός Τυνήσιου μετανάστη, του Abudee Billal.⁷⁶ Επιπλέον, η υπόθεση περιλαμβάνεται και στις εκατοντάδες υποθέσεις από όλη την Ελλάδα που βρίσκονται υπό τον έλεγχο της δικαιοσύνης και στοιχειοθετούν την κατηγορία της εγκληματικής οργάνωσης για τη Χρυσή Αυγή. Σύμφωνα με αυτήν την έκθεση, ο Μούζος θεωρείται από την ΕΛ.ΑΣ μέλος της Χρυσής Αυγής⁷⁷.

Στα φύλλα της 29ης, 30ης και 31ης Μαΐου γίνεται διαρκώς αναφορά στην ανάληψη δράσεων από τους κατοίκους της περιοχής. «Για πρώτη φορά δικτυώνονται οι συνοικίες που αισθάνονται πνιγμό από το μεταναστευτικό πρόβλημα». «Συγκροτείται ενιαίο ρεύμα πολιτών που εγείρει απαίτηση οργανωμένης πολιτικής στο μεταναστευτικό ζήτημα»⁷⁸.

Συγκεκριμένα, οι κάτοικοι ζητούν τα εξής:

⁷⁴ ο.π., σελ.9

⁷⁵ Πελοπόννησος, 28/5/2012, σελ.5

⁷⁶ http://www.kinisipatras.gr/index.php?view=article&catid=15%3A--2012&id=90%3A-24-7-2012&format=pdf&option=com_content&Itemid=78&lang=el Δελτίο τύπου της κίνησης υπεράσπισης μεταναστών Πάτρας για το συμβάν του ξυλοδαρμού. (πρόσβαση 15/7/2014)

⁷⁷ <http://www.efsyn.gr/?p=215700> (πρόσβαση 15/7/2014)

⁷⁸ Πελοπόννησος, 30/5/2012, σελ. 10

1. «Εξιχνίαση και σύλληψη των δολοφόνων του Θανάση Λαζανά.
2. Να κηρυχθεί η πόλη της Πάτρας σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης.
3. Τη λήψη άμεσων μέτρων για την αποκατάσταση του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών.
4. Την κατάργηση των νόμων και των συμφωνιών που επί σειρά ετών διογκώνουν το πρόβλημα
5. Την τοποθέτηση όλων των πολιτικών κομμάτων πάνω στο θέμα και την κατάθεση προτάσεων».⁷⁹

Στις 29 Μαΐου φιλοξενείται η δήλωση κάποιων μεταναστών: «Είμαστε πολύ λυπημένοι για το θάνατο του 29χρονου παιδιού. Δίνουμε τα συλλυπητήρια μας στην οικογένεια και τους φίλους του. Είμαστε θυμωμένοι και θλιμμένοι για τη βάρβαρη συμπεριφορά αυτών που τον σκότωσαν. Τέτοια άτομα δεν αντιπροσωπεύουν όλους τους μετανάστες. [...] Είμαστε ενάντια σε οποιονδήποτε χύνει αίμα και δε θέλουμε τους θανάτους και τους σκοτωμούς. Αυτοί είναι οι λόγοι που μας ανάγκασαν να φύγουμε από τις χώρες μας γιατί συμβαίνουν και εκεί, όπως και οι εξευτελισμοί, η εκμετάλλευση, η κακομεταχείριση των ανθρώπων από τις δικτατορικές κυβερνήσεις που έχουμε. Αυτό που ψάχνουμε είναι άσυλο, ειρήνη, ασφάλεια και φιλική σχέση με την κοινωνία που βρισκόμαστε, γιατί στην Πάτρα, από τη στιγμή που ήρθαμε, λάβαμε σεβασμό, φιλοξενία και βοήθεια από τους ανθρώπους.

Δεν συμφωνούμε με κάποιους να συμπεριφέρονται σαν εγκληματίες και να σκοτώνουν ή να ληστεύουν, Επαναλαμβάνουμε τη βαθιά μας λύπη για αυτό που συνέβη. Αυτά που γράφουμε είναι η άποψή μας και θα θέλαμε να ακουστούν από τον κόσμο, την οικογένεια και τους φίλους του παιδιού. Θέλουμε από την πατρινή κοινωνία να καταλάβει πως ότι συνέβη δε μας αντιπροσωπεύει. Είμαστε άνθρωποι και λυπούμαστε πολύ για αυτό

⁷⁹ ο.π., σελ 11

που έκανε κάποιος και οδήγησε στο θάνατο του παιδιού».⁸⁰

B.4.5. Συμπερασματικά

Ο παραδοσιακός τύπος, όσο κι αν φαίνεται σήμερα παρωχημένος εξαιτίας της ραγδαίας ανάπτυξης των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου, συνεχίζει να αποτελεί στις μέρες μας σημαντικό παράγοντα διαμόρφωσης της λεγόμενης «κοινής γνώμης», ειδικά σε σχετικά μικρές κοινωνίες, όπως αυτή της Πάτρας εξαιτίας της μεγάλης αναγνωσιμότητας που έχει στην καθημερινή δημόσια ζωή.

Εξετάζοντας δύο διαφορετικές χρονικές στιγμές του μεταναστευτικού φαινομένου στην πόλη της Πάτρας μέσα από άρθρα της μεγαλύτερης σε κυκλοφορία εφημερίδας της πόλης, συμπεραίνουμε τα εξής:

α) Είναι εμφανές ότι μέσα από την πλειοψηφία των αποσπασμάτων που παρατέθηκαν, διαφαίνεται μια στερεοτυπική και προκατειλημμένη στάση απέναντι στους μετανάστες. Μέσα από την παρουσίαση ειδήσεων που σχετίζονται κατά βάση με τη λαθρομετανάστευση, την εγκληματικότητα, τη βία, τις αστυνομικές επιχειρήσεις-σκούπα, την απόγνωση και το φόβο των πολιτών, τη διαρκή επαναφορά του αιτήματος για δημιουργία κέντρου κράτησης διαμορφώνεται το πλαίσιο που ορίζει τον μετανάστη ως «εχθρό» και «απειλή» για τους ντόπιους βάζοντας φραγμό στην ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ τους.

β) Η απουσία συγκεκριμένου πολιτικού σχεδιασμού πάνω στο ζήτημα είναι η βασική αιτία που ξεσπούν και θα συνεχίσουν κατά καιρούς να ξεσπούν τέτοιου είδους βίαια γεγονότα. Η αστυνομική διαχείριση του ζητήματος δεν μπορεί να είναι αρκετή. Χρειάζεται μια πληθώρα πολιτικών κινήσεων που θα στοχεύουν τόσο στη διαχείριση του ζητήματος σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μέσω του απεγκλωβισμού εκατοντάδων ανθρώπων από την πύλη εξόδου, όσο και στην σε τοπικό επίπεδο ανάληψη δράσεων για την αξιοπρεπή διαβίωση

⁸⁰ Πελοπόννησος, 29/5/2012, σελ. 8

αυτών των ανθρώπων όσο καιρό βρίσκονται στην πόλη, για τη συντομότερη εξέταση των αιτημάτων ασύλου όσων τα έχουν υποβάλλει και τη διερεύνηση των πιθανοτήτων ένταξης στην τοπική κοινωνία από όσους θα ήθελαν να παραμείνουν εδώ. Χρειάζεται παράλληλα η ενημέρωση του ντόπιου πληθυσμού για το μεταναστευτικό ζήτημα, για τα προβλήματα των μεταναστών και των προσφύγων, για τις επικίνδυνες καταστάσεις που μπορούν να προκαλέσουν ο ρατσισμός και η ξενοφοβία.

γ) Από την άλλη, βλέπουμε πως ελάχιστες έως μηδαμινές είναι οι αναφορές στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες εξαιτίας της γραφειοκρατίας, στα πλαίσια της μεταναστευτικής πολιτικής, για να μπορέσουν να αποκτήσουν νόμιμη άδεια παραμονής. Σχεδόν ποτέ δεν γίνεται αναφορά στα προσωπικά τους προβλήματα και στις αιτίες που τα γεννούν, ενώ η αναφορά στο λόγο των μεταναστών και των κοινοτήτων τους δεν βρίσκει παρά ελάχιστο χώρο και αυτό κατόπιν των όσων σημαντικών έχουν συμβεί.

δ) Η αρνητική στάση της συγκεκριμένης εφημερίδας -αλλά και της πλειοψηφίας των ΜΜΕ- απέναντι στους μετανάστες λειτούργησε σίγουρα ανασταλτικά στην διαδικασία δημιουργίας σχέσεων εμπιστοσύνης και κατανόησης ανάμεσα στους μετανάστες και την τοπική κοινωνία εμποδίζοντας έτσι την ομαλή κοινωνική ένταξη ή έστω την αποδοχή τους από την πλειοψηφία των κατοίκων. Πολλές φορές, η χρήση συγκεκριμένων προσδιορισμών («διασπορείς ασθενειών, πιθανοί βιαστές και ληστές, απροσάρμοστοι που προχωρούν σε ασχήμιες, θρασύτατοι» κλπ.), συνήθως αρνητικών, όταν περιγράφονται ζητήματα που έχουν σχέση με τους μετανάστες/τριες, μπορεί να αφορούν μικρό αριθμό ατόμων. Αυτά τα γνωρίσματα όμως τείνουν να αποδίδονται ως κοινά γνωρίσματα ταυτότητας όλης της ομάδας.

5. Έρευνα σε μετανάστες που ζουν στην Πάτρα

5.1. Σκοπός της έρευνας και ερευνητικά ερωτήματα

Ο σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση/μελέτη των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στην πόλη της Πάτρας, των συνθηκών ζωής, εργασίας και κοινωνικοποίησης τους. Όλα αυτά η έρευνα προσπαθεί να τα συσχετίσει με το νομικό καθεστώς στο οποίο υπόκεινται και τις επιπτώσεις που αυτό έχει στη ζωή τους. Η σημασία της έρευνας έγκειται στο ότι δεν ενδιαφέρεται για την επίσημη εκδοχή αλλά εστιάζει στην αντίληψη των ίδιων των μεταναστών μέσα από τις προσωπικές εμπειρίες τους και το συλλογικό βίωμα που έχουν αποκομίσει κατά τη διάρκεια της παρουσίας τους στην πόλη, αλλά και από όταν εισήλθαν στη χώρα κι έπειτα.

Τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας είναι:

- Με ποιο τρόπο διέσχισαν τα σύνορα και βρέθηκαν στην Ελλάδα και γιατί; Πόσο καιρό ζουν στην πόλη και σε ποιο νομικό καθεστώς υπόκεινται;
- Ποια είναι η εργασιακή τους κατάσταση, ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν ή αντιμετώπισαν κατά την αναζήτηση εργασίας και κατά την ίδια την εργασία τους;
- Σε ποιο βαθμό είναι εξοικειωμένοι με την ελληνική γλώσσα, πως την έμαθαν και για ποιο λόγο;
- Ποια είναι τα καθημερινά τους προβλήματα στη σχέση τους με το κράτος, τους δημόσιους φορείς, την αστυνομία κλπ;
- Ποια είναι η αντιμετώπιση τους από τους ντόπιους κατοίκους της πόλης;
- Ποιος είναι ο βαθμός ένταξης και κοινωνικοποίησης τους;

5.2 Μέθοδος έρευνας

Η μέθοδος που υιοθετείται για τη διεξαγωγή μιας έρευνας εξαρτάται από το πόσο

κατάλληλη είναι για το αντικείμενο που πρόκειται να μελετηθεί (Strauss & Corbin, 1998, σ. 29). Ως κατάλληλο ερευνητικό εργαλείο για τη συγκεκριμένη έρευνα, επιλέχθηκε η συνέντευξη, η οποία συνιστά μέθοδο ποιοτικής ανάλυσης. Κεντρική θέση της ποιοτικής έρευνας είναι η κατανόηση του υποκειμενικού κόσμου της ανθρώπινης εμπειρίας. Η ποιοτική ανάλυση ή αλλιώς η ερμηνευτική προσέγγιση αποσκοπεί στην ερμηνεία του συγκεκριμένου και όχι στη γενίκευση από το συγκεκριμένο. Παράλληλα, η ερμηνευτική προσέγγιση αντιμετωπίζει την κοινωνική πραγματικότητα ως αποτέλεσμα της δράσης των ατόμων (Cohen & Manion, 1994, σ. 63).

Το είδος συνέντευξης που επιλέχθηκε στη συγκεκριμένη έρευνα ως εργαλείο είναι η ημιδομημένη συνέντευξη. Χαρακτηριστικό της είναι ότι πριν από τη διενέργεια της, ο ερευνητής καταγράφει κάποιες βασικές ερωτήσεις – κλειδιά, έτσι ώστε να βεβαιωθεί πως όλα τα ερωτήματα που επιθυμεί να διερευνήσει πρόκειται να καλυφθούν (Patton, 1990, σ. 280). Η ημιδομημένη συνέντευξη, παρέχει στον ερευνητή την ελευθερία να εισάγει κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ερωτήσεις που θα οδηγήσουν στην διερεύνηση του ερευνητικών ερωτημάτων (Ellen, 1990, σ. 230). Έτσι, του δίνεται η δυνατότητα να μην περιορίζεται στις ήδη δομημένες ερωτήσεις που έχει διατυπώσει πριν από τη συνέντευξη. Οι ερωτήσεις που επιλέχθηκαν κατά το σχεδιασμό της συνέντευξης, είναι οι ερωτήσεις ανοιχτού τύπου. Το είδος αυτό των ερωτήσεων παρέχουν στον συνεντευξιαζόμενο τη δυνατότητα να απαντήσει όχι μονολεκτικά (με ναι ή όχι), αλλά περιφραστικά και με τους δικούς τους όρους (Patton, 1990, σ. 295). Το πλεονέκτημα των ερωτήσεων ανοιχτού τύπου σε σχέση με τις ερωτήσεις κλειστού τύπου είναι ότι δίνουν στον ερευνώμενο την ευκαιρία να εκφραστεί πιο ελεύθερα και δεν νιώθει κατευθυνόμενος από το συνεντευκτή (Burton, 2000, σ. 199).

Η διαμόρφωση των ερωτήσεων της ημιδομημένης συνέντευξης βασίστηκε στους παρακάτω τομείς:

- Βιογραφικά στοιχεία, τρόπος, αιτία και χρόνος εισόδου στη χώρα.
- Εργασιακή συνθήκη.

- Σχέση και προβλήματα συνύπαρξης με τους ντόπιους (κατοικία, συναναστροφές κ.α.) / κοινωνικοποίηση
- Σχέση με δημόσιους φορείς (κρατικές υπηρεσίες, αστυνομία κ.α.)
- Εκμάθηση ελληνικής γλώσσας (Τρόπος εκμάθησης, διάστημα εκμάθησης, λόγοι εκμάθησης)
- Επιθυμία διαμονής στην πόλη της Πάτρας.

5.3 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Σε μια ποιοτική έρευνα, η επιλογή του δείγματος βασίζεται σε δύο κανόνες: στην καταλληλότητα και την επάρκεια. Δηλαδή το δείγμα θα πρέπει να είναι το κατάλληλο για την ερμηνεία όσο το δυνατόν περισσότερων εκφάνσεων του φαινομένου και επαρκές στην παροχή πληροφοριών για το υπό έρευνα φαινόμενο. Οι μετανάστες που επιλέχθηκαν να για να πάρουν μέρος στην έρευνα ήταν συνολικά τρεις και επιχειρήθηκε να ανταποκρίνονται σε τρεις διαφορετικούς μεταξύ τους τύπους μετανάστευσης, ώστε να καλυφθεί όσο το δυνατόν ένα ευρύτερο φάσμα μεταναστών που ζουν στην Πάτρα.

Η πρώτη συνέντευξη πάρθηκε από την Π. Π., Βουλγάρα μετανάστρια, εργαζόμενη σε καφετέρια, 41 ετών με ένα παιδί. Η Π. ζει περίπου 12 χρόνια στην Ελλάδα, με ένα διάστημα επιστροφής στη Βουλγαρία, ενώ από το 2007 ζει μόνιμα στην Πάτρα. Έχει σπουδάσει χορογραφία σε Πανεπιστήμιο της Βουλγαρίας. Η συνάντηση έγινε την Παρασκευή 18 Ιουλίου 2014 το πρωί στο χώρο εργασίας της (σε κεντρικό σημείο της Πάτρας).

Η δεύτερη συνέντευξη πάρθηκε από τον Α. Ν., Αφγανό πολιτικό πρόσφυγα, πρόεδρο του συλλόγου Αφγανών Πάτρας “Bahar”, εργαζόμενο ως διερμηνέα στον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό, 36 ετών. Ο Α. Έχει ξαναυπάρξει πρόσφυγας, καθώς σε ηλικία 10 ετών αναγκάστηκε με την οικογένεια του να εγκαταλείψουν το Αφγανιστάν και να ζήσουν στο Ιράν. Από εκεί, σε ηλικία 26 ετών, και ενώ σπούδαζε, αναγκάστηκε και πάλι να

αποχωρήσει υπό το φόβο του διωγμού αυτού και της οικογένειάς του από το Ιρανικό κράτος. Η συζήτηση έγινε σε καφετέρια της πλατείας Γεωργίου Α' της Πάτρας.

Τέλος, η τρίτη συνέντευξη έγινε με τον Τζ. Σ., Αλγερινό μετανάστη που πρόσφατα αφέθηκε ελεύθερος ύστερα από 18 μήνες και 3 μέρες στο κέντρο κράτησης της Κορίνθου, 34 ετών, άνεργο. Ο Τζ. Είναι μηχανικός αυτοκινήτων και έχει έρθει στην Ελλάδα αναζητώντας ένα καλύτερο μέλλον. Η συζήτηση, ύστερα από δική του επιθυμία, έγινε σε εξωτερικό-δημόσιο χώρο, στις σκάλες της οδού Πατρέως στην Πάτρα.

Με τους δύο πρώτους η γνωριμία πραγματοποιήθηκε κατά τη συμμετοχή μου στο θεματικό εργαστήριο «Ανάπτυξη Δικτύων συνεργασίας μεταξύ εκπροσώπων των Συμβουλίων Ένταξης Μεταναστών και άλλων παρεμφερών οργανώσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο» που διοργανώθηκε στις 30/6/14 στην Αγορά Αργύρη στην Πάτρα με τη συμμετοχή εκπροσώπων μεταναστευτικών κοινοτήτων, του Δήμου Πατρέων, της ΑΔΕΠ και μη κυβερνητικών οργανώσεων. Η επαφή μας συνεχίστηκε και στη συνεδρίαση του συμβουλίου ένταξης μεταναστών του Δήμου Πατρέων, όπου και οριστικοποιήθηκε η συμφωνία διεξαγωγής της συνέντευξης. Με τον τρίτο υπήρχε παλαιότερη προσωπική γνωριμία μέσα από κινητοποιήσεις αλληλεγγύης στους μετανάστες κατά την περίοδο της παρουσίας τους στο παλιό εργοστάσιο της Πειραιϊκής – Πατραϊκής.

Όλοι οι μετανάστες αποδέχτηκαν πρόθυμα να συμμετέχουν στην έρευνα, χωρίς να εκφράσουν καμία δυσαρέσκεια. Σε όλες τις περιπτώσεις δόθηκαν βεβαιώσεις εχεμύθειας και ανωνυμίας. Για δεοντολογικούς λόγους, τα πρόσωπα της έρευνας εμφανίζονται με τα αρχικά του ονόματος τους.

Η γλώσσα των συνεντεύξεων ήταν τα ελληνικά. Η μερική τους γνώση από τους μετανάστες αποτέλεσε έναν βασικό προβληματισμό για το αν θα δημιουργούσε δυσκολίες στην κατανόηση των ερωτήσεων. Η επιλογή της ημιδομημένης συνέντευξης ως μεθόδου έρευνας θεωρήθηκε πως θα μπορούσε να λύσει το συγκεκριμένο πρόβλημα καθώς ο ερευνώμενος θα μπορούσε να ζητήσει διευκρινίσεις και επεξηγήσεις σχετικά με τα

ερωτήματα. Στην πραγματικότητα, δεν υπήρξε μεγάλο πρόβλημα επικοινωνίας. Η πολυετής παρουσία στη χώρα των δύο πρώτων ερευνώμενων τους έχει καταστήσει αρκετά καλούς χειριστές της ελληνικής γλώσσας, ενώ μόνο στην τρίτη συνέντευξη διαπιστώθηκε αδυναμία κατανόησης (λιγότερο) και έκφρασης (περισσότερο) από την πλευρά του ερευνώμενου μετανάστη από την Αλγερία, γεγονός που κάποιες φορές ξεπεράστηκε με τη χρήση γαλλικών κατά τη διάρκεια της συνέντευξης.

Για την καταγραφή των συνεντεύξεων χρησιμοποιήθηκε ψηφιακή κάμερα (χωρίς να καταγράφει το πρόσωπο παρά μόνο τη φωνή), έτσι ώστε να μη χάνεται πολύτιμος χρόνος κατά τη διάρκεια της συνέντευξης λόγω των συνεχών διακοπών που θα απαιτούνταν για την γραπτή καταγραφή των απαντήσεων.

Η διάρκεια της κάθε συνέντευξης κυμαίνεται περίπου στα 45 λεπτά μιας και μέσα από τις ερωτήσεις που τοποθετούνταν από την πλευρά του ερευνητή δινόταν η ευκαιρία στους πληροφορητές να αναφερθούν σε μια σειρά από στιγμές της ζωής τους αλλά και να γενικεύσουν κάποιες φορές στις συνθήκες ζωής άλλων συμπατριωτών τους ή και άλλων μεταναστών που βρίσκονται στην πόλη ή αλλού.

5.4. Τα αποτελέσματα της έρευνας

5.4.1 Εισαγωγή

Μελετώντας και ερμηνεύοντας τα αποτελέσματα μιας έρευνας από τα δεδομένα που προκύπτουν από τις συνεντεύξεις των υποκειμένων, οφείλουμε να λάβουμε υπόψιν ορισμένους καθοριστικούς παράγοντες.

Εφόσον η μέθοδος της έρευνας, δηλαδή η προσωπική συνέντευξη, εμπεριέχει την αλληλεπίδραση ατόμων, του ερευνητή και του ερευνώμενου, δεχόμαστε πως και τα αποτελέσματά της είναι το άθροισμα και των δυο. Αυτό συμβαίνει γιατί ο ερευνητής είναι ένα δρων υποκείμενο με τις προσωπικές του πεποιθήσεις και προκαταλήψεις. Η κοινωνική

θέση, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η ηλικία και το φύλο αποτελούν κι αυτά βασικά χαρακτηριστικά του ερευνητή (Ιγγλέση, 2001:65). Ο ερευνητής, δηλαδή δεν εξουσιάζει τη συνέντευξη εξαιτίας της πλεονεκτικής θέσης που κατέχει, αλλά ως άτομο το οποίο φέρει το δικό του πολιτισμικό κεφάλαιο, βρίσκεται στην ίδια θέση με τον ερευνώμενο και τελικά μαζί συνδιαμορφώνουν στην παραγωγή της νέας γνώσης (Ιγγλέση, 2001:16).

Για τη διευκόλυνση της ομαδοποίησης των δεδομένων, διαμορφώθηκαν ορισμένοι θεματικοί άξονες στους οποίους παρουσιάζονται οι απαντήσεις των πληροφορητών. Τα ευρήματα θα παρουσιαστούν σε κάθε άξονα ξεχωριστά και κατόπιν θα ακολουθήσει ένα συμπερασματικό κεφάλαιο.

5.4.2. Βιογραφικά στοιχεία, τρόπος, αιτία και χρόνος εισόδου στη χώρα.

Από τη συζήτηση με τους τρεις μετανάστες προκύπτει ότι ειδικά για τους δύο που προέρχονται από τρίτες χώρες η μόνη πιθανή επιλογή εισόδου στην Ελλάδα ήταν η παράνομη είσοδος από την Τουρκία με τη βοήθεια παράνομων δικτύων μεταφοράς ανθρώπων, είτε από τα σύνορα του Έβρου, είτε από τα θαλάσσια σύνορα. Για τη μετανάστρια από τη Βουλγαρία υπήρχε η δυνατότητα νόμιμης εισόδου για 3 μήνες, ως τουρίστρια, όμως και πάλι υπήρχε δίκτυο διακίνησης ανθρώπων που έδινε τη δυνατότητα παράνομης εισόδου, ενώ υποσχόταν και εξασφάλιση εργασίας. Η αιτία εισόδου στη χώρα ήταν, για τους δύο από τους τρεις, οικονομική, η επιθυμία δηλαδή να βρουν μια καλύτερη ζωή κι ένα καλύτερο μεροκάματο, βοηθώντας με αυτό και τις οικογένειες τους στη χώρα προέλευσης τους. Για τον τρίτο η αιτία ήταν η αδυναμία να ζήσει στη χώρα του, το Αφγανιστάν από την οποία είχε εκδιωχθεί από μικρή ηλικία (10 ετών) μαζί με την οικογένεια του και είχαν καταφύγει στο Ιράν. Λόγοι που δεν ανέφερε, αλλά άφησε να εννοηθεί ότι σχετιζόνταν με πολιτική δίωξη, τον υποχρέωσαν να φύγει και από το Ιράν, ενώ εκεί ζούσε ως φοιτητής. Η πρώτη ζει πλέον νόμιμα στην Ελλάδα ως πολίτης κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο δεύτερος διατέλεσε επί εννέα χρόνια αιτών άσυλο και

πλέον είναι επίσημα αναγνωρισμένος πολιτικός πρόσφυγας. Ο τρίτος αφέθηκε πρόσφατα ελεύθερος από το κέντρο κράτησης μεταναστών στην Κόρινθο και θέλει να μαζέψει χρήματα για να κάνει αίτηση ασύλου (κόκκινη κάρτα) ώστε να μπορεί να έχει νόμιμα έγγραφα για να δουλέψει.

Όπως επακριβώς ανέφεραν οι ίδιοι:

Π. Π.: (Ήρθα στην Ελλάδα) *“Το 2002 για να βρω δουλειά μ’ ένα καλύτερο μεροκάματο, να βοηθήσω την οικογένειά μου, το παιδί μου”*

«Εκείνα τα χρόνια που δεν ήμασταν ακόμα στην ΕΕ υπήρχαν αυτά τα τράφικινγκ, υπήρχανε κάποιοι άνθρωποι που μπορούσαν να σε περνάνε στην Ελλάδα, χωρίς πολλά πολλά, βίζες και λοιπά, με κάποια χρήματα να πληρώσεις, να περάσεις τα σύνορα και να μπεις στην Ελλάδα».

«Με πήγανε μέσα σ’ ένα γραφείο μ’ ένα τρόπο πολύ άσχημο [...] νομίζανε ότι έχω έρθει να κάνω άλλες δουλειές, καταλαβαίνεις τι. Τότε τους έδειξα τα χέρια μου για να καταλάβουν ότι δεν έχω έρθει να κάνω άλλες δουλειές, γιατί ήταν κομμένα, με κάλους, απ’ τα χέρια μπορούσες να καταλάβεις ότι αυτή η γυναίκα είχε πεθάνει στη δουλειά».

A.N.: *«Ήρθα στην Ελλάδα εδώ και περίπου 10 χρόνια. Αρχές του 2004».*

«Αναγνωρίστηκα ως πρόσφυγας από Αφγανιστάν πέρυσι. Μετά από 10 χρόνια αγωνία, άγχος [...] αναγνωρίστηκα ως πολιτικός πρόσφυγας».

«Είχα φύγει απ’ το Αφγανιστάν με τους γονείς μου σε μικρή ηλικία, είχαμε γίνει πρόσφυγες στο Ιράν αναγκαστικά, αλλά για κάποιους λόγους δεν μπορούσαμε να

γυρίσουμε πίσω οπότε αναγκαστικά πήρα το δρόμο προς την Ευρώπη».

«Από τη θάλασσα πέρασα από Τουρκία στην Ελλάδα, στο Άργο (ενν. Άργος). Με πλοίο αλλά πληρώσαμε πολύ ακριβά».

-Με trafficking;

«Εννοείται. Πώς αλλιώς;»

«Ήθελα να περάσω σε μια ευρωπαϊκή χώρα που μέσα είναι Ευρωπαϊκή Ένωση για να αισθάνομαι ασφάλεια γιατί είχα πολλές ταλαιπωρίες και στο παρελθόν στη ζωή μου, γενικά στη διαδρομή που έκανα. Φαντάσου ήμουν 3 μήνες στη διαδρομή που έκανα. Βουνά, ξέρω γω, ζούγκλες, πείνα, περπάτημα».

«Εγώ πήγα στην αστυνομία από την αρχή, ζήτησα προστασία, άσυλο, από ελληνικό κράτος. Τότε δεν έδιναν άμεσα τη ροζ κάρτα, σου έδιναν ένα υπηρεσιακό σημείωμα το οποίο κάθε 3 μήνες γινόταν ανανέωση και με το οποίο δεν μπορούσες να δουλέψεις. Με αυτό το χαρτί ζούσα περίπου 18 μήνες ή 2 χρόνια σχεδόν. Κάθε φορά πήγαινα στο αλλοδαπών στην Αθήνα και έκανα ανανέωση».

Τζ. Σ.: «Ελλάδα 2010 ήρθα και Πάτρα '11. Από Τουρκία, σύνορα Ιντίρνα. Τη δικιά μου δεν ήτανε τόσο δηλαδή μεγάλο ταξίδι. Ήτανε εύκολο ταξίδι. Για μένα μπορείς να πεις δεν έχω περάσει σύνορα μεταξύ Τουρκία – Ελλάδα. Όπως έμαθα από άλλα παιδιά ντάξει έχουνε περάσει σκληρά, δηλαδή τρόπος να μπαίνουνε Ελλάδα. Εγώ δεν το πέρασα αυτό το πράγμα. Περπάτησα ώρες όχι πολύ, ήτανε 2-3 ώρες, ήτανε μέρα και πολύ ωραίο καιρό».

«Με έχουνε πιάσει όταν ήθελα να με πιάσουνε. Γιατί πείναγα, δίψασα και αυτά και με

πιάσανε στο δρόμο. [...] με έχουνε πάρει στο στρατόπεδο, Ορεσιτιάδα, 2 μέρες εκεί, ήτανε χάλια μέσα αλλά 2 μέρες δεν είναι πολύ και από κει πλήρωσα το εισιτήριο, λεωφορείο Αθήνα».

«Εγώ ήρθα Πάτρα για να φύγω να πάω Ιταλία, Αγγλία. Έμενα στην αρχή στην Πάτρα. Λιμάνι, κάθε μέρα λιμάνι. Όταν έφτασα στο λιμάνι πρώτη φορά δεν ήξερα τίποτα εγώ. Το μόνο που ξέρω ότι υπάρχει κάποια παιδιά μετανάστες που μπορείς να ρωτήσεις, να σου δείχνουνε πως να ζεις μέχρι να βρεις κάτι».

5.4.3. Εργασιακή συνθήκη

Από τις ερωτήσεις σχετικά με την εργασιακή κατάσταση των μεταναστών που συμμετέχουν στην έρευνα προκύπτει ότι όλοι είχαν εξαρχής την επιθυμία να εργαστούν σε οποιαδήποτε δουλειά, ενώ έχουν ούτως ή άλλως εργαστεί -περισσότερο ή λιγότερο- σε μια σειρά από δουλειές, στην πλειοψηφία τους χωρίς ασφάλιση, ενώ έχουν βιώσει την εκμετάλλευση της απλήρωτης εργασίας. Σήμερα, οι δύο απ' αυτούς έχουν βρει νόμιμη εργασία με ασφάλιση ενώ είναι αρκετά ικανοποιημένοι από τις συνθήκες εργασίας και το εργασιακό περιβάλλον. Ο τρίτος μετανάστης από την Αλγερία μην έχοντας ακόμα λύσει το βασικό ζήτημα της νόμιμης παραμονής βρίσκεται σε καθεστώς ανεργίας, ενώ σκοπεύει εποχιακά να αναζητήσει δουλειά ως εργάτης γης σε χωριά του νομού Αχαΐας και Ηλείας.

Παρατίθενται αυτούσια αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις που έδωσαν ώστε να φανεί καθαρά η συνθήκη εργασίας που βίωσαν αρχικά, τα πρώτα χρόνια διαμονής τους στη χώρα και κατά πόσο αυτή έχει αλλάξει μέχρι σήμερα:

Π.Π.: «Βρέθηκα σ' ένα χωριό της Μάνης και στο σπίτι ενός παπά, απ' τους χειρότερους ανθρώπους που έχω γνωρίσει στη ζωή μου».

«Δούλευα στο μαγαζί του παπά (ταβέρνα) Δούλευα εκεί 16 ώρες, φρόντιζα και τα ζώα. Μου δίνανε 15 ευρώ την ημέρα, χωρίς ρεπό».

«Μετά είχα πάει και φύλαγα ένας ηλικιωμένος άνθρωπος όπου έκατσα 6-7 μήνες, αλλά δεν άντεξα κι έφυγα. Δεν άντεξα. Δεν ντρέπομαι να το πω».

«Είχα φύγει οριστικά από την Ελλάδα και σκέφτηκα να μην ξανάρθω».

«Τότε (2008) ήταν μια γνωστή μου που δούλευε εδώ στην Πάτρα και φύλαγε μια ηλικιωμένη. Τότε είχε γυρίσει για λίγο καιρό στη Βουλγαρία και μου είπε μήπως θέλεις κάθε φορά που έρχομαι να βλέπω τα παιδιά μου να με αλλάξεις και της λέω εντάξει».

«Για αυτούς ήμουν η Βουλγκάρα, η οποία τη βρίζανε πολλές φορές, τη βλαστημάγανε, η οποία έπρεπε να είναι την ώρα που θέλουν αυτοί να είναι ακριβώς εκεί και επειδή μου δίνανε 15 ευρώ έπρεπε να είμαι εκεί και να σκίζομαι».

«Ενάμιση χρόνο περάσαμε έτσι. Κάθε 3 μήνες ερχόμουνα και την άλλαζα»

“Εμεινα εδώ (Πάτρα) γιατί χρώσταγα κάποια χρήματα, δεν είχα και χρήματα».

«Μετά με φιλοξένησε μια Ιταλίδα, η οποία δούλευε στα κωλόμπαρα κι ήταν τόσο καλή, τόσο κατανόηση, τόσο τρυφερός άνθρωπος. Αρχισα να ψάχνω δουλειά από εφημερίδες και βρέθηκα μπέιμπι σίτερ και φυλούσα 2 παιδάκια».

«Στο σίνεμα (τωρινός χώρος εργασίας) βρέθηκα αφού είχα πιάσει σπίτι και είχα ελεύθερο χρόνο, αρχισα να βγαίνω, να ψάχνω και άλλα πράγματα που με ενδιαφέρουν

προσωπικά και γνώρισα και άλλους ανθρώπους. Μ' άρεσε η τζαζ μουσική [...] έμαθα ότι παίζουν κάθε Τετάρτη εδώ στο σινεμα και άρχισα να έρχομαι. Μια βραδιά γνωριστήκαμε και με τον κύριο Λώλο (ιδιοκτήτη), πιάσαμε κουβέντα κι έτσι μου έκανε πρόταση να έρχομαι εδώ να εργάζομαι. [...] Μου πρότεινε ο ίδιος να μου βάζει ένσημα. Εγώ δεν είχα πει τίποτα».

«Εδώ είναι άλλος κόσμος, είναι όλα τα παιδιά καταπληκτικά, η συμπεριφορά είναι άψογη. Μ' αρέσει πολύ η παρέα με το προσωπικό του μαγαζιού».

A.N.: «Ζούσα για 3 χρόνια στην Αθήνα, περίπου. Στην Πάτρα με έφερε δουλειά. Γιατί στην Αθήνα έκανα, πήγα δούλεψα σε αρκετά μαγαζιά σε αρκετές δουλειές, παντού με κορόιδεψαν επειδή δεν ήξερα γλώσσα και μόλις μάθαιναν ότι δεν έχω χαρτιά νόμιμα».

«Όταν κατάφερα να βγάλω τη ροζ κάρτα, πήγα σ' ένα σεμινάριο να πω, νυχτερινό σχολείο για να εκπαιδευτώ ως διερμηνέας. Μέσα από ένα ΚΕΚ ήταν για περίπου 8 μήνες ή και παραπάνω, δεν θυμάμαι, ήταν για να μάθεις τα ελληνικά σου και να γίνεις διερμηνέας, μεταφραστής [...] Μετά κανονικά δώσαμε εξετάσεις, πέρασα από εξετάσεις και μετά με έστειλαν για 3 μήνες πρακτική στον Ερυθρό Σταυρό της Αθήνας στο κέντρο πολυδύναμο. Όταν τελείωσα εκεί (2007) με πήραν από το Υπουργείο Υγείας τηλέφωνο [...] και με έστειλαν 6 μήνες εδώ στην Πάτρα στον Ερυθρό Σταυρό για να βοηθήσω αυτούς τους ανθρώπους τότε που ήταν στον καταυλισμό Αυτό το εξάμηνο τελικά έμεινε μέχρι σήμερα».

«Δουλεύω με συμβάσεις (στον Ερυθρό Σταυρό). Για 5, 6 μήνες, 8 μήνες για δουλειά, μετά πάλι. Δεν είναι τελείως σταθερή».

«Μέσα από τη δουλειά είχα επαφή με τα παιδιά στον καταυλισμό. Ήταν δύσκολη κατάσταση. Από ανήλικα παιδιά από ηλικία 8 χρονών μόνοι τους μέχρι ανθρώπους που

ήταν 60-65 χρονών».

Τζ.Σ.: «Και προσπάθησα συνέχεια με το λιμάνι. Δεν πρόλαβα. Τελικά σκέφτηκα να πάω να δουλέψω, ήτανε χάλια η κατάσταση κι έπρεπε να πας να δουλέψεις. Πήγα κάπου κοντά για χωριό, δούλεψα εκεί, χωράφι καρπούζια, πιο πέρα από Αχαγιά, Βάρδα. Δούλεψα εκεί καλοκαίρι, έβγαλα λίγα χρήματα, άλλα παιδιά μετανάστες από Αλγερία, Παλαιστίνη και τελικά είχαμε συμφωνήσει να φύγουμε μαζί από Κέρκυρα, με βάρκα. Δεν έχουμε άλλο τρόπο, είναι ή για να πεθάνεις ή για να ζήσεις. Προσπαθήσαμε να φύγουμε, το βάρκα έχει φύγει τα παιδιά όλοι και μ'έχουνε πιάσει εγώ κι άλλο παιδί. Αστυνομία».

«Πριν μπήκα Κόρινθος δεν ήταν η δουλειά εύκολα, συγκεκριμένα χωρίς χαρτί. [...] Θέλω να φτιάχνω αυτοκίνητα γιατί είναι η δουλειά μου που ξέρω και θέλω πάρα πολύ να κάνω αυτό, αλλά δεν έχω ευκαιρία να το κάνω».

«Εγώ βρήκα δουλειά μου, μηχανικός, 2 φορές. Τα 2 μαγαζιά εδώ στην Πάτρα, μου είπανε 2 προβλήματα έχεις, το χαρτί και το γλώσσα. Έχω δουλέψει μηχανικός στην Αλγερία και στο Λιβύα (ενν. Λιβύη)».

5.4.4. Σχέση με φορείς (δημόσιες υπηρεσίες, αστυνομία κλπ.)

Όσον αφορά την αντιμετώπιση που τους επιδεικνύουν οι κρατικοί φορείς υπάρχει μεν ένα κοινό βίωμα όλων σχετικά με την απαξίωση και τις προσβολές που έχουν βιώσει από αστυνομικά όργανα ή από δημόσιους λειτουργούς. Σε κάθε περίπτωση όμως είναι εμφανές ότι υπάρχει μεγάλη διαφορά ανάμεσα στη Βουλγάρα μετανάστρια και στους άλλους δύο ερωτώμενους σχετικά με το επίπεδο της έντασης και τη συχνότητα που εκδηλώνονται οι απαξιωτικές αυτές συμπεριφορές.

Όπως άλλωστε τονίζει και η ίδια η μετανάστρια από τη Βουλγαρία, θεωρεί πως το γεγονός ότι δεν διαφέρει ως προς το χρώμα του δέρματος και τον τρόπο ντυσίματος από τους ντόπιους, έχει συντελέσει καθοριστικά στο να μην έχει ιδιαίτερες ενοχλήσεις από τις

αρχές. Το γεγονός δηλαδή της κτήσης μιας συγκεκριμένης ταυτότητας, αυτής της λευκής και ευρωπαϊάς γυναίκας την καθιστά λιγότερο Αντίθετα, οι μετανάστες από Αφγανιστάν και Αλγερία έχουν να αναφέρουν και να καταγγείλουν πλήθος περιπτώσεων όπου η συμπεριφορά των αρχών σε βάρος τους ή σε βάρος ομοεθνών τους ήταν απαράδεκτη. Ειδικά για έναν άνθρωπο όπως ο Τζ Σ. από την Αλγερία που δε έχει κανένα έγγραφο που να δικαιολογεί τη διαμονή του στη χώρα, η σχέση με τους φορείς είχε πολύ άσχημες συνέπειες καθώς τον έχει αναγκάσει να περάσει τα δύο από τα τέσσερα χρόνια της διαμονής του στη χώρα ως κρατούμενος σε φυλακές, κρατητήρια αστυνομικών τμημάτων ή κέντρα κράτησης μεταναστών.

Π.Π.: «Κοίτα εγώ δεν είμαι μελαχρινή και δεν ξεχωρίζω οπότε δεν είχα κάποιο τέτοιο θέμα γιατί δεν φαίνομαι ξένη ούτε στο χρώμα ούτε στο ντύσιμο».

«Έχω ακούσει ότι σε κάποιες υπηρεσίες παίρνουν αυτή τη γκριμάτσα όταν καταλαβαίνουν ότι είσαι μετανάστης. Εμένα δεν μου έχει συμβεί, αλλά σε γνωστούς μου το έχω ακούσει κάποιες φορές».

Α.Ν.: «Τώρα δεν είναι τόσο έντονα (αστυνομικοί έλεγχοι) για δεν είναι και τόσο πολλοί (οι μετανάστες). Τώρα σε κάποια σημεία αν πας που είναι κόσμος, άνθρωποι που προσπαθούν να φύγουν, εκεί έχουν προβλήματα. Παλιότερα υπήρχαν πολύ έντονα προβλήματα από ξυλοδαρμούς από την αστυνομία. Το καλοκαίρι του '12 πήγα εγώ ως σύλλογος (ενν. το σύλλογο Αφγανών) μαζί με την Κίνηση (ενν. Κίνηση Υπεράσπισης Προσφύγων και Μεταναστών) με περίπου 10 μάρτυρες οι οποίες είχαν φάει πολύ ξύλο από τους λιμενικούς. Ανάμεσα τους και 2 ανήλικοι. [...] Ο λιμενάρχης, τώρα δεν θυμάμαι το όνομα του μας είπε ότι όλα αυτά είναι ψέμματα, ότι δεν έχει γίνει τίποτα από την πλευρά τους (από την πλευρά του λιμενικού δηλαδή) κι ότι κάπου έχουν χτυπηθεί. Τότε ένας

αξιωματικός με πολύ απαράδεκτη συμπεριφορά με απείλησε ότι θα με χτυπήσει. Τελικά πάλι δεν πήραμε καμία απάντηση».

«Μας κλείνουν πόρτες σε πολλά επίπεδα σε πολλά επίπεδα ας πούμε στις υπηρεσίες, δημόσιο ξέρω γω εκεί που είναι το κράτος τα τελευταία χρόνια γίνεται πολύ έντονα και όλο αυτό νομίζω είναι ένα οργανωμένο σχέδιο για να μας κάνουν τόσο δύσκολη τη ζωή μας και να μας κλείσουν τις πόρτες από παντού και χωρίς να περάσει κανένα νομοσχέδιο από τη βουλή έτσι επίσης, να σηκωθούμε να φύγουμε».

Τζ. Σ: «Εκεί ένιωθα σύνορα, στην Αθήνα. Εκεί θα μάθεις ότι είσαι αλλού. Με έχουσε πιάσει στην Αθήνα μετά 5 μέρες [...] και μ' έχουσε βάλει 6 μήνες μέσα, κρατητήριο στον Πειραιά».

«Έχουμε μείνει 5 μέρες στο ξενοδοχείο στο Ομόνοια και θα ήθελα να στείλω χαρτί στο Αγγλία, κάρτα φωτογραφίες για να φτιάξουν κάποια φίλους εκεί χαρτί για να φύγω από δω με αεροπλάνο. Την πέμπτη μέρα έχει έρθει κάποιο παιδί από το πατρίδα και μας έχει πει ελάτε μαζί, μένουμε σ' ένα σπίτι εδώ και έξι μήνες, είναι ντάξει. Δεν πληρώνω νοίκι, παράνομο το σπίτι. [...]Είχαμε κοιμηθεί μία νύχτα και το μεσημέρι, τα παιδιά έχουν αφήσει πόρτα ανοιχτά και μας έχουσε πιάσει όλοι, είμασταν 8. Εγώ δεν καταλαβαίνω τίποτα. Ούτε γλώσσα ούτε τίποτα. Μας έχουσε πάρει τμήμα Κολωνός, εγώ έχω χαρτί από το στρατόπεδο, δηλαδή μπήκα Ελλάδα, 30 μέρες έχω χαρτί. [...] Η αστυνομία πρέπει να πληρώσετε 87 (ευρώ), είναι κάποια πληροφορία για το δικαστήριο. Κι αυτός που δεν έχει τι; Φυλακή, Κορυδαλλό. 5Μέρες και μετά 4 και μισί μήνες στον Πειραιά. Εκεί κατάσταση ήτανε πάρα πολύ χάλια. Πιο πολύ κι από Κορίνθος. Και μετά πάλι αλλοδαπών μέρες, μετά Ασπροπύργος, 6 μήνες ακριβώς με είχανε αφήσει με χαρτί που λέει 6 μήνες να βγεις από τη χώρα».

«Συνέχεια φέρνανε παιδιά που χανε κάνει μαλακίες, με χασίσι και τους αφήσανε μετά μέρες, 10 μέρες κι εγώ που δεν έχω κάνει τίποτα 6 μήνες. Αυτό μου χει κάνει πολύ διαφορά».

«Παράδειγμα μ' έχουνε πιάσει εδώ με κιθάρα και άλλον τον έχουνε πιάσει με χασίσι. Αυτός που τον έχουνε πιάσει με χασίσι τον αφήσανε και εγώ πήγα μέσα στο Κόρινθο (εννοεί στο στρατόπεδο κράτησης)».

5.4.5. Σχέση με τους ντόπιους, κοινωνικοποίηση

Και για τους 3 ερευνώμενους μετανάστες οι εμπειρίες από τις επαφές τους με τους ντόπιους έχουν κατά βάση αρνητικό πρόσημο. Όλοι αναφέρονται σε ρατσιστικές συμπεριφορές που έχουν δεχτεί σε επίπεδο καθημερινότητας εξαιτίας της μεταναστευτικής τους ιδιότητας. Ειδικά οι πρώτοι δύο που διαμένουν νόμιμα στη χώρα μπορούν να αναφερθούν σε συγκεκριμένα παραδείγματα από τη ζωή τους που επιβεβαιώνουν την προσπάθεια εκμετάλλευσης και απαξίωσης τους από κομμάτια του ντόπιου πληθυσμού. Ειδικά στο ζήτημα της ανεύρεσης και ενοικίασης κατοικίας και οι δυο αναφέρονται σε περιστατικά που είτε επιχειρούν οι ιδιοκτήτες να τους εξαπατήσουν θέλοντας να κερδίσουν περισσότερα χρήματα εκμεταλλευόμενοι πολλές φορές την άγνοια των μεταναστών για κάποια ζητήματα. Για τη μετανάστρια από τη Βουλγαρία δικαιολογείται σε ένα βαθμό η επιφύλαξη των ντόπιων απέναντι στους μετανάστες, καθώς όπως τονίζει η στάση αυτή οφείλεται και στην ίδια την αντικοινωνική πολλές φορές στάση των ίδιων των μεταναστών, ειδικά αυτών που ήρθαν μετά το 2000 από χώρες της Ασίας και της Αφρικής. Εδώ μπορούμε να αναγνωρίσουμε έναν υφέρποντα ρατσισμό στα λεγόμενα της, μια αντίληψη που υπάρχει και σε αρκετούς άλλους μετανάστες που ζουν αρκετά χρόνια στην Ελλάδα και

προέρχονται από χώρες των Βαλκανίων και του πρώην ανατολικού μπλοκ. Όσοι μετανάστες έχουν κατακτήσει μία ανεκτή κοινωνική θέση προσπαθούν να κατηγοριοποιήσουν/στιγματίσουν τους άλλους προκειμένου να διαφυλάξουν την «ανωτερότητά» τους διαχωρίζοντας τον εαυτό τους από όσους θεωρούνται «κατώτεροι». Σε ότι αφορά τον τρίτο η εμπειρία του από διαμονή παράνομα είτε σε άδεια κτίρια είτε σε μέρη όπου συγκεντρώνονται πολλοί μετανάστες τον έχει φέρει αντιμέτωπο τόσο με δολοφονικές επιθέσεις ρατσιστικών ομάδων, όσο και με ρατσιστικές συμπεριφορές κατοίκων που του έχουν στοιχίσει ακόμα και την ελευθερία επειδή έτυχε να ζήσει για λίγες μέρες σε ένα άδειο κτίριο στην Αθήνα. Και οι τρεις αναγνωρίζουν όμως ότι στην Πάτρα υπάρχουν και κομμάτια του ντόπιου πληθυσμού που τους έχουν στηρίξει, που έχουν συνάψει προσωπικές σχέσεις και τους έχουν βοηθήσει στην προσπάθειά τους να ενταχθούν στην κοινωνία με όποιο τρόπο μπορούσαν.

Αναφέρουν χαρακτηριστικά:

Π.Π.: «Έχω νοικιάσει. Αυτός ο ιδιοκτήτης που έχω τώρα είναι χρυσό παιδί”. Με τον παλιό ιδιοκτήτη είχα ένα προβληματάκι. Αυτός ήταν πρώην μπάτσος, είχε βγει στη σύνταξη. [...] Ήθελε να μου κρατήσει το χαράτσι, με ποιο σκεπτικό, Βουλγάρα είναι δεν καταλαβαίνει, θα μου πληρώσει και το χαράτσι. [...] Έφυγα από εκεί γι' αυτό το λόγο και του το είπα».

«Στην πολυκατοικία υπήρχε κάποιο πρόβλημα όταν καταλάβανε ότι μια ξένη έχει νοικιάσει στον πρώτο όροφο. Υπήρχε θέμα γιατί βάζω το ποδήλατο μου μέσα στην πολυκατοικία. [...] Γενικά νομίζουν ότι κάτι θα κάνουν οι ξένοι».

«Έχω συζητήσει με κάποιους ανθρώπους γι' αυτό και μου παν ότι οι Έλληνες δεν ήταν ρατσιστές. Έγιναν ρατσιστές με τους Αλβανούς κι όταν ήρθαν μετά άνθρωποι από τρίτες χώρες, απ' την Αφρική, την Ασία και είχαν ένα άλλο σκεπτικό, άλλη θρησκεία και κάνανε ζημιές».

A.N.: «Ντόπιοι κοίτα, μέχρι πέρυσι (2013) υπήρχαν προβλήματα. Όχι σε όλη την πόλη αλλά εκεί που πάνε τα παιδιά, οι πρόσφυγες. Στην Πειραιϊκή-Πατραϊκή εκεί πέρα ήταν έντονα καμιά φορά και μας αναφέρθηκαν ότι όταν πέφτει σκοτάδι, 2-3 άτομα ομαδικά τους κάνουν επιθέσεις με γκλοπ και μάλλον ήταν αυτή η ομάδα, αυτή η οργάνωση που έχει γίνει κόμμα (ενν. τη Χρυσή Αυγή)».

«Την περίοδο με το Λαζανά τότε έφαγαν πολύ ξύλο κάτω (εννοεί στην Πειραιϊκή-Πατραϊκή). Εγώ ως σύλλογος ήθελα να κάνω κάτι για να ηρεμήσει η κατάσταση και πήγα να βγάλω ένα δελτίο τύπου, αλλά δέχτηκα απειλές και μετά έκανα πίσω, λέω κάτσε να ηρεμήσουν εδώ η κατάσταση, λίγο να πέσει αυτή η ένταση και τότε θα το δούμε πως θα το διαχειριστούμε».

«Είχαν πάει κάπου. Σε ένα δημόσιο χώρο που είχε επαφή μαζί μου και είχαν ζητήσει το τηλέφωνο μου και τη διεύθυνση μου οι φασίστες. Οι εργαζόμενοι εκεί, η γραμματέα η καημένη είχε τρομάξει πάρα πολύ, με ήξερε, με παίρνει από κινητό της, [...] μου λέει Αμάν πρόσεξε, κρύψου, αν μπορείς να προσέξεις, να κάνεις κάτι για τί σε ψάχνουν κι έχουν έρθει απάνω δω στα γραφεία μας. Είχα τέτοιες ιστορίες...»

«Εγώ βρήκα το δρόμο μου με τόση προσπάθεια. Με ξέρει αρκετός κόσμος στην Πάτρα, είτε στις υπηρεσίες είτε στο δημόσιο χώρο, με ανθρώπους που είναι δίπλα μας δεν έχω κανένα πρόβλημα. Κι αν θα με ρωτήσει κάποιος κάτι περίεργα ή αν θα μου πετάξει κάτι περίεργα μπορώ να τους απαντήσω, μπορώ να τους εξηγήσω, μετά είναι στο χέρι του αν θέλει να καταλάβει, αν δεν θέλει να καταλάβει».

Τζ. Σ.: «Υπάρχει ρατσισμός εδώ και είναι πολύ unnormal. Στο πατρίδα μου δεν θα

γίνει έτσι. {...} Αν βλέπουμε κόσμος που σκοτώνει κόσμος γιατί δεν είναι από εδώ μόνο θα σκοτώσω αυτόν εγώ. Γιατί δεν είναι δικό σου το δρόμο».

«Εδώ στην Ελλάδα είδα κάποια κατάσταση, δηλαδή είναι άνθρωποι που γνωρίζω πάρα πολύ, τους έχουνε χτυπήσει, έχουνε σπάσει κόκκαλα, τους έχουνε χτυπήσει εδώ, το θέμα γιατί δεν είχανε εισιτήριο να έρθουνε Πάτρα, τους κάνουνε “σκούπα” και πάνε Αθήνα και αφήνουνε από την Αθήνα να γυρίσουνε με τα πόδια».

«Εδώ έχει λίγο ειρηνή, Πάτρα».

5.4.6. Εκμάθηση γλώσσας

Και οι τρεις έμαθαν τη γλώσσα για να μπορούν να επικοινωνήσουν με τους ντόπιους. Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του αρχικού χώρου εργασίας της Π.Π. (χωριό στη Μάνη). Την έκαναν να μην έχει διάθεση να μάθει τη γλώσσα καθώς δεν αναγνώριζε κάποια δυνατότητα επαφής με τον ντόπιο πληθυσμό, ενώ για τη δουλειά της αρκούσαν μόνο μερικές λέξεις για να την φέρνει σε πέρας. Αργότερα, όταν βρήκε ουσία στην επικοινωνία της με άλλους ανθρώπους, θέλησε να μάθει και τη γλώσσα την οποία έμαθε μέσα από την καθημερινή της επαφή με τους Έλληνες και χωρίς να πάει σε κάποιο σχολείο. Για τον δεύτερο, η εκμάθηση της γλώσσας αποτέλεσε βασικό εργαλείο της δουλειάς του καθώς την έμαθε εκπαιδευόμενος ως διερμηνέας, επάγγελμα που ασκεί μέχρι σήμερα. Ο αλγερινός μετανάστης ένιωσε την ανάγκη να μάθει την γλώσσα όταν οι πιθανότητες να περάσει σε κάποια άλλη χώρα της δυτικής Ευρώπης λιγόστεψαν. Η επιθυμία ανεύρεσης εργασίας και ένταξης στην τοπική κοινωνία τον οδήγησαν στο να μάθει τη γλώσσα κάνοντας μαθήματα στο σχολείο εκμάθησης ελληνικών που λειτουργεί στο χώρο της Κίνησης Υπεράσπισης Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών στην οδό Ιωάννου

Βλάχου στην Πάτρα.

Π.Π.: «Για μένα η Ελλάδα, τα πρώτα 2-3 χρόνια πριν βρω φίλους και αρχίσω να θελήσω να επικοινωνώ με τους ανθρώπους, γιατί ούτε Ελληνικά ήθελα να μιλήσω, ήταν το χειρότερο μέρος του κόσμου».

«Είχα επαφή (με τη γλώσσα) λόγω δουλειάς. Καλημέρα, καλησπέρα, ναι, όχι, συγκεκριμένα πράγματα. [...] Δεν έχω τι να συζητήσω με αυτούς τους ανθρώπους».

«Όταν βρήκα καλούς φίλους [...] τότε θέλησα να μιλήσω ελληνικά και να μάθω. Βρήκα καλούς ανθρώπους που μπορούσα να μιλήσω και να είμαι το εαυτό μου».

Α.Ν.: «Όταν ήρθα στην Ελλάδα δεν ήξερα τη γλώσσα, δεν ήξερα πως να ενταχτώ στην κοινωνία».

«Πήγα σ' ένα σεμινάριο να πω, νυχτερινό σχολείο για να εκπαιδευτώ ως διερμηνέας. Μέσα από ένα ΚΕΚ ήταν για περίπου 8 μήνες ή και παραπάνω, δεν θυμάμαι, ήταν για να μάθεις τα ελληνικά σου και να γίνεις διερμηνέας, μεταφραστής».

Τζ. Σ.: «Για να μπορώ να ζω εδώ το πρώτο είναι να μάθω γλώσσα για να μπορώ να καταλαβαίνω κόσμος και να με καταλαβαίνουν. Προσπάθησα, έκανα μαθήματα, πήγαινα Κίνηση (εννοεί την Κίνηση Υπεράσπισης Μεταναστών και προσφύγων) έκανα μαθήματα εκεί, ήτανε πολλοί καλοί άνθρωποι, προσπάθησα να έχω χαρτί αλλά ήτανε δύσκολα, κόκκινη κάρτα ξέρω γω [...] αλλά δεν μπορούσα να έχω χαρτί».

5.4.7. Επιθυμία διαμονής στην πόλη

Έχοντας και οι τρεις ζήσει αρκετά χρόνια στην Ελλάδα δηλώνουν ότι θέλουν να

μείνουν εδώ. Ειδικά η μετανάστρια από τη Βουλγαρία έχει φτιάξει τη ζωή της εδώ και σκοπεύει και να παντρευτεί, ενώ επισκέπτεται συχνά την οικογένειά της στη Βουλγαρία και φιλοξενεί αρκετές φορές την κόρη της, που πλέον είναι δεκαοχτώ ετών, στην Πάτρα. Ο Αφγανός πρόσφυγας τοποθετείται διαφορετικά. Πιστεύει πως κάθε άνθρωπος που έχει ζήσει μακριά από την πατρίδα του θέλει κάποια στιγμή να γυρίσει πίσω. Αντιλαμβάνεται όμως ότι η πιθανότητα αυτή είναι πολύ μικρή εξαιτίας των γεωπολιτικών συνθηκών. Αναρωτιέται άλλωστε και για το αν θα νιώθει πλέον ως πατρίδα του ένα μέρος από το οποίο αναγκάστηκε να φύγει όταν ήταν μόλις 10 ετών και πλέον ζει μακριά του περίπου 26 χρόνια. Στην Πάτρα έχει χτίσει τη ζωή του τα τελευταία χρόνια και αν δεν υπάρξει κάποια σημαντική εξέλιξη ή αλλαγή θέλει να μείνει στην πόλη. Ο αλγερινός μετανάστης, παρά την τεράστια ταλαιπωρία που έχει υποστεί, έχοντας περάσει τα μισά χρόνια της παρουσίας του στη χώρα ως κρατούμενος, πιστεύει πως άξιζε τον κόπο το να έρθει εδώ, ενώ θέλει να συνάψει ακόμα περισσότερες σχέσεις με τους ντόπιους, να εργαστεί, να ζήσει και να δημιουργήσει στην Πάτρα. Παραδέχεται βέβαια πως ήταν τόσο σκληρή η πραγματικότητα της παραμονής του στο κέντρο κράτησης της Κορίνθου ώστε εάν υπήρχε η δυνατότητα να τον απελάσουν τότε από τη χώρα θα υπέγραφε και θα συμφωνούσε με την προοπτική αυτή, αναγνωρίζοντας όμως πως η ζωή του δεν θα γινόταν καλύτερη στην πατρίδα του καθώς τα πράγματα εκεί είναι πάρα πολύ άσχημα.

Π.Π.: «Βρίσκεις φίλους, κάνεις σχέσεις με ανθρώπους και ξαφνικά ο λόγος που έχεις έρθει, το οικονομικό λόγο [...] σιγά σιγά η Ελλάδα γίνεται η πατρίδα σου, γυρνάς πίσω και οι φίλοι σου έχουν σκορπιστεί, μόνο η οικογένεια σου έχει μείνει. [...] Προς το παρόν έχω φτιάξει τη ζωή μου εδώ και θέλω να μείνω εδώ. Έχω βρει και τον άνθρωπο μου με τον οποίο μένουμε μαζί και σκοπεύουμε και να παντρευτούμε και νιώθω καλά».

Α.Ν.: «Κάθε άνθρωπος θέλει να γυρίσει κάποια στιγμή στην πατρίδα αλλά και να

θέλω να γυρίσω πίσω πλέον είμαι και εκεί ξένος πιο πολύ από δω (η οικογένεια του ζει στο Ιράν). Έχω φύγει από 9-10 χρονών, κάπου εκεί και έχει περάσει τόσα χρόνια».

Τζ. Σ.: «Θα ήθελα να μείνω εδώ, να γνωρίσω κόσμο, να κάνουμε πράγματα μαζί. Και νιώθω μπορώ να κάνω κάποια πράγματα».

«Θέλω να μείνω σε ένα σπίτι που να μην είναι κανείς (άδειο) και να κανονίσω μα κάποια παιδιά να κάνουμε πράγματα μαζί, να μπαίνω ίντερνετ και να έχω χαρτί, ροζ κάρτα, για να ξεκινήσω να κάνω κάτι, νόμιμα, κατάλαβες;»

B.5.5. Συμπεράσματα από την έρευνα

Από την παρούσα έρευνα σε τρεις μετανάστες που ζουν στην πόλη της Πάτρας προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα, τα οποία σαφώς και περιορίζονται στο εύρος των ερευνώμενων υποκειμένων και δεν φιλοδοξούν να αποτελέσουν καθολικά συμπεράσματα για τα ζητήματα που τίγονται. Όμως συνδυάζοντας τα ειδικότερα λεγόμενα των ερευνώμενων με τη γενικότερη βιβλιογραφία, μπορούμε να καταλήξουμε στα εξής;

- Ανάλογα με το νομικό καθεστώς στο οποίο υπόκειται ένας μετανάστης έχει και διαφορετικές δυνατότητες κοινωνικής ένταξης. Ειδικά για τους μετανάστες χωρίς χαρτιά οι πιθανότητες ένταξης είναι εξαιρετικά περιορισμένες καθώς η απουσία νομιμοποιητικών εγγράφων δεν τους επιτρέπει να εργαστούν νόμιμα, ενώ η οικονομική ανέχεια τους υποχρεώνει σε άθλιες συνθήκες διαβίωσης και γίνεται αρκετές φορές απαγορευτική για την εκκίνηση διαδικασιών έκδοσης νόμιμης άδειας παραμονής που απαιτεί ένα σημαντικό χρηματικό ποσό. Εγκλωβίζονται έτσι σ' ένα φαύλο κύκλο όπου η απόπειρα επίλυσης ενός προβλήματος πιθανότατα θα γεννήσει ένα άλλο και καθίστανται όμηροι μιας συνθήκης ζωής, την οποία δεν

επιθυμούν αλλά δύσκολα μπορούν να ανατρέψουν. Αντίθετα, η κτήση νόμιμης άδειας παραμονής επιτρέπει την υπό όρους ένταξη και αποδοχή των μεταναστών από κομμάτια της κοινωνίας, την αναζήτηση εργασίας, την ενοικίαση κατοικίας και μια σειρά άλλες διαδικασίες που συμβάλλουν στην αναβάθμιση του επιπέδου της ζωής τους και στην ομαλή κοινωνική τους ένταξη.

- Από όσα καταθέτουν οι δύο άντρες ερευνώμενοι από την Αλγερία και το Αφγανιστάν, οι ρατσιστικές συμπεριφορές εκδηλώνονται στην πλειοψηφία τους σε βάρος μεταναστών που προέρχονται από χώρες της Ασίας και της Αφρικής, οι οποίοι ζουν στην πόλη χωρίς χαρτιά, σε παλιά εργοστάσια κοντά στο λιμάνι και σε άδεια σπίτια σε συγκεκριμένες περιοχές της πόλης. Το διαφορετικό χρώμα δέρματος και οι συνθήκες εξαθλίωσης υπό τις οποίες διαβιούν στην πλειοψηφία τους, τους καθιστούν εύκολο στόχο οργανωμένων και μη ρατσιστικών επιθέσεων.
- Όμως, όπως αντιλαμβανόμαστε από τα όσα αναφέρει και η Π. από τη Βουλγαρία και ο Α. από το Αφγανιστάν που ζει νόμιμα ως πολιτικός πρόσφυγας στη χώρα, ο ρατσισμός δεν εξαντλείται μόνο στο πιο ανυπεράσπιστο κομμάτι των μεταναστών. Εξαπλώνεται, έστω και σε πιο ήπιο βαθμό στην καθημερινή ζωή των μεταναστών που ζουν στην πόλη, οι οποίοι σε αρκετές περιπτώσεις βιώνουν την απαξίωση, την προκατάληψη και την εξαπάτηση. Ο ρατσισμός απέναντι στους μετανάστες μπορεί να λάβει είτε τη μορφή της εργασιακής εκμετάλλευσης, είτε της εξαπάτησης τους σε επίπεδο καθημερινότητας εξαιτίας της μερικής κατανόησης της γλώσσας ή της άγνοιας σχετικά με ορισμένα δικαιώματά τους. Επίσης, οι μετανάστες λογίζονται από τους ντόπιους ως απειλή είτε για την συνοχή και διατήρηση της εθνικής ταυτότητας και της εθνικής ομοιογένειας, είτε για τη διασάλευση της κοινωνικής διαστρωμάτωσης. Αυτή η συνεχής αναδιαμόρφωση της κοινωνικής δομής είναι άλλος ένας παράγοντας που συντείνει στην ανάδειξη της ξενοφοβίας. Οι μετανάστες θεωρούνται απειλή και η κοινωνία των ντόπιων καταφεύγει όλο και περισσότερο

στις ιδιότητές της εκείνες που κινδυνεύουν λιγότερο να αλλοιωθούν: την εθνικότητα και την υπηκοότητα (Βεντούρα 2004:229). Η εθνική συλλογική ταυτότητα, ως ανθρώπινη κι αυτή κατασκευή, ορθώνει νέα κοινωνικά στεγανά απέναντι στους εισβολείς που παρουσιάζονται να διεκδικούν με ανταγωνιστικό τρόπο αυτά που «ανήκουν» στο «εμείς». Το γεγονός αυτό οδηγεί στον αποκλεισμό τους από την κοινωνική ζωή και βάζει φραγμό στην ομαλή κοινωνική τους ένταξη.

- Από την άλλη, ο ρατσισμός δεν είναι ίδιον μόνο των ντόπιων κατοίκων. Όπως προκύπτει από τα λεγόμενα της μετανάστριας από τη Βουλγαρία, που ήδη ζει αρκετά χρόνια στη χώρα και είναι σε μεγάλο βαθμό ενταγμένη στην τοπική κοινωνία, είναι εμφανώς επηρεασμένη από ρατσιστικές αντιλήψεις ντόπιων κατοίκων σε βάρος μεταναστών από τις ασιατικές και τις αφρικανικές χώρες και μάλιστα θεωρεί τις αντιλήψεις αυτές εν μέρει δικαιολογημένες εξαιτίας της πολιτισμικής ασυμβατότητας που διακρίνει τους συγκεκριμένους μεταναστευτικούς πληθυσμούς με τους ντόπιους. Πρόκειται για μια στάση που επιχειρεί να κατηγοριοποιήσει τους μετανάστες ανάμεσα στους αποδεκτούς και τους μη αποδεκτούς από τη γηγενή κοινότητα ώστε να βρεθούν σε πλεονεκτικότερη θέση οι πολιτισμικά πιο «συγγενείς». Σύμφωνα με αυτήν την αντίληψη που δίνει μια περισσότερο πολιτισμική διάσταση στο ρατσιστικό φαινόμενο, υπάρχουν πολιτισμοί που δεν μπορούν να συνυπάρξουν και αναπόφευκτα οδηγούνται σε συγκρούσεις (Μπαλιμπάρ, 1992:35). Αρκετοί θιασώτες αυτών των αντιλήψεων απορρίπτουν το ότι οι απόψεις τους εμπεριέχουν ρατσιστικά στοιχεία και ισχυρίζονται πως απλά περιγράφουν την αντικειμενική πραγματικότητα (Χριστόπουλος, 2002:265-267). Αυτή η άποψη τοποθετεί την εθνική, εθνοτική ή θρησκευτική ταυτότητα στο επίκεντρο της ανάλυσης των σύγχρονων κοινωνιών και των εσωτερικών τους συγκρούσεων αφήνοντας έτσι στο περιθώριο την ταξική διαστρωμάτωση, τις εξουσιαστικές σχέσεις, τα διαπλεκόμενα συμφέροντα, ακόμα και τις διυποκειμενικές

σχέσεις που προκύπτουν μεταξύ των ατόμων στον κοινωνικό χώρο και οδηγούν στις μεταξύ τους συγκρούσεις (Χριστόπουλος, 2002:271).

- Σχετικά με την αντιμετώπιση τους από το κράτος ένα βασικό συμπέρασμα που εξάγεται είναι ότι επιχειρείται ένας άτυπος αποκλεισμός των μεταναστών από τις δημόσιες υπηρεσίες και μια διαρκής ταλαιπωρία ώστε να απογοητευτούν σταδιακά και να εγκαταλείψουν τη χώρα. Ειδικά όσοι ζουν εδώ χωρίς νόμιμα έγγραφα συχνά βιώνουν τον εγκλεισμό σε χώρους κράτησης, κρατητήρια αστυνομικών τμημάτων και φυλακές. Παρά το γεγονός ότι αναζητούν τρόπους ένταξης στην κοινωνία, η πολιτεία δεν βοηθάει προς αυτήν την κατεύθυνση. Η σύλληψη και η φυλάκιση τους χωρίς άλλη αιτία πέραν της μη νόμιμης παρουσίας στη χώρα δεν επιλύει αλλά διογκώνει το πρόβλημα, την ώρα που οι μετανάστες μετά από κάποιο χρονικό διάστημα κράτησης αφήνονται ξανά ελεύθεροι, χωρίς να επαναπροωθούνται στις χώρες τους ή να αποκτούν ταξιδιωτικά έγγραφα που θα τους επέτρεπαν να φύγουν από την Ελλάδα⁸¹.
- Στον εργασιακό τομέα είναι και πάλι σαφές ότι το καθεστώς κάθε μετανάστη λειτουργεί καθοριστικά για την εύρεση εργασίας. Όλοι δηλώνουν πως έχουν πέσει θύμα εκμετάλλευσης εργοδοτών είτε αυτό σχετίζεται με μαύρη κι ανασφάλιστη εργασία είτε με μη καταβολή δεδουλευμένων είτε με απαξιοτική συμπεριφορά που παραπέμπει σε καθεστώς δουλείας και όχι σε σύγχρονη εργασιακή σχέση. Με το πέρασμα όμως του χρόνου, κατορθώνουν να βρουν μια αξιοπρεπή δουλειά που τους επιτρέπει να ζουν εδώ και να σχεδιάζουν τη ζωή τους. Από την άλλη, οι τύχες των «χωρίς χαρτιά» είναι και σε αυτόν τον τομέα χειρότερες. Χωρίς να μπορούν να εργαστούν νόμιμα γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης ως εργάτες γης στην ύπαιθρο, ενώ αν κάποιος εργοδότης θελήσει να τους προσφέρει καλύτερους όρους

⁸¹ Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη στις 29 Μαΐου 2013: «Αυτοψίες στα κέντρα κράτησης αλλοδαπών Αμυγδαλέζας και Κορίνθου και στους χώρους κράτησης της Δ/σης Αλλοδαπών Αττικής στην οδό Πέτρου Ράλλη. Προβλήματα και προτάσεις». <http://www.synigoros.gr/resources/diapistwseis-stp-29-05-2013--2.pdf> (πρόσβαση 26/7/2014)

δουλειάς, η απουσία νόμιμης άδειας παραμονής αναστέλλει οποιαδήποτε εργασιακή προοπτική, προοπτική που αποτελεί βασικό παράγοντα για την αλλαγή των όρων ζωής.

- Σχετικά με την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας διαπιστώνουμε πολυμορφία στον τρόπο εκμάθησης της (είτε σε επίσημα σχολεία χρηματοδοτούμενα από το ελληνικό κράτος και την Ευρωπαϊκή Ένωση, είτε σε αυτοσχέδια σχολεία που δημιουργούνται από πρωτοβουλίες υποστήριξης των μεταναστών, είτε μέσα από την καθημερινή συναναστροφή με ντόπιους ανθρώπους). Αντιλαμβανόμαστε ότι η γλώσσα είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για την εύρεση εργασίας, όχι όμως παντού. Σε περιπτώσεις όπου δεν απαιτείται επικοινωνία με πολύ κόσμο εξαιτίας της φύσης της δουλειάς, η γνώση μερικών μόνο λέξεων αρκεί. Σημαντικός παράγοντας για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας είναι και η ίδια η διάθεση του μετανάστη να επικοινωνήσει με τον ντόπιο πληθυσμό, να συνάψει σχέσεις με αυτόν, να κοινωνικοποιηθεί και να συμβάλλει μέσω της διαπροσωπικής επικοινωνίας (στην εργασία ή σε γενικότερο επίπεδο) στην κοινωνική του ένταξη.
- Τέλος δεν θα πρέπει να παραβλέψουμε το εξής: Παρά τις πολλές δυσκολίες και τα σοβαρά προβλήματα που βιώνουν οι μετανάστες ζώντας εδώ, δηλώνουν ικανοποιημένοι από τη ζωή τους στην πόλη της Πάτρας και εκφράζουν τη διάθεση να καλυτερεύσουν τους όρους της (από την πλευρά του και με βάση τα προβλήματα του ο καθένας) και να μπορέσουν να συμβιώσουν αρμονικά εδώ με τους ντόπιους. Ακόμα κι όταν εκφράζεται ο νόστος για την πατρίδα, ποτέ δεν ανατρέπεται το βασικό στοιχείο που τους έκανε να ξεριζωθούν από τον τόπο τους και να μη θέλουν να γυρίσουν πίσω αν δεν αλλάξουν τα πράγματα. Κι αυτό δεν είναι άλλο από τον πόλεμο, τη φτώχεια, την εξαθλίωση και τη θέληση για μια καλύτερη ζωή, η οποία αν και δεν ήρθε για όλους μέχρι σήμερα, η ελπίδα για την απόκτηση της παραμένει ζωντανή.

B.6. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

B.6.1 Για τη μεταναστευτική πολιτική του ελληνικού κράτους

Από τα όσα περιγράφηκαν στο δεύτερο κεφάλαιο σε σχέση με την μετανάστευση προς την Ελλάδα και τα όσα περιγράφηκαν στη συνέχεια στο τρίτο κεφάλαιο σε σχέση με την εμφάνιση και τη διόγκωση του μεταναστευτικού ζητήματος στην Πάτρα, μπορούμε να συμπεράνουμε πως η αδυναμία ή και η ανυπαρξία πολιτικής βούλησης του ελληνικού κράτους να συγκροτήσει μια συνολική στρατηγική ένταξης και να διαμορφώσει έναν μακροπρόθεσμο σχεδιασμό γύρω από τη μεταναστευτική πολιτική, δημιούργησαν στρατιές παράτυπων μεταναστών οι οποίες αντιλαμβάνονταν τη χώρα ως ενδιάμεσο σταθμό και την πόλη ως πύλη εξόδου προς τη Δύση. Η δυσκολία ενός μεγάλου κομματιού να υλοποιήσει το πέρασμα αυτό οδήγησε στον εγκλωβισμό του στη χώρα. Ειδικά στην Πάτρα, η αναμονή του περάσματος στη Δύση το εξώθησε στην παραμονή του σε περιοχές ημιπαράνομης διαβίωσης και κοινωνικού αποκλεισμού γύρω από το παλιό και το νέο λιμάνι. (Παπαθεοδώρου, 2010). Η απάντηση του ελληνικού κράτους στη συνθήκη αυτή είναι γνωστή. Σπασμωδικές κινήσεις επικοινωνιακού πρωτίστως χαρακτήρα (επιχείρηση «Ξένιος Δίας», κέντρα κράτησης, εξαγγελίες για δημιουργία ηλεκτροφόρου φράχτη στον Έβρο κ.α.), διοικητική γραφειοκρατία και πολύμηνη κράτηση σε απάνθρωπες συνθήκες συμπυκνώνουν την ευρύτερη στρατηγική του.

Είναι σαφές πως ακόμα και η ανυπαρξία μιας ουσιαστικής μεταναστευτικής πολιτικής αποτελεί παραγωγή στρατηγικής των ελληνικών κυβερνήσεων των τελευταίων χρόνων το οποίο στέλνει μηνύματα που έχουν πολλαπλούς αποδέκτες. Αφενός, στους ίδιους τους μετανάστες και τους πρόσφυγες πως η κατάσταση στην Ελλάδα είναι αφόρητη και πως θα πρέπει να φύγουν από τη χώρα ή θα πρέπει να ενημερώσουν όσους σκοπεύουν να έρθουν εδώ πως καλύτερα θα ήταν να μην το επιχειρήσουν. Αφετέρου, στα

υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη, πιέζοντας τα να αλλάξουν μεταναστευτική πολιτική εξαιτίας της χρεοκοπίας της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής (Χριστόπουλος, 2012). Όμως, οι αφόρητες συνθήκες δεν είναι ικανές να αποτελέσουν από μόνες τους ανάχωμα για την εισροή μεταναστών στη χώρα. Οι άνθρωποι που αποφασίζουν να αφήσουν τον τόπο τους και να περάσουν την περιπέτεια της μετανάστευσης σε συνθήκες παρανομίας προέρχονται προφανώς από περιοχές με πολύ εντονότερα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα και πιο ακραίες συνθήκες φτώχειας σε σχέση με αυτές που θα αντιμετωπίσουν εδώ.

Από την άλλη, οι επιχειρήσεις- «σκούπα» και η επιλογή της διοικητικής κράτησης για την πλειοψηφία των παράτυπων μεταναστών, χωρίς κριτήρια, και τη στιγμή που για τους περισσότερους η διοικητική απέλαση είναι αδύνατη εξαιτίας των έκρυθμων καταστάσεων που επικρατούν στη χώρα τους, δεν μπορεί να φαντάζει ως αξιόπιστη λύση. Από τη στιγμή που το ανώτατο όριο κράτησης δεν ξεπερνά τους δεκαοκτώ μήνες και που στο μεσοδιάστημα δεν αναμένεται κάποια άλλη εξέλιξη σχετικά με την απομάκρυνση τους από τη χώρα, το μόνο που επιτυγχάνεται είναι η καταρράκωση της ζωής και της αξιοπρέπειας αυτών των ανθρώπων που αργά ή γρήγορα θα αφεθούν πάλι ελεύθεροι και θα επιστρέψουν στα στρατηγικά για αυτούς σημεία που προσφέρουν τη δυνατότητα εξόδου προς τη Δύση (Παπαστεργίου, Τάκου, 2013).

Τέλος, εύκολα εξάγεται το συμπέρασμα από τα όσα ειπώθηκαν από τις συνεντεύξεις των τριών μεταναστών που ζουν στην Πάτρα, αλλά και από την έρευνα στα άρθρα της εφημερίδας «Πελοπόννησος» πως η αστυνομικού τύπου διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος είναι αυτή που προκρίνεται από την πολιτική εξουσία. Το φαινόμενο αυτό γίνεται αντιληπτό και από τους ίδιους τους μετανάστες, ειδικά από τους παράτυπους, που βιώνουν καθημερινά είτε την άμεση καταστολή είτε την έμμεση, μέσω της ανάπτυξης ενός διαρκούς αισθήματος φόβου και ανασφάλειας καθώς ανά πάσα στιγμή μπορεί να συλληφθούν και να οδηγηθούν σε κέντρα κράτησης για πολλούς μήνες. Όπως είναι

εύλογο, η διαρκής επιτήρηση των ζωνών κατοικίας και συχνής παρουσίας του παράτυπου μεταναστευτικού στοιχείου, οι συνεχείς επιχειρήσεις απομάκρυνσης των μεταναστών από τους χώρους γύρω από το λιμάνι (οι επονομαζόμενες επιχειρήσεις – «σκούπα»), με αποκορύφωμα την επιχείρηση «Ξένιος Δίας» που ξεκίνησε και στην πόλη της Πάτρας τον Οκτώβρη του 2013, μοιραία καταλήγουν στην αποκάλυψη περισσότερων παραβατικών ενεργειών από την πλευρά των μεταναστών (Καρύδης, 2004). Η αστυνομία, ως βασικός πυλώνας της μεταναστευτικής πολιτικής του ελληνικού κράτους, υπό την πίεση συχνά του κοινωνικού συνόλου και των ΜΜΕ και υπό την επίδραση των αρνητικών στερεοτύπων που έχουν επικρατήσει για τους μετανάστες, ρίχνει συχνά το βάρος της δραστηριότητας της στην καταστολή της παραβατικότητας των συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού (Μοσχοπούλου, 2005). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργείται μια πλαστή εικόνα για την αυξημένη εγκληματικότητα των μεταναστών σε σχέση με αυτή των ντόπιων, αλλά και να πραγματοποιούνται συνέχεια συλλήψεις και φυλακίσεις μεταναστών που στην πραγματικότητα δεν έχουν υποπέσει σε κάποια παράνομη πράξη, πέραν της αντικανονικής εισόδου τους στη χώρα και της διαμονής σε αυτήν.

6.2 Για την πόλη της Πάτρας ως σημείο διαρκούς έλξης μεταναστών

Τα τελευταία 20 περίπου χρόνια, η πόλη της Πάτρας δέχεται κύματα μεταναστών. Αρχικά, το μεγαλύτερο κομμάτι προερχόταν από χώρες των Βαλκανίων και του πρώην Ανατολικού μπλοκ, εισροές που εξασθένησαν στο πέρασμα του χρόνου και στη συνέχεια από χώρες της Ασίας και της Αφρικής που εισέρχονται στην χώρα παράνομα και φτάνουν στην πόλη για να περάσουν επίσης παράνομα στην Δυτική Ευρώπη. Η διαμονή τους και ο κύριος όγκος της παρουσίας τους είναι σε περιοχές γύρω από το λιμάνι. Το λιμάνι της Πάτρας καλύπτει ένα πολύ μεγάλο μέρος τόσο του κέντρου της πόλης όσο και των νότιων συνοικιών γεγονός που διασκορπίζει την παρουσία μεταναστευτικών πληθυσμών σχεδόν σε ολόκληρη την παράκτια ζώνη επηρεάζοντας την καθημερινή της λειτουργία και

δημιουργώντας αρκετές φορές προβλήματα συνύπαρξης με τον ντόπιο πληθυσμό.

Ως πόλη υποδοχής μεταναστών και ως η βασική πύλη εξόδου της χώρας προς τη Δύση, η Πάτρα συνεχίζει ακόμα και σήμερα να δέχεται μεγάλους αριθμούς μεταναστών. Αυτό συμβαίνει γιατί παρά την οικονομική και κοινωνική κρίση που υπάρχει στη χώρα τα τελευταία χρόνια, αλλά και παρά την αποβιομηχάνιση της περιοχής και την έντονη ανεργία που τη διακρίνει, η πόλη δεν αποτελεί μόνιμο προορισμό για τις μεταναστευτικές ροές, αλλά ενδιάμεσο σταθμό για τους παράτυπους μετανάστες. Η χρονική διάρκεια διαμονής σε αυτόν τον ενδιάμεσο σταθμό είναι για τους μετανάστες άγνωστη στην πλειοψηφία των περιπτώσεων και είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη δράση παράνομων δικτύων διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων.

Το φαινόμενο της έντονης παρουσίας μεταναστών δεν είναι πρωτόγνωρο για την πόλη. Από παλιά το λιμάνι της, εξαιτίας της κομβικής και στρατηγικής του θέσης αποτέλεσε πόλο έλξης τόσο για πληθυσμό από όλη την Ελλάδα που κατέφθανε στην πόλη και παρέμενε γύρω από το λιμάνι μέχρι να φύγει στο εξωτερικό με κάποιο πλοίο, όσο και για τους πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία αλλά και για άλλους ευρωπαϊκούς πληθυσμούς που ήταν διερχόμενοι από την πόλη και με την παρουσία τους της προσέδιδαν ένα έντονο κοσμοπολίτικο στοιχείο.

Το φαινόμενο αυτό της έντονης παρουσίας μεταναστών στην πόλη δεν φαίνεται πως θα αλλάξει στο εγγύς μέλλον. Παρά τις όποιες εξαγγελίες από την πλευρά της κεντρικής εξουσίας, παρά τα έντονα αστυνομικά μέτρα στο λιμάνι και γύρω από αυτό ώστε να απογοητευτούν οι μετανάστες και να πάψουν να έρχονται στην πόλη, κάτι τέτοιο δεν φαντάζει ως πολύ πιθανό ενδεχόμενο (Χριστόπουλος, 2012). Όσο οι παγκόσμιες γεωπολιτικές συνθήκες επιβάλλουν την ύπαρξη τέτοιων μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών και όσο η Ελλάδα συνεχίζει να αποτελεί το νοτιοανατολικό σύνορο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και μια χώρα διέλευσης για τις χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης, τότε η Πάτρα και το λιμάνι της θα συνεχίζουν να αποτελούν ένα είδος

transit ενός μεγάλου τμήματος των ροών αυτών.

6.3 Συμπεράσματα γύρω από τους μετανάστες που ζουν στην Πάτρα

Στην Πάτρα ζουν δύο μεγάλες κατηγορίες μεταναστών. Στην πρώτη κατηγορία εντοπίζουμε τους μετανάστες που ζουν μόνιμα στην πόλη. Αυτοί στην πλειοψηφία τους προέρχονται από χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ και των Βαλκανίων. Πρόκειται κυρίως για Ρώσους, Ρουμάνους, Αλβανούς και Βούλγαρους. Οι περισσότεροι ζουν χρόνια στην πόλη, εργάζονται εδώ, ενώ αρκετοί έχουν φέρει και τις οικογένειές τους. Αρκετοί έχουν ιδρύσει συλλόγους, συμμετέχουν στην κοινωνική ζωή και μπορούμε να πούμε πως σε ένα βαθμό είναι ενταγμένοι στην τοπική κοινωνία, κυρίως εξαιτίας του σημαντικού χρονικού διαστήματος που έχει περάσει από όταν πρωτοήρθαν στην Πάτρα. Οι λόγοι που έφεραν τους περισσότερους εδώ ήταν οικονομικοί. Η πτώση των σοσιαλιστικών καθεστώτων και το άνοιγμα μετέπειτα των συνόρων έδωσε τη δυνατότητα σε πολλούς να αναζητήσουν ένα καλύτερο μέλλον. Αργότερα, αρκετοί έφεραν και τις οικογένειές τους στην πόλη, ενώ σήμερα τα παιδιά τους αποτελούν τη δεύτερη γενιά των μεταναστών που είτε γεννήθηκε στην Πάτρα είτε ήρθε στην πόλη σε μικρή ηλικία. Τα μέλη αυτής της κατηγορίας δεν παρουσιάζουν πλέον συγκρουσιακές σχέσεις με τα μέλη της τοπικής κοινωνίας. Η κοινή θρησκεία και η επαρκής γνώση της γλώσσας δεν τους διαφοροποιούν αισθητά από τους ντόπιους, οι οποίοι τους αποδέχονται πια, τους προσφέρουν δουλειά και κατοικία.

Σε μια δεύτερη κατηγορία μπορούμε να εντάξουμε και μετανάστες και τους πρόσφυγες από χώρες της Ασίας και της Αφρικής που ζουν μόνιμα στην πόλη έχοντας υποβάλει αίτηση ασύλου, δουλεύουν εδώ και θέλουν να παραμείνουν. Ανάμεσα τους συναντάμε μετανάστες από τη Νιγηρία και τις Φιλιππίνες. Τέλος, αρκετοί είναι και οι αιτούντες άσυλο από Ιράκ, Τουρκία, Παλαιστίνη και Αφγανιστάν που ζουν στην πόλη. Σύμφωνα με τα όσα είπε ο Α. Ν., πρόεδρος τους συλλόγου Αφγανών μεταναστών Πάτρας, στη συνέντευξη που παραχώρησε, στην πόλη ζουν μόνιμα περίπου 100 Αφγανοί μετανάστες, οι οποίοι έχουν αναγκαστικά εκτοπιστεί από τις πατρίδες τους εξαιτίας

πολεμικών συγκρούσεων, κοινωνικών αναταραχών και πολιτικών διώξεων και έχουν εγκατασταθεί στην Πάτρα, επιθυμούν να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες και να μείνουν μόνιμα.

Σε μια τρίτη και τελευταία κατηγορία εντάσσουμε αυτούς που αντιλαμβάνονται την Πάτρα ως πέρασμα, είναι διερχόμενοι από αυτήν καθώς το λιμάνι της πόλης είναι ελκυστικός προορισμός ώστε να μπορέσουν να περάσουν κρυφά στην Ιταλία και από εκεί σε χώρες της δυτικής Ευρώπης. Οι περισσότεροι έχουν έρθει στη χώρα από δρόμους που κατασκευάζουν τα δίκτυα διακίνησης παράτυπων μεταναστών, είτε από την περιοχή του Έβρου είτε από την θαλάσσια περιοχή του Αιγαίου. Τα ίδια δίκτυα είναι που τους προτείνουν τη μεταφορά τους στην Πάτρα, έναντι αδράς αμοιβής. Η πόλη άλλωστε αποτελεί ελκυστικό προορισμό για τους μετανάστες εξαιτίας του λιμανιού της. Οι περισσότεροι ζουν σε μέρη κοντά στο λιμάνι, σε υποτυπώδη-αυτοσχέδια καταλύματα εντός εγκαταλελειμμένων εργοστασίων, άδειων κτιρίων και δεν επιθυμούν να παραμείνουν στην Πάτρα. Στην πλειοψηφία τους δεν εργάζονται. Όταν το κάνουν, δουλεύουν παράνομα και περιστασιακά είτε σε αγροκαλλιέργειες σε κοντινά χωριά όταν τους δίνεται η ευκαιρία, είτε καθαρίζοντας τζάμια στα φανάρια, είτε κουβαλώντας τα καρότσια στα μεγάλα σούπερ μάρκετ της παραλιακής.

Η προσωρινότητα της παρουσίας τους στην πόλη, η άγνοια της ελληνικής γλώσσας από τους περισσότερους, ο συγκεκριμένος τύπος εργασίας που ασκούν εξαιτίας του νομικού τους καθεστώτος, η διαμονή σε ιδιαίτερες κατοικίες που περισσότερο μοιάζουν με κρυψώνες από τα βλέμματα των ντόπιων και της αστυνομίας, διαμορφώνει αναπόφευκτα ένα πλαίσιο κοινωνικής περιθωριοποίησης τους. Δημιουργείται έτσι ένα αόρατο τείχος - κοινωνικό και γεωγραφικό- ανάμεσα σε αυτούς τους ανθρώπους και τους υπόλοιπους κατοίκους. Σε αυτό το πλαίσιο γίνεται σαφές στους ίδιους τους μετανάστες το αδιέξοδο που ορθώνεται μπροστά τους. Αυτό το αδιέξοδο και αυτή η κοινωνική συνθήκη που μετατρέπει το όνειρο τους για μια καλύτερη ζωή σε άπιαστο είναι που οδηγεί σε φαινόμενα

στιγματισμού τους από τους ντόπιους, απομόνωσης σε χώρους εκτός κοινωνικού ιστού, εγκληματικών και παραβατικών πράξεων και έξαρσης φαινομένων βίας ανάμεσα τους για τη διεκδίκηση μιας καλύτερης πιθανότητας να επιβιβαστούν παράνομα σε μια νταλικά και να φύγουν από την πόλη. Έτσι, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η περιθωριοποίηση (που απορρέουν από ρατσιστικές στάσεις και αντιλήψεις), οι συνθήκες και οι όροι διαβίωσης τους και η αρνητική αλληλεπίδρασή τους με τους επίσημους και άτυπους μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου προοιωνίζουν σοβαρά κοινωνικά προβλήματα μεταξύ των οποίων και η αύξηση της παραβατικότητας. Σε κάθε περίπτωση επίσης η ευάλωτη θέση και η άγρια εκμετάλλευση της παράνομης κατάστασής τους ή της αδυναμίας εισόδου στη χώρα για εργασία μέσω νόμιμης οδού-καλύπτοντας πραγματικές ανάγκες αγοράς-οδηγεί στην αύξηση της παραβατικότητας οργανωμένων ομάδων (Λαμπροπούλου, 2007).

6.4 Για τις ρατσιστικές συμπεριφορές από πλευράς των ντόπιων κατοίκων

Η παρουσία των μεταναστών στην Πάτρα συνδέθηκε άμεσα με την αύξηση της εγκληματικότητας και διαμόρφωσε το προφίλ του μετανάστη-επικίνδυνου εισβολέα-εγκληματία. Και στις 2 περιόδους που εξετάστηκε η στάση του τοπικού τύπου ήταν αρνητική αντικατοπτρίζοντας τη στάση της τοπικής κοινωνίας απέναντι στους μετανάστες. Στην πρώτη περίπτωση, οι μετανάστες κατηγορούνται για υποβάθμιση μιας περιοχής που στεγάζει κατά βάση υψηλά οικονομικά στρώματα της κοινωνίας των Πατρών, βρίσκεται μπροστά στο κομμάτι του παραλιακού μετώπου που είναι εκτός λιμανιού και φιλοξενεί μια σειρά ακριβών καταστημάτων εστίασης. Πολλοί κάτοικοι και επιχειρηματίες λοιπόν της περιοχής, αποδίδουν την αδυναμία απόλαυσης της ευημερίας τους -οικονομικής, κοινωνική και πολιτισμικής, στην έντονη παρουσία του καταυλισμού στην περιοχή. Διαμορφώνεται έτσι ένας ηθικός πανικός, μια κατάσταση δηλαδή κατά την οποία μια ομάδα ατόμων αναδύεται ως απειλή για τις ευρύτερες κοινωνικές αξίες και συμφέροντα (Cohen, 1972). Για να δικαιολογήσουν τη στάση τους ανασύρουν μια σειρά από πραγματικά ή

υποθετικά επιχειρήματα ούτως ώστε να τους υποτιμήσουν και εν τέλει να τους περιθωριοποιήσουν εντελώς. Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε επίσης πως οι πολιτικές σκοπιμότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης, διαδραμάτισαν ενεργό και σημαντικό ρόλο στη διαλεκτική των κοινωνικών παραγόντων για τη δημιουργία του φαινομένου (Γώγου, 2012).

Στη δεύτερη περίπτωση, η δολοφονία ενός ντόπιου από μετανάστες καθίσταται η αφορμή ώστε κάθε πρόσφυγας ή μετανάστης να αποτελέσει το απρόσωπο μέλος μιας «ξένης» και επικίνδυνης ομάδας που αποτελεί σοβαρή κοινωνική, υγειονομική, πολιτισμική και εθνική απειλή. Η αστυνομία στο πλευρό των ντόπιων πολιτών, είναι έτοιμη να επιβάλλει την τάξη με κατασταλτικά μέτρα, ποινικοποιώντας την κατάσταση των “μη - νόμιμων” φτωχών μεταναστών. Η ήδη υποβαθμισμένη και αδιέξοδη πραγματικότητα των κατοίκων των νότιων συνοικιών της πόλης που βιώνουν μαζικά την ανεργία και νιώθουν έντονο το αίσθημα της εγκατάλειψης από την κεντρική εξουσία, σε συνδυασμό με τη διογκωμένη παρουσίαση των γεγονότων από τα μέσα ενημέρωσης, συνθέτουν το περιβάλλον μέσα στο οποίο αναπτύσσεται το ρατσιστικό μίσος και κλιμακώνονται οι κοινωνικές αντιδράσεις προς τις συμπεριφορές και τους κοινωνικούς τύπους που διαφοροποιούνται από τις κυρίαρχες αξίες. Ο ηθικός πανικός λαμβάνει ακόμα πιο έντονη μορφή στην περίπτωση αυτή. Παράλληλα, οργανωμένες ομάδες ακραίων στοιχείων πρωτοστατούν σε σοβαρά περιστατικά αυτοδικίας κατά των μεταναστών, καλούν σε μαζικά πογκρόμ εναντίον τους και επιδιώκουν την ανάδειξη της ανησυχίας και ανασφάλειας των πολιτών σε μείζον ζήτημα της πολιτικής ατζέντας. (Γώγου, 2012). Η ανάλυση των ποιοτικών χαρακτηριστικών των οργανωμένων βίαιων ρατσιστικών επιθέσεων, λοιπόν, καταδεικνύει σαφώς ότι, στη συντριπτική πλειονότητα, πρόκειται για αποτέλεσμα της δράσης συγκροτημένων ομάδων, με οργανωμένη λειτουργία, που ενεργούν σχεδόν ανενόχλητες. Ελάχιστες επιθέσεις γίνονται από έναν μόνο δράστη. Τις περισσότερες φορές έχουμε να κάνουμε με εξτρεμιστικές ομάδες, που κυκλοφορούν είτε με μηχανές είτε

πεζή, πολλές φορές με τη συνοδεία μεγάλωσμων σκυλιών⁸².

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να αναφέρουμε και το πρόσφατο επιχείρημα που προωθεί το διαχωρισμό των μεταναστών στους “ενταγμένους Αλβανούς και Βαλκάνιους” και στους επικίνδυνους Αφρικανούς και Ασιάτες που “απειλούν το κοινωνικό σύνολο”. Σήμερα, ένα μεγάλο μέρος των ρατσιστικών απόψεων στοχοποιεί τους προερχόμενους από την Ασία και την Αφρική μετανάστες και πρόσφυγες. Αυτό συμβαίνει κυρίως γιατί η ίδια η ζωή και οι δεσμοί που δημιουργήθηκαν έχουν αποδυναμώσει τη γενική αντιμεταναστευτική και αντιαλβανική προπαγάνδα. Αυτή η τάση επικοινωνεί, επίσης, με το διεθνές ρεύμα της ισλαμοφοβίας (Παπαστεργίου, Τάκου, 2013). Στην πραγματικότητα όμως, η μετανάστευση από τις χώρες της Ασίας και της Αφρικής αποτελεί το 17% περίπου της συνολικής μετανάστευσης προς την Ελλάδα⁸³. Αντίθετα, οι περισσότεροι μετανάστες από τις χώρες αυτές, κινούνται προς βιομηχανικά αναπτυσσόμενες χώρες της Δύσης, προς την Ινδία ή τη Σαουδική Αραβία, ενώ όσοι ζουν εδώ δεν έχουν δείξει ποτέ σημάδια που να επιβεβαιώνουν τη ρητορεία περί της πολιτισμικής τους επικινδυνότητας μέσα από εξάρσεις ακραίων φιλοισλαμιστικών συμπεριφορών (Παπαστεργίου, Τάκου, 2013). Εκείνο που στην πραγματικότητα τους στιγματίζει είναι το ότι συγκεντρώνονται μαζικά γύρω από το λιμάνι της Πάτρας και είναι εύκολα ορατοί εξαιτίας των φυσιογνωμικών ή άλλων κοινωνικών τους χαρακτηριστικών (όπως πχ. η ενδυμασία).

6.5 Για την εικόνα του μετανάστη- «εγκληματία» και το ρόλο των τοπικών ΜΜΕ στη διαμόρφωσή της.

Μέσα από την ολοένα και αυξανόμενη παρουσία παράτυπων μεταναστών στην πόλη, διαμορφώθηκε σταδιακά ένα πλαίσιο σύνδεσης των μεταναστών με την

⁸² Γιάννης Ελαφρός, «Οι ρατσιστικές επιθέσεις είναι απολύτως οργανωμένες», εφ. *Η Καθημερινή*, 16.9.2013

⁸³ Πίνακας 10. Απογραφή Πληθυσμού 2011. Μόνιμος Πληθυσμός κατά υπηκοότητα, φύλο και ομάδες ηλικιών <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-census2011tables> (πρόσβαση 13/8/2014)

εγκληματικότητα, μια αντίληψη που χαρακτήριζε στη συνείδηση αρκετών ντόπιων οι οποίοι δημιούργησαν ένα αρνητικό στερεότυπο για τους μετανάστες. Η δόμηση μιας τέτοιας συλλογικής ταυτότητας από τους ντόπιους διαμορφώνει συγκεκριμένα στεγανά ορθώνοντας τείχη για να μην εισέλθουν στο χώρο του οι εμφανιζόμενοι ως «εισβολείς»-μετανάστες. Αυτή η συλλογική ταυτότητα που δομήθηκε στη βάση της εθνικής ομοιογένειας και της στερεοτυπικής προκατάληψης δημιούργησε εκείνα τα κοινωνικά σύνορα εντός του αστικού χώρου που με δυσκολία θα μπορούσαν να τα ξεπεράσουν οι μετανάστες (Βεντούρα 2004).

Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση αυτού του αρνητικού στερεότυπου έπαιξαν τα τοπικά μέσα ενημέρωσης, όπως διαπιστώθηκε από τη μελέτη δύο διαφορετικών χρονικών περιόδων έντασης του μεταναστευτικού ζητήματος στην πόλη, έτσι όπως αυτές παρουσιάστηκαν μέσα από τα άρθρα της μεγαλύτερης σε κυκλοφορία και ιστορικότερης εφημερίδας της Πάτρας, της “Πελοποννήσου”. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία, τα άρθρα της εφημερίδας αναφέρονται στην εγκληματικότητα και την παραβατική δραστηριότητα των μεταναστών, στη νοσηρότητα τους και την πιθανότητα διάδοσης ασθενειών από την πλευρά τους και στην ανάγκη αύξησης των μέτρων επιτήρησης και ελέγχου συγκεκριμένων περιοχών στις οποίες διαβιούν ή συχνάζουν. Αντίθετα, ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις όπου παρουσιάζονται αντιρατσιστικές πρωτοβουλίες, κινήσεις αλληλεγγύης στις ομάδες των μεταναστών και των προσφύγων και επικριτικές απόψεις για τις αρνητικές πολιτικές αποφάσεις.

Δεν είναι τυχαίο πως μέσα από την ίδια στάση της συγκεκριμένης εφημερίδας και άλλων τοπικών μέσων ενημέρωσης, αλλά και συνολικά των περισσότερων εγχώριων μέσων ενημέρωσης έγινε εκείνη την περίοδο σημαντικός λόγος για τον μεγάλο κίνδυνο που διατρέχει η δημόσια υγεία εξαιτίας των μεταναστών. Μάλιστα, η υγειονομική αυτή τη φορά επίθεση δεν σταμάτησε εκεί αλλά κορυφώθηκε όλα τα επόμενα χρόνια φτάνοντας στο σημείο να αποτελεί επιχείρημα του δημόσιου λόγου ανώτατων κυβερνητικών στελεχών

σχετικά με την «υγειονομική απειλή στο κέντρο της Αθήνας»⁸⁴. Στην περίπτωση του καταυλισμού της Ηρώων Πολυτεχνείου, όμως, αποδείχτηκε ύστερα από επανειλημμένες εξετάσεις της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και των Γιατρών Χωρίς Σύνορα ότι οι μετανάστες έχουν το ίδιο ποσοστό ασθενειών με τους Έλληνες, με μόνη διαφορά τις ελαφρώς αυξημένες δερματικές μολύνσεις. Άλλωστε, εκθέσεις και άλλων αρμόδιων φορέων όπως του Κέντρου Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων (ΚΕΕΛΠΝΟ) και του Ευρωπαϊκού Κέντρου Πρόληψης και Ελέγχου Ασθενειών (ECDC), είναι ενδεικτικές πως τα λεγόμενα περί “υγειονομικής απειλής” είναι κομμάτι της συντονισμένης προσπάθειας δημιουργίας ψευδών εντυπώσεων που δεν βασίζονται σε κανένα επιστημονικό στοιχείο⁸⁵. Η συστηματική διασπορά περί λοιμωδών νοσημάτων και πανδημιών προφανώς αποσκοπεί στη δημιουργία ενός αυτόματου συνειρμού στη συνείδηση του κόσμου που θέλει τους μετανάστες να ταυτίζονται με τους αρρώστους και να αποτελούν κίνδυνο ούτως ώστε να νομιμοποιηθεί η απομόνωσή τους από το κοινωνικό σύνολο, η καταστολή και ο εγκλεισμός τους σε περιορισμένους χώρους. Την ίδια στιγμή ο παραπάνω συνειρμός διαμορφώνει ένα ακόμα κοινωνικό σύνολο πλάι σε αυτό της εθνικής διαφοροποίησης υπονοώντας ότι στον αντίποδα υπάρχει μια άλλη, διαφορετική κοινωνική ομάδα, αυτή των υγείων Ελλήνων πολιτών (Σωτήρης, 2009).

Επίσης, αξιοσημείωτο παράδειγμα είναι η περίπτωση της δολοφονίας του Θανάση Λαζανά, όπου όλα τα τοπικά ΜΜΕ, έντυπα και ηλεκτρονικά, πυροδότησαν μπαράζ εντυπωσιακών τίτλων, στην πλειοψηφία τους πρωτοσέλιδων, που κατηγορούσαν ευθέως τους μετανάστες της Πειραιϊκής-Πατραϊκής ως υπαίτιους της δολοφονίας. Δεκάδες δημοσιεύματα επανέλαβαν με λεπτομέρειες τον τρόπο που έγινε ο φόνος, μίλησαν για το διχασμό των κατοίκων ανάμεσα στον οίκτο και την ενόχληση από την παρουσία των μεταναστών, αναφέρθηκαν με συμπόνοια στο δράμα των κατοίκων, όλων των κατοίκων

⁸⁴ Δηλώσεις του Υπουργού Υγείας, Ανδρέα Λοβέρδου, στις 31/5/2012

<http://newpost.gr/post/116638/loverdos-ygeionomiki-vomva-to-kentro-tis-athinas> (πρόσβαση (2/8/14)

⁸⁵ Διαψεύδεται ο Λοβέρδος για τα περί «υγειονομικής βόμβας» <http://tvxs.gr/news/egrapsan-eipan/diapseydetai-o-loberdos-gia-ta-peri-ygeionomikis-bombas-tis-anastasias-giamali> (πρόσβαση 2/8/14)

και όχι ορισμένων, για να δηλώσουν την αίσθηση της συνολικής απέχθειας. Όσο για τα επεισόδια που προκάλεσε η Χρυσή Αυγή δεν δίστασαν στην αρχή να τα αποδώσουν στους διαμαρτυρόμενους κατοίκους, ενώ όταν η βία έλαβε άγριες διαστάσεις φρόντισαν να διαχωρίσουν τους κατοίκους από τα ακραία στοιχεία. Βέβαια η πραγματικότητα τους διέψευσε καθώς λίγο καιρό αργότερα αποδείχτηκε ότι μέλος της επιτροπής των κατοίκων ήταν και μέλος της Χρυσής Αυγής, γεγονός που επιβεβαίωσε τους ανοιχτούς διαύλους επικοινωνίας της νεοναζιστικής οργάνωσης με μερίδα των κατοίκων της περιοχής. Επί περίπου ένα δεκαήμερο, οι αναγνώστες κατακλύστηκαν, παράλληλα, από δημοσιεύματα που ενέτειναν την αίσθηση απειλής, την αίσθηση ότι κινδυνεύουν πολιορκημένοι από ορδές, ενώ ελάχιστα ήταν ξανά τα άρθρα που σχετίζονταν με τα προβλήματα στέγασης και περίθαλψης που αντιμετωπίζουν οι ίδιοι οι μετανάστες, τον εγκλωβισμό τους στην πόλη εξαιτίας των κυβερνητικών πολιτικών και του «Δουβλίνο II», των κοινωνικών συνθηκών της φτώχειας και της ανέχειας που γεννούν τις εγκληματικές συμπεριφορές.

Είναι λοιπόν φανερό πως η θεώρηση του μετανάστη ως «απειλή» για τις κυρίαρχες αξίες και ηθική τάξη πραγμάτων, οδηγεί στην «εγκληματοποίηση» του και στην κοινωνική κατασκευή του μετανάστη-εγκληματία, που εδράζεται, κυρίως, στη στερεοτυπική πρόσληψη που έχει παγιωθεί στη συλλογική κοινωνική συνείδηση (Καρύδης, 1996).

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Για την άμβλυση των κοινωνικών αντιθέσεων και των ρηξιακών καταστάσεων που δημιουργούνται κατά καιρούς από την παρουσία μεταναστών στην πόλη της Πάτρας, παρατίθενται μια σειρά από προτάσεις.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχή έκβαση του εν λόγω στόχου είναι η κινητοποίηση μιας σειράς εμπλεκόμενων με το ζήτημα παραγόντων στην κατεύθυνση της ομαλής κοινωνικής ένταξης των μεταναστών στην καθημερινή ζωή της πόλης.

Αρχικά, θα πρέπει η ίδια η διεθνής κοινότητα να αναγνωρίσει τα ολέθρια αποτελέσματα των πολεμικών συγκρούσεων που διεξάγονται σε διάφορες γωνίες της γης και να αποτελέσει ανάχωμα με μια σειρά από παρεμβάσεις της στην διόγκωση της φτώχειας και της προσφυγιάς στις χώρες του τρίτου κόσμου και σε όσες χώρες διαθέτουν πλούσιες πλουτοπαραγωγικές πηγές και γίνονται αντικείμενο λεηλασίας από τις μεγάλες υπερδυνάμεις.

Ακόμη, η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να αναλάβει σημαντικές πρωτοβουλίες για την ισόποση διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος ανάμεσα στους εταίρους αλλά και για τον περιορισμό της παράτυπης μετακίνησης ανθρώπων από χώρες που γειτνιάζουν με αυτήν έτσι ώστε να διαφυλαχθούν η ασφάλεια, το κράτος δικαίου και τα δικαιώματα των πολιτών των χωρών μελών της.

Επίσης, η Ελλάδα πρέπει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ευρώπη λόγω της νευραλγικής θέσης της στα γεωγραφικά όρια της Ευρωπαϊκής ηπείρου, κοντά στη Μέση Ανατολή, στα Βαλκάνια και στην Ευρασία. Από χώρα ανεπιτυχούς ελέγχου του μεταναστευτικού φαινομένου μπορεί να μεταβληθεί σε ανερχόμενη περιφερειακή δύναμη που ανταγωνίζεται στην διεθνή οικονομία για την καλύτερη δυνατή κάλυψη των αναγκών της και προωθεί στο εσωτερικό της μια

πλουραλιστική δημοκρατική κοινωνία, αντίστοιχη της πολυεθνικής και πολυπολιτιστικής κοινότητας που χτίζουμε όλοι μαζί στην ενωμένη Ευρώπη (Τριανταφυλλίδου, 2005).

Επιπροσθέτως, η ίδια η τοπική αυτοδιοίκηση και γενικότερα οι τοπικοί φορείς θα πρέπει να αποτελέσουν πυλώνα έκφρασης της ενταξιακής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο. Μέσα από την ανάπτυξη δράσεων υποστήριξης των μεταναστών σε υλικό επίπεδο, μέσα από ενέργειες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του ντόπιου πληθυσμού για τις αιτίες της μετανάστευσης και τα οξυμένα προβλήματα των μεταναστών, μέσα από ανάπτυξη δράσεων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και συνεργασίας σε περιοχές όπου συνυπάρχουν ντόπιοι και μετανάστες μπορούν να συμβάλλουν ενεργά στην προσπάθεια ανάσχεσης των προκαταλήψεων, αποφυγής του αποκλεισμού των μεταναστών από την κοινωνική και πολιτισμική ζωή και ενίσχυσης της αξιοπρεπούς διαβίωσης τους για όσο καιρό διαμένουν στην πόλη. Στην κατεύθυνση αυτή, τα Συμβούλια Ένταξης Μεταναστών είναι ένας θεσμός που πρέπει να λάβει εξέχοντα ρόλο. Η ανάπτυξη δράσεων σε τοπικό επίπεδο στην κατεύθυνση της ανάδειξης των στοιχείων που ενώνουν τους λαούς μέσα από πολύμορφες εκδηλώσεις, της παροχής στήριξης στους μετανάστες και της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας στα μέλη των μεταναστευτικών κοινοτήτων, της οργάνωσης ενημερωτικών παρεμβάσεων σε πολυπολιτισμικές γειτονιές της πόλης είναι κινήσεις που μπορούν να υπερκεράσουν τον άχαρο συμβουλευτικό τους ρόλο και να έχουν πραγματικά αποτελέσματα στην καθημερινή ζωή.

Σε κάθε περίπτωση, και ειδικά για τους παράτυπους μετανάστες, θα πρέπει να υπάρξει σαφής αλλαγή στάσης της κεντρικής πολιτικής -εγχώριας και ευρωπαϊκής- ηγεσίας γύρω από το ζήτημα. Ο ενταξιακός προσανατολισμός και η παροχή ταξιδιωτικών εγγράφων στους μετανάστες θα ήταν καθοριστικός παράγοντας για την αποσυμφόρηση των περιοχών γύρω από το λιμάνι, για τη διασφάλιση της αξιοπρέπειας των ανθρώπων αυτών και για την αποφυγή εγκληματικών και αντικοινωνικών συμπεριφορών. Ένα παράδειγμα θα μπορούσε να είναι η δημιουργία ανοιχτών χώρων φιλοξενίας με την

παροχή ειδών πρώτης ανάγκης και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Επίσης, η συνεργασία όλων των φορέων για την καταπολέμηση των παράνομων δικτύων διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων, οι δρόμοι των οποίων περνούν από το λιμάνι της Πάτρας, έναντι των μαζικών συλλήψεων μεταναστών θα μπορούσε να φέρει σημαντικά αποτελέσματα στην καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κλείνοντας, θα πρέπει να τονιστεί πως γίνεται φανερό ότι το μεταναστευτικό ζήτημα στην Πάτρα είναι ένα πολυσύνθετο φαινόμενο που αποκτά πολιτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις. Αφενός εξαρτάται από την ίδια τη μεταναστευτική πολιτική του ελληνικού κράτους, τις προτεραιότητες και τα χαρακτηριστικά της, από τις προσπάθειες της τοπικής αυτοδιοίκησης με τα όσα μέσα διαθέτει να συμβάλλει στην κατεύθυνση της άμβλυνσης των κοινωνικών αντιθέσεων στο εσωτερικό της πόλης, αλλά και από τη στάση των μηχανισμών επιβολής του κοινωνικού ελέγχου, όπως είναι η αστυνομία και η δικαιοσύνη, τα ελαττώματα και τις προκαταλήψεις τους. Αφετέρου, η εξέλιξη και η διόγκωση του ως φαινόμενο έχει άμεση συνάφεια με τη στάση των μέσων ενημέρωσης και τη διαμόρφωση της «κοινής γνώμης», με τη στάση των ντόπιων κατοίκων απέναντι στο μεταναστευτικό πληθυσμό και την αλληλεπίδραση που υπάρχει ανάμεσα σε αυτούς και τους μετανάστες, αλλά και από τη στάση των ίδιων των μεταναστών, το νομικό τους καθεστώς, τη διάθεση τους να ενσωματωθούν στην τοπική κοινωνία ή όχι.

Η παρούσα εργασία, κατέληξε σε ορισμένα συμπεράσματα μέσα από την εξέταση δύο συγκεκριμένων χρονικών περιόδων του ζητήματος και από την έρευνα σε ένα πολύ μικρό δείγμα των μεταναστών που ζουν στην Πάτρα. Αφήνει σαφώς περιθώρια περαιτέρω εξέτασης του ζητήματος σε μεγαλύτερο βάθος και δημιουργεί νέα ερευνητικά ερωτήματα γύρω από τη διερεύνηση της ποιοτικής σχέσης ανάμεσα στους ντόπιους κατοίκους της Πάτρας και τους μετανάστες και ειδικότερα γύρω από τη διαφοροποίηση που ενδεχομένως να παρουσιάζει η σχέση αυτή όταν αφορά τους παράτυπους και διερχόμενους μετανάστες από τη μια και τους νόμιμους και ενταγμένους μετανάστες από την άλλη. Επίσης, ερευνητικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το κατά πόσο το πολιτισμικό κεφάλαιο των μεταναστών επηρεάζει τη σχέση τους με τους ντόπιους και σε ποιο βαθμό οι ενταγμένοι και διαμένοντες για χρόνια στην πόλη μετανάστες από τις τις χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ έχουν υιοθετήσει τις ρατσιστικές στάσεις ενός κομματιού του ντόπιου

πληθυσμού απέναντι στους διερχόμενους παράτυπους μετανάστες που προέρχονται από περιοχές της Ασίας και της Αφρικής.

Σε κάθε περίπτωση, το μεταναστευτικό ζήτημα στην Πάτρα, ως κομβικό σημείο του μεταναστευτικού ζητήματος της χώρας, χρήζει διαρκώς μελέτης και παρατήρησης ώστε να εξαγονται πολύτιμα συμπεράσματα, να επικαιροποιούνται αναλύσεις και να διερευνώνται στάσεις και συμπεριφορές όλων των εμπλεκόμενων σε αυτό πλευρών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Agamben G. (2005). *Homo Sacer, Κυρίαρχη εξουσία και γυμνή ζωή*, Αθήνα: Script

Agamben G. (2006). *Κατάσταση εξαίρεσης*. Αθήνα: Πατάκης

Αγγελόπουλος Γ. (2007). «Όψεις των Ανθρωπολογικών μελετών της μετανάστευσης στην Ελλάδα». *Ο πολίτης*. 158:23-27

Αλεξανδροπούλου Α. «Το μεταναστευτικό κύμα στην Πάτρα στο Λυκαύγες του 20ου αι.»
Παλμός. 1:9-12

Ανώνυμου (2008). *Χώροι κράτησης μεταναστών: τεχνικές εγκλεισμού και υποκειμενοποίηση*. Αθήνα: Έργων εξύβριση

Βαγενά-Παλαιολόγου Ε. (2005), «Ρατσισμός και Ξενοφοβία στην Ελλάδα σήμερα: Στάσεις των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου (αστυνομία-δικαιοσύνη)». *Πάντειο Πανεπιστήμιο* <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/14894#page/1/mode/2up>
(πρόσβαση 1/8/2014)

Βεντούρα Λ. (2004). «Εθνικισμός, ρατσισμός και μετανάστευση στη σύγχρονη Ελλάδα» στο Παύλου Μ., Χριστόπουλος Δ. (επιμ.), *Η Ελλάδα της μετανάστευσης: Κοινωνική συμμετοχή, διακαιώματα και ιδιότητα του πολίτη*, Αθήνα: Κριτική: 174-204

Βεντούρα Λ. (2011). «Γηγενείς/μετανάστες: Οροθέτηση και μετατόπιση κοινωνικών

συνόρων» στο Βεντούρα Λ. (επίμ.), *Μετανάστευση και κοινωνικά σύνορα: Διαδικασίες αφομοίωσης, ενσωμάτωσης και αποκλεισμού*. Αθήνα: Νήσος: 15-62

Βλαχάκη Μ. (2010). *Δικαιώματα και μετανάστευση-παλιννόστηση στην ΕΕ*, Αθήνα: Ηρόδοτος

Γιατροί του Κόσμου (2011), «Επείγουσα παρέμβαση των γιατρών του κόσμου στις πύλες εξόδου. Αναφορά-δράση: Πάτρα-Ηγουμενίτσα»

http://mdmgreece.gr/attachments/293_Patra_Igoumenitsa.pdf (πρόσβαση 1/7/2014)

Cohen, L. Manion, L. (1994). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, Αθήνα: Μεταίχμιο

Green N. (2004). *Οι δρόμοι της μετανάστευσης: Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Σαββάλας

Ζαχαρόπουλος Γ. (2011). *Η ιστορική-πολεοδομική εξέλιξη τη πόλης των Πατρών και τα τεχνικά χαρακτηριστικά της γέφυρας Ρίου-Αντιρίου*, Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Θωμόπουλος Σ. (1950). *Η ιστορία της πόλεως των Πατρών από αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι του 1821*, Αθήνα: Εκ της Βασιλικής τυπογραφίας Νικολάου Ιγγλέση

Ιγγλέση Χ. (2001). «Μέθοδοι και Υποκειμενικότητες». Στο Ιγγλέση, Χ. (επιμ.), *Ο αναστοχασμός στη φεμινιστική έρευνα. Σκιαγράφηση μιας αμφίθυμης σχέσης*, Αθήνα:

Οδυσσέας: 15-98

Καλαντζοπούλου Μ., Κουτρολίκου Π., Πολυχρονιαδάη Κ. «Ο κυρίαρχος λόγος για το κέντρο της Αθήνας» "<http://encounterathens.wordpress.com/2011/05/15/o-κυριαρχος-λογος-για-to-κεντρο-της-αθην/> (πρόσβαση 13/3/2013)

Καρύδης Β. (1996). *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα θεωρίας και αντεγκληματικής πολιτικής*, Αθήνα: Παπαζήσης

Καρύδης Β. (2004). «Το ζήτημα της δεύτερης γενιάς: Έγκλημα και Μετανάστευση». Στο Μ. Παύλου, Δ. Χριστόπουλος (επιμ.), *Η Ελλάδα της Μετανάστευσης: Κοινωνική συμμετοχή, δικαιώματα και ιδιότητα του πολίτη*, Αθήνα: Κριτική: 205-232

Κεσίσογλου Γ. (2014), Μετανάστευση στην Ελλάδα. Εκμετάλλευση στην εργασία και το ερώτημα της τάξης. Στο <http://auth.academia.edu/GeorgiosKesisoglou> (πρόσβαση στις 24/7/2014)

Κούρτοβικ Ι. (2001). «Μετανάστες: ανάμεσα στο δίκαιο και στη νομιμότητα». Στο Α. Μαρβάκης, Δ. Παρσανόγλου & Μ. Παύλου (επιμ.), *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα: 163-198

Κυρέζη Α. (2009), «Προσέγγιση των μουσουλμάνων μεταναστών/τριών από μερίδα των ελληνικών έντυπων μέσων ενημέρωσης». Στο Κανονίδου Π., Κυρέζη Α. Σορώτου Φλώρα, *Μουσουλμάνοι/ες μετανάστες/τριες στην Αθήνα: Ισλαμοφοβία - Κοινωνικός Αποκλεισμός –*

Ένταξη. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο

Λαδάς Β. (2008). *Μουσαφεράτ: Οι χίλιες και μία νύχτες ενός καταυλισμού προσφύγων*.

Αθήνα: Futura

Λάζαρης Β. (1986). *Η πολιτική ιστορία της Πάτρας*, τόμος Α. Πάτρα: Αχαϊκές εκδόσεις

Λαμπροπούλου Ε. (2007). *Μετανάστευση και παραβατικότητα στην Ελλάδα*. Κομοτηνή:

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Μαρβάκης, Α. (2004). «Κοινωνική Ένταξη ή Κοινωνικό Απαρτχάιντ». Στο Μ.Παύλου, Δ.

Χριστόπουλος (επιμ.), *Η Ελλάδα της Μετανάστευσης*. Αθήνα: ΚΕΜΟ/Κριτική: 88-120

Μοσχοπούλου Αλεξάνδρα (2005). *Η εγκληματικότητα των μεταναστών : απεικόνιση του φαινομένου στον απογευματινό τύπο 1990-1999*. Αθήνα: Σάκκουλας

Μούλιας Χ. (2000). *Το λιμάνι της σταφίδας. Πάτρα 1828-1900. Εμπόριο-βιομηχανία-τράπεζες-ασφάλειες*. Πάτρα: Περί Τεχνών

Μουσούρου Λ. (1991). *Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη*. Αθήνα: Κοινωνική και ανθρωπολογική βιβλιοθήκη - Gutenberg

Μουσούρου Λ. Μ. (2003). *Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την*

Ευρώπη, Αθήνα: Gutenberg

Μπαλιμπάρ Ε., Βαλλερστάιν Ι. (1992). *Φυλή, Έθνος, Τάξη. Οι διαφορούμενες ταυτότητες.*

Αθήνα: Ο Πολίτης

Πανούσης, Γ., Χλούπης, Γ. (2006). *Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και σύγχρονα προβλήματα.*

Αθήνα: Σάκκουλα

Παπαδάτου Α. (2008). *Η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής μεταναστών στην Ευρώπη. Το λιμάνι της Πάτρας-Πύλη προς τη Δύση.* Αθήνα: ΕΜΠ – Διατμηματικό πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών

Παπαθεοδώρου Θ., (2010). *Νομικό Καθεστώς Αλλοδαπών (Β΄ Έκδοση).* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Παπαστεργίου Β., Τάκου Ε. (2013). *Η μετανάστευση στην Ελλάδα. Έντεκα μύθοι και περισσότερες αλήθειες.* Αθήνα: Ίδρυμα Ρόζα Λούξεμπουργκ

Παύλου, Δ. Χριστόπουλος (2004). «Εισαγωγή των επιμελητών». Στο

Παύλου, Δ. Χριστόπουλος (επιμ.), *Η Ελλάδα της Μετανάστευσης: Κοινωνική συμμετοχή, δικαιώματα και ιδιότητα του πολίτη*, Αθήνα: Κριτική: 29-38

Πετράκου Η., Tatlidil Ε. (2003). «Διαστάσεις της Γυναικείας Μετανάστευσης στην ΕΕ και την Ελλάδα». Στο Tatlidil, Ε. και Φώκιαλη, Π.(επιμ.), *Ελληνοτουρκικές Προσεγγίσεις: Ανακαλύπτοντας τον κοινωνικοοικονομικό ρόλο της γυναίκας (Τόμος Ι)*. Αθήνα: Ατραπός

Πετρονώτη, Μ. και Τριανταφυλλίδου, Α. (2003). *Σύγχρονα Μεταναστευτικά Ρεύματα προς την Ελλάδα*, Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών & Εθνικό Κέντρο Βιβλίου

Σαββάκης Μ. (2012). «Μετανάστες και Πρόσφυγες: Αποδόμηση του Κράτους Πρόνοιας και Ζητήματα Κοινωνικής Ένταξης». Στο Τρουμπέτα Σ. (επιμ.), *Το Προσφυγικό και Μεταναστευτικό Ζήτημα - Μελέτες και Διαβάσεις Συνόρων*, Αθήνα: Παπαζήσης: 73-93.

Σαρρής Ν. (2008). *Θεσμικό πλαίσιο της μετανάστευσης σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο*, Αθήνα, ΕΚΚΕ

Στιβανάκη Ευ. (2000). *Θεατρική ζωή, κίνηση και δραστηριότητα στην Πάτρα από την απελευθέρωση της πόλης ως το τέλος του 19ου αιώνα*. Πάτρα: Περί τεχνών

Συνήγορος του Πολίτη (2013). «Αυτοψίες στα κέντρα κράτησης αλλοδαπών Αμυγδαλέζας και Κορίνθου και στους χώρους κράτησης της δ/νσης Αλλοδαπών Αττικής στην οδό Πέτρου Ράλλη. Προβλήματα και προτάσεις» <http://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.maziki-kratisi-allodapon.118221> (πρόσβαση 2/8/2014)

Σωτήρης Π. (2009). «Πολιτικές της αρρώστιας και του φόβου». Θέσεις: τχ.109
http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=1090&Itemid=29

Σωτηρόπουλος Λ. (1993). *Μαρτυρίες για το λιμάνι των Πατρών πριν το '60*. Πάτρα: Αχαϊκές

Εκδόσεις

Τριανταφυλλίδου Α. (2005). *Ελληνική μεταναστευτική πολιτική: προβλήματα και κατευθύνσεις*. Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ

Τριανταφυλλίδου Α. και Γρώπα Ρ. Και Vogel D. (2009). «Εισαγωγή» στο Τριανταφυλλίδου Α. και Γρώπα Ρ. (επιμ.), *Η μετανάστευση στην ενωμένη Ευρώπη*. Αθήνα: Κριτική

Τριανταφυλλίδου Α. και Μουρούκης Θ. (2010). *Η μετανάστευση στην Ελλάδα τον 21ο αιώνα*. Αθήνα: Κριτική

Ύπατη Αρμοστέία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες (2010), "Greece: A Harsh Welcome to Europe" <http://www.youtube.com/watch?v=nmlsJV4SyjU> (πρόσβαση 12/5/2013)

Ψαλιδόπουλος, Μ. (2008). «Οικονομική σκέψη και πολιτικές στο Μεσοπόλεμο και στη μεταπολεμική περίοδο». Στο Δρίτσα Μ. (επιμ.) *Κοινωνική και Οικονομική Ιστορία της Ευρώπης*. Πάτρα: ΕΑΠ.

Wacquant L. (2005). «Γκέτο». *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 118. Αθήνα, ΕΚΚΕ: 145-163

Χριστόπουλος Δ. (2002). *Η ετερότητα ως σχέση εξουσίας*, Αθήνα: Κριτική

Χριστόπουλος Δ. (2012). «Η Ευρώπη, η Ελλάδα και η μετανάστευση: υπάρχει διέξοδος από τα συντρίμια;». *Εισήγηση στη δημόσια συζήτηση που διοργανώθηκε από το Ίδρυμα Ρόζα Λούξεμβουργκ – Παράρτημα Ελλάδας «Ποια μεταναστευτική πολιτική χρειάζεται η Ευρώπη της κρίσης»*. www.rednotebook.gr/details.php?id=8079 (πρόσβαση 9/12/2012)

Antonopoulos G. A. (2006) "The legal framework of migration in Greece 1991-2001 and its effects", *International review of law, computers and technology* 20, 1&2: 135-147

Baldwin-Edwards (1998). *The Greek Regularization : A Comparative Analysis with the Spanish, Portuguese and Italian Experiences*, University of Reading: Centre for Euro-Mediterranean Studies

Burton D. (2000). *Research training for social scientists*. UK: Sage Publications

Castles S. and Kosack G. (1985), *Immigrant workers and class structure in Western Europe*. UK: Oxford University Press

Cohen, S. (1972). *Folk devils and moral panics: the creation of the Mods and Rockers*. London: MacGibbon & Kee,

Daley S., (2014), "In Greece, Migrants Are Desperate to Flee Again", *New York Times* (7

Aug. 2014) http://www.nytimes.com/2014/08/07/world/europe/in-greece-migrants-are-desperate-to-flee-again.html?_r=0 (προσβ. 7/8/2014)

Ellen R. F. (1990). *Ethnographic research*. Academic Press

Kaya B. (2002). *The changing face of Europe – population flows in the 20th century*.

Strasbourg: Council of Europe publishing

Patton Q. (1990). *Qualitative Evaluation and research method*. Newbury Park, CA: Sage Publications

Schnapper D. (1992). *L'Europe des immigrés, essai sur les politiques d'immigration*. Paris: éditions François Bourin.

Strauss A., Corbin J. (1998). *Basics of qualitative research, Techniques and procedures for developing grounded theory*. USA: Sage Publications

Triandafyllidou A., Marouf M. (2008). *Immigration towards Greece at the Eve of the 21st Century. A Critical Assessment*. Athens: ELIAMEP

Triantafyllidou A. (2009) "Greek immigration policy at the turn of the 21st century. Lack of political will or purposeful mismanagement?" *European journal of migration and law* 11: 159-177

Vullnetari J. (2007). 'Albanian Migration and Development: State of the Art Revue'.

MISCOE Working Paper: 31

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

<http://ekke.gr/> Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

<http://www.imepo.org/> Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτική

<http://www.unhcr.gr/> Ύπατη Αρμοσσία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες

<http://www.msf.gr/> Γιατροί Χωρίς Σύνορα

<http://www.mdmgreece.gr/> Γιατροί του Κόσμου

<http://www.praksis.gr/el/> Πραξις, μη κυβερνητική οργάνωση

<http://www.synigoros.gr/> Συνήγορος του Πολίτη

<http://www.nchr.gr/> Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου